

«Birds of a feather flock together»

En studie av tilhørighet og fellesskap i en amerikansk menighet

Forord og takk

Feltarbeidet mitt endte opp i California ved en tilfeldighet fordi mannen min, på det tidspunktet min forlovede, fikk anledning til å flytte dit, og på denne måten ble det geografiske utgangspunktet for feltarbeidet mitt avgjort. Fokuset på religion var derimot avgjort mange år i forveien, da jeg har bakgrunn i religionsvitenskap. Jeg ønsket først å studere en fundamentalistisk menighet, da «fundamentalister i det moderne samfunn» lenge har fascinert meg. Da jeg ankom felten oppdaget jeg imidlertid at det var flere menigheter som lå i nærheten og var knyttet opp mot universitetet i nærmiljøet vårt. Takket være prestens varme velkomst endte jeg opp med å gjøre feltarbeid i den første menigheten jeg oppsøkte, og jeg vil derfor begynne med å takke menigheten for gjestfriheten:

Dedikert til Zwingli Presbyterian Church (ZPC): thank you for all the hospitality, as well as your openness towards me. You made me feel very welcome, and so ZPC became my church home during my stay. Thanks to you, I really enjoyed my stay in California and I got to see the warm side of a big and anonymous city. To all the women in the prayer breakfast, thank you for all the emotional support, and to the discussion group, thank you for all challenging intellectual discussions. A special thanks goes to Stuart, who became my friend and mentor during my stay.

Jeg ønsker å takke min veileder Liv Haram for faglig støtte, og ikke minst at hun har tatt seg tid til å svare på mine henvendelser med en gang. Takk for gode råd og tips. Takk til familie og venner for generell støtte, men spesielt til min mann Martin Ulfstein Lund. Takk for all støtte og tilretteleggelse, for at han ble med meg til utlandet, og delte den opplevelsen med meg. Takk for han har holdt ut med mitt mentale fravær gjennom masterskrivinga, og at han har gjort mesteparten av husarbeidet den siste tiden, og ellers oversett papirrotet og hybelkaninene. Takk for at han har støttet meg emosjonelt og heller har spasert blusuvollrunden med meg når han egentlig har hatt lyst på en heftig treningsøkt. Nå lover jeg joggeturer og likestilling igjen! Den data- og skrivehjelpen Martin har gitt meg har vært helt uvurderlig. Han har blant annet reddet meg fra totalt sammenbrudd dagene før innlevering, samt fra gjentatte formuleringer som inkluderer verbet «å dra» (som eksempler kan jeg vise til: dra til kirken, dra inn kollekten, dra til den andre Bibelklassen, bli dratt inn i menigheten). Takk til pusekatten Totoro, og nå også lille Gogol, for kjærlighet og selskap. Å bli avbrutt i skivinga av en pusekatt som tramper over tastaturet er en stressende oppkvikker for den dedikerte masterstudent, mens den påfølgende kosen med en eller to malende pusekatter i fanget er den beste terapi for sjelen.

Innholdsfortegnelse

Innledning: «Birds of a feather flock together»	1
Problemstilling: «Birds of a feather flock together», symboler, menighet og medlemmer.....	1
Blikk på felten: Kristendommen i USA.....	2
Første møte med menigheten.....	5
Avhandlingens oppbygging.....	7
<u>Metode og datagrunnlag</u>	8
Rolle i felten.....	8
Datainnsamling.....	9
Begrensninger og utfordringer.....	11
Avgrensning av fokus.....	12
Kapittel 1: Menigheten Zwingli Presbyterian Church	15
En menighet i det urbane California.....	15
Menighetens historie, presteskap, medlemmer og aktiviteter.....	16
En presbyteriansk mainlinemenighet.....	17
En typisk søndag i ZPC.....	19
Avsluttende drøfting: En tradisjonell, høykirkelig og intellektuell mainlinemenighet.....	23
Kapittel 2: Church history som narrativ	27
Brett og Lynnette.....	27
Stuart og Macy.....	29
Shirley.....	31
Bill.....	34
Avsluttende drøfting: hva forteller church histories oss?.....	36
Kapittel 3: Menighetsmarkedet, tilbud og etterspørsel	39
Amerikansk religionsforskning og nye paradigmer.....	39
<u>Første delkapittel: Church shopping prosessen - etterspørselssiden</u>	42
«A dignified worship» - Klassisk, tradisjonelt og høykirkelig.....	42
«I have got a PhD, you know» - sosialt progressivt, åpensinnet og intellektuelt.....	45
«A strong intellectual basis» - Universitetsmiljø.....	47
«My feelings is much more 'be out', working with people» - Sosial misjon.....	49
Presbyteriansk: «We were looking for a church».....	49
<u>Andre delkapittel: Church shopping - tilbudssiden</u>	50
Menighetskultur: «this is how we do it».....	50
Den religiøse økonomien og nisjemenigheter.....	52
Avsluttende drøfting: kulturelt samsvar mellom tilbud og etterspørsel.....	53
Kapittel 4: ZPC som symbolprodusent og meningssystem	55
Debatten om kulturbegrepet	55
<u>Første delkapittel: ZPC som symbolprodusent</u>	57
Rosehill Presbyterian church: «this is not where we belong».....	57
«Oh, this feels right»: menighetsvalg i et symbolsk rammeverk.....	58
Idealtypen.....	60
Nasjonal opprinnelse, etnisitet og rase.....	61
Seksuell legning.....	62
Politisk orientering.....	62
Sosial klasse	63
<u>Andre delkapittel: ZPC som et meningssystem</u>	63
Nisjesymbolene: sosial organisasjon av kulturell likhet.....	64

Debatten om etnisitet, rase og klasse i USA.....	70
«Highly educated and sophisticated»: kulturell tilhørighet i ZPC.....	72
ZPC - et post-etnisk meningssystem?.....	75
Ekteparet Mullens og de tre menighetene.....	76
<u>Tredje delkapittel: To eksempler på interaksjonen mellom medlemmene</u>	78
Sosiolitisk enighet i kvinnenes bokklubb.....	78
Opphetede diskusjoner i TSS.....	80
Avsluttende drøfting: «The lone ranger» - unntaket som bekrefter regelen.....	83
Kapittel 5: ZPC som sosial arena	87
<u>Første delkapittel: Et sosialt nettverk, «a place to make friends»</u>	87
Kvinnegruppene, herrekomiteen og koret - eksempler på smågrupper.....	88
«Let me introduce you to this gentleman/lady»: nettverksbygging.....	90
<u>Andre delkapittel: Det sosiale aspektet i det åndelige fellesskapet</u>	91
Gudstjenesten: «Shared worship with other people who believe something similar».....	92
«There is no place I'd rather be 8 o'clock on a Wednesday morning than here with you» -damenes frokostbønn.....	93
<u>Tredje delkapittel: «A Church family»</u>	96
«Church is a family thing».....	96
«A church home»: støtte, trygghet og vennskap.....	98
«That's just the rhythm of our lives»: menigheten som struktur og rutine.....	99
Avsluttende drøfting: Et church home i det amerikanske samfunnet.....	100
Kapittel 6: Meningsfull tilhørighet og fellesskap	103
<u>Første delkapittel: Forventninger til menighetens rolle</u>	103
«Spiritual guidance and community»: sosialt og åndelig for de eldre informantene.....	103
Livsfasen eller generasjonsforskjeller? De yngre medlemmenes forhold til ZPC.....	104
Forholdet mellom det åndelige og det sosiale	109
<u>Andre delkapittel: Tilhørighet og fellesskap - kulturelt samsvar i ZPC</u>	110
«Man depends upon symbols and symbol systems»: Geertz kulturkonsept.....	110
Avsluttende drøfting: meningsfullt fellesskap og tilhørighet basert på kulturell likhet.....	112
Kapittel 7: Refleksjoner, overførbarhet og nytteverdi	115
«Birds of a feather flock together» i forhold til amerikansk samfunnsforskning.....	115
Den religiøse økonomien: «empowerment», sosial reproduksjon og sosial mobilitet.....	118
Avsluttende drøfting: Den religiøse økonomien og symbolsk antropologi.....	120
Kapittel 8 Avslutning: Symboler, menighet og medlemmer	125
Referanseliste	127
Appendix 1: ord- og begrepsavklaring.....	134
Appendix 2: Religion i USA - leserveiledning.....	136

Innledning: «Birds of a feather flock together»

Problemstilling: «Birds of a feather flock together», symboler, menighet og medlemmer

Denne avhandlingen er basert på antropologisk feltarbeid i en amerikansk menighet våsemesteret 2010. Menigheten, Zwingli Presbyterian Church (ZPC), ligger i den californiske millionbyen Metrocity. Avhandlingen ser på hvordan menigheten er arena for tilhørighet og fellesskap. Tittelen på avhandlingen, «birds of a feather flock together», er et emisk uttrykk som dukket opp da Lynnette, et kvinnelig medlem på 78 år, og hennes samboer Brett, 82 år gammel, snakket om hvor viktig menigheten var for deres sosiale liv. Lynnette fortalte at: «sirkelen av våre nærmeste venner er definitivt i [menigheten]», hvorpå Brett kommenterte: «og det er ganske naturlig, siden så mange folk som kommer til [menigheten] tenker som oss og forstår de tingene som vi er interessert i, så det er rimelig enkelt å skaffe seg venner». De var begge enige i at det var viktig å kunne velge egen menighet for å møte likesinnede. «Når man går til en menighet som passer en så er det mye mer sannsynlig at man møter venner der som er som deg selv», sa Lynnette. Brett sa seg enig i det, og spurte om jeg hadde hørt uttrykket, «birds of a feather flock together»¹.

Betydningen av uttrykket «birds of a feather flock together» er likesinnede mennesker som danner en gruppe. Som dette indikerer, ligger fokus for denne studien på forholdet mellom menigheten som et frivillig fellesskap, interaksjonen og relasjonene mellom medlemmene, og hva dette betyr for medlemmene i form av tilhørighet og fellesskap. Analysen vil hovedsakelig baseres på Clifford Geertz (1973, 1983)² fortolkende rammeverk. Geertz var en av foregangsfigurene i videreutviklingen av symbolsk og fortolkende antropologi da begrepet mening igjen gjorde seg gjeldende i antropologien utover midten av 1900-tallet (Eriksen og Nielsen 2005). Geertz forstod kultur som et system av symboler og mening. Et symbol er et verktøy for mening, og alle objekter og handlinger kan være et symbol. Individuer i samme kultur deler fortolkningsramme og tillegger objekter, handlinger og symboler lik mening. Mennesker er avhengig av kultur, i form av konsepter og anvendelsen av spesifikke systemer av symbolsk mening, for å gi tilværelsen mening og orden. Problemstilling for denne avhandlingen er å utforske forholdet mellom symboler, valg av menighet og menigheten som arena for fellesskap og tilhørighet. Avhandlingen vil forsøke å svare på slike spørsmål som hvilken rolle symboler og symbolfortolkning spiller i forhold til valg av menighet og for fellesskap og tilhørighet i menigheten. Analysen går ut på forholdet mellom medlemmenes fortolkningsramme, menigheten som symbolprodusent og interaksjonen mellom medlemmene. Hva har disse tre

¹Samtalen er min oversettelse fra et transkribert intervju.

²Geertz 1973a, b, c, d, og e, og 1983a og b.

punktene å si for de sosiale relasjonene mellom medlemmene og menigheten som sosial arena? Hvilken betydning har dette for fellesskapet i menigheten, og for medlemmenes følelse av tilhørighet i menigheten? Gjennom Geertz kulturkonsept forsøker avhandlingen å vise at menigheten er arena for meningsfull tilhørighet og fellesskap, hvilket vil si at symbolene og ritualene i gudstjenesten og de sosiale relasjonene mellom medlemmene er basert på kulturelt samsvar.

Før jeg går videre med avhandlingens oppbygging, metode og datagrunnlag, ønsker jeg å fremlegge den nødvendige bakgrunnskunnskapen ettersom kristendom og menighetsliv kommer til uttrykk på forskjellige måter i Norge og USA. Derfor vil jeg begynne med å redegjøre for hva samfunnsforskningen sier om kristendommen i USA, og deretter gi et empirisk eksempel fra felten.

Blikk på felten: Kristendommen i USA

Gjennom norsk media ble jeg gjort oppmerksom på saker som for eksempel omhandler undervisningsproblematikken mellom kreasjonisme og Darwins utviklingslære i USA³. Dette fascinerte meg, og jeg ønsket å vite mer om kristendommen i USA. Til tross for sekularisering, industrialisering og modernisering kommer kristendommen til uttrykk på forskjellige måter i USA og resten av Vesten. I Europa domineres hver nasjon hovedsakelig av et kirkesamfunn med lav deltakelse, i form av ulike statskirker eller den katolske eller ortodokse kirke. I motsetning til dette er USA et av verdens mest religiøse og religiøst mangfoldige land, og 92 % av alle amerikanere oppgir at de tror på en Gud, 2/3 tilhører en menighet, og 20 -40 % går regelmessig i kirken (Ammerman 2005, Warner 2005)⁴. I følge Warner (2005) er å være amerikansk å være religiøs, og ateisme er mye mer fremmedgjørende for en typisk amerikaner enn å tilhøre andre religioner som islam eller hinduismen. Ammerman (2005) identifiserte syv ulike religiøse tradisjoner: konservative protestanter (52%), mainlineprotestanter (26 %), afroamerikanske protestanter (8 %), katolikker og ortodokse (6 %), sekter (3 %), jøder (1%), andre religioner (4 %)⁵.

Religion preger det amerikanske samfunnet, og kristendommen er del av den politiske

---

3 Debatten handler om det amerikanske skolesystemet bør lære elevene den bokstavitro Bibellæren om skapelsen (kreasjonisme) eller den vitenskapelige evolusjonslæren til Darwin. Se blant annet <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=109394> . Link fra 14.04.2011.

4 Dette er et bilde de fleste samfunnsforskere er enige om, samtidig som det er en betydelig forenkling av situasjonen. Se blant annet Patridge (2004) som mener Vesten opplever en gjenoppblomstring av religion utenfor kirkesamfunnene. Tallene jeg presenterer stammer fra surveys som flere samfunnsforskere refererer til. Det er derimot vanskelig å komme frem til et spesifikt antall regelmessige deltakere siden det er sprik mellom hva folk sier de gjør og faktisk gjør, og at man operer med forskjellige definisjoner av hva som er regelmessig, se blant annet Putnam (2000) for mer om dette.

5 Prosent av *antall menigheter*, ikke medlemmer.

hverdagen selv om kirke og stat har vært separert siden 1776. Patriotismen har smeltet sammen med religion og formet slagord som *In God we trust* og *God bless America* (Datesman mfl. 1997, John Butler mfl. 2007). Robert Putnam (2000) mener religiøse organisasjoner er svært viktige for det amerikanske sivilsamfunnet. Som en tommelfingerregel viser han til at halvparten av medlemskap i assosiasjoner i USA er relatert til en menighet, halvparten av personlig filantropi er av religiøs karakter, og halvparten av frivillig arbeid skjer i en religiøs kontekst. Den religiøse deltakelsen nådde en høyde på slutten av 1950-tallet med nærmere 60 % oppslutning hver søndag. Siden 1960-tallet har antall formelle medlemskap i religiøse organisasjoner hatt en liten nedgang, mens deltakelsen i det religiøse og sosiale livet i de sosialt progressive⁶ og konvensjonelle mainlineprotestantiske menighetene⁷ har blitt halvert. Den sosiale konservativismen⁸ har derimot økt siden 1960-tallet og danker nå ut de sosialt progressive med 2:1 i antall menigheter (Putnam 2000, Ammerman 2005).

I amerikansk samfunnsforskning legges det vekt på at religion i USA skiller seg ut ved at amerikanere alltid har valgt menighet og religiøs tilknytning selv, og at menighetene består av likesinnede (Warner 2005, Ammerman 2005). Ifølge Roof og McKinney (1992) er individuell frihet antakeligvis det mest elementære av alle de amerikanske verdiene. Religion i USA er bare en forlengelse av frigjøringen av individet siden reformasjonstiden, og det har alltid vært et mønster av frivillighet. Valget av egen religion blir referert til som den religiøse frivilligheten. Dette har blitt beskrevet av mange samfunnsforskere, og her kan jeg nevne Roof and McKinney (1992), Robert Wuthnow (1998), Finke og Stark (2002), Warner (2005) og Gibbs og Bolker (2005), og følgende er en oppsummering av hva det enes om. I kolonitiden hadde de største amerikanske kirkesamfunnene en struktur og funksjon som lignet statskirkene i Europa, men i 1776 ble det konstitusjonell religionsfrihet. Stat og kirke ble lovmessig separert slik at ingen religion eller religiøse samfunn skulle få privilegier. På denne måten har det utviklet seg et religiøst marked, med fri religiondyrkelse for befolkningen, der menighetene ble avhengige av medlemmene for å overleve.

Amerikanske menigheter får ikke økonomisk støtte fra staten (med noen skatteunntak), og er derfor avhengig av medlemmenes arbeidsinnsats, samt pengestøtte til drift. Samfunnsforskere har lenge beskrevet amerikanske menigheter som organisasjoner, og flere har pekt på at den religiøse frivilligheten har ført til at amerikanske menigheter er en samling av frivillige som har samlet seg under felles tro og forventninger, og som ønsker å være sammen (Roof og McKinney 1992, Ammerman 2005 og Warner 2005). USA har alltid vært en

---

6 Åpensinnet på det sosiokulturelle og moralske planet, se appendix 1

7 Se appendix 1 og 2

8 Verdi- og tradisjonskonservative på det sosiokulturelle og moralske planet, se appendix 1

multikulturell nasjon, der folk av ulike etnisitet, rase og sosial klasse har bosatt og sosialisert seg med likesinnede, og amerikanske menigheter gjenspeiler i så måte et segregert samfunn (Warner 1963, se også Waldinger og Bozogemehr 1996, Hollinger 1995). Martin Luther King har en kjent uttalelse om at søndag morgen klokken 11 er den mest segregerte timen i det kristne Amerika, hvilket synes å være like beskrivende på dagens situasjon. I følge Warner (2005) er amerikanske menigheter differensiert ut fra etnisitet, rase, språk, region, sosio-økonomisk klasse, livsstil og legning. Warner kaller dette den amerikanske menighetsmodellen, og mener at dette har utspring i at immigranter i USA ble forventet å lære seg språket, skikkene og "the American way", men ikke å legge fra seg sin religion. Det hadde ikke noe å si hva slags religiøst samfunn en tilhørte så lenge en var religiøs. Religion ble dermed det sosiale rommet det ble tillatt å være annerledes i, og folk samlet seg i menigheter basert på subkulturell tilhørighet. Warner setter dette i kontrast til menighetene i Europa som deles inn i geografiske kirkesogn.

Den religiøse frivilligheten og den amerikanske menighetsmodellen har altså vært en del av det religiøse bildet i USA siden 1776. Det har derimot kommet nye tendenser siden 1960-tallet. Dette har blitt beskrevet av blant annet Roof og McKinney (1992), Robert Wuthnow (1998), Putnam (2000), Cnaan (2004), Gibbs og Bolker (2005) og Warner (2005), som er enig i at dagens amerikanere søker ut menigheter som møter deres sosiale og åndelige behov, i motsetning til tidligere da menighetstilhørighet var en arv fra foreldrene og fellesskapet, og basert på ens rase, etnisitet, klasse og nasjonale opprinnelse. Videre er de enige om at baby-boomer generasjonen, født mellom 1946 og 1965, var den første generasjonen som satte spørsmålstegn og gjorde opprør mot institusjonalisert religion, og for mange har religion gått fra det kollektive til det individuelle. Sitatet fra Gibbs og Bolker (2005: 23) oppsummerer forandringene innen institusjonalisert religion: «For første gang, i hvert fall i amerikansk historie, er religion valgt heller enn mottatt».

Menigheter og kirkesamfunn som går under den religiøse tradisjonen mainlineprotestantene er økumeniske, som betyr at de samarbeider med andre kirkesamfunn fordi de mener det finnes mange veier til Gud, og at de bare representerer en av dem (Ammerman 2005). Warner (2005) mener grensene som skiller dem er i ferd med å hvikes ut, og at «de facto congregationalisme» er i ferd med å utvikles i USA, der hver menighet er unik og hvor variasjonene innenfor kirkesamfunnene kan være større enn mellom menigheter av ulike kirkesamfunn. ZPC tilhører det presbyterianske kirkesamfunnet, som sammen med de lutherske, metodistiske, episkopale og kongregasjonalistiske kirkesamfunnene utgjør mainlineprotestantene. Allerede under mitt første møte i menigheten, damenes frokostbønn, fikk jeg et godt inntrykk av den religiøse frivilligheten og den amerikanske menighetsmodellen.

Første møte med menigheten

Jeg ble møtt av Magda, en euroamerikansk kvinne i femti-årene. Hun hadde fått beskjed av presten om min tilstedeværelse og intensjon, og etter at vi hadde snakket litt om hva jeg ønsket å gjøre fortalte hun meg at ZPC ikke var et godt utgangspunkt dersom jeg ønsket å studere en typisk amerikansk menighet, fordi ZPC var tradisjonell og intellektuell. Hun spurte om jeg hadde vært i noen andre menigheter, og mente jeg burde se meg omkring og besøke flere menigheter. Da jeg fortalte at jeg ønsket å ta utgangspunkt i *en* menighet, ville hun likevel ta meg med på en felttur til andre menigheter. Etter å ha tenkt seg om, mente hun at hele gruppa burde dra. Selv om de andre menighetene ikke var noe for henne var det viktig å være klar over mangfoldet og de ulike måtene å tilbe Gud. Carrie, en av de andre damene, rynket litt uinteressert på nesa og fortalte at hun allerede hadde vært rundt og sett seg om før hun kom til ZPC, «det er jo nettopp derfor jeg er her!»

Som Magda, var de andre damene euroamerikanske, og Magda spøkte med at hun, som var i femti-årene, var den yngste. Mens vi pratet gjorde de andre damene som vanlig i stand frokostbuffet. En av damene, Lynnette, tilbød meg en fullkornsmuffins, og fortalte om «healthy diet» og ferske grønnsaker i California. Da jeg spurte om hun hadde laget dem selv lo hun og sa at bortsett fra Magdas omelett var ingenting hjemmelaget her. «Vi liker å spise mat, så lenge vi slipper å lage den selv» humret Carrie og viste frem en ny type fettfri cottage cheese som var kommet. Vi var visst litt sent ute for en av damene vinket oss til bords. «Jeg har time med en pasient klokka 10, så vi må nesten komme i gang». Lynnette så på meg og smilte, «sånn var det for meg også da jeg var i full jobb som psykolog, men nå har jeg det roligere». «Ja, her er det mest pensjonister», skjøt Magda forklarende inn.

Da vi satte oss ned for å spise frokost var damene svært nysgjerrige på meg. Vi begynte først å snakke om at jeg var medlem av den norske statskirka, men at jeg aldri gikk i kirken. Damene nikket og sa at det var visst normalt i Europa. Chrystal, en av de eldste damene, spurte om jeg heller ønsket meg en luthersk kirke. «Åh, du burde prøve den lutherske kirken rundt hjørnet, jeg har hørt de har en veldig god prest!» utbrøt Lynnette, og damene nikket til ryktene om den gode presten. Jeg fortalte dem at jeg ønsket å skrive om noe annerledes, og spurte hvorfor de var presbyterianere. «Jeg ble født presbyterianer, og nå bor jeg med en presbyterianer», fortalte Lynnette. Magda derimot vokste opp metodist, og giftet seg med en presbyterianer, men det var søndagsskolen og musikken som avgjorde at de ble medlem her. «Ja, jeg er her for musikken», skjøt Carrie inn. «Det er vel egentlig både musikken og prekenen som er avgjørende», sa Lynnette, og de fleste sa seg enig i dette. «Du skulle vært her forrige søndag», sa Carrie, «Da var koret virkelig på sitt beste og spilte Händel». Shirley derimot, brydde seg ikke

med musikken, det var teologien som var avgjørende for henne. Jeg spurte om de oppfattet predestinasjonslæren, den presbyterianske læren om at alt er forutbestemt, og den frie viljen i luthersk teologi som de største forskjellene mellom disse kirkesamfunnene. Damene fortalte da at det var noe de aldri tenkte noe over. «Jeg vet navnet hans var John [Calvin anm.]», smålo Carrie, «Kjenner du til Hobbes og Calvin?» Shirley hoppet inn; «Det jeg mente var at ZPC er en sosialt progressiv menighet».

Lynnette forklarte meg at det var mange år siden Calvin var nevnt i søndagsprekenen, men hvis jeg var interessert så hadde de en diskusjonsgruppe på søndager som tok for seg mer teologiske spørsmål. Hun spurte om jeg var interessert i dette ettersom jeg var personlig kristen, og jeg svarte at jeg heller ble mindre religiøs av å studere religion. «Det er et velkjent problem!» sa Lynnette bekreftende, og alle damene rundt bordet samtykket. «Det samme skjedde med meg da jeg studerte», sa Carrie. Magda henviste meg til en vitenskapelig artikkel som handlet om nettopp det å miste troen i forbindelse med studier. «Jeg hadde en periode etter doktorgraden da jeg satte spørsmålstegn ved alt», sa Lynnette, «og diskusjonene i søndagsgruppa er nettopp til for oss som tviler og ikke tar ting for gitt». «For meg er denne gruppa viktig,» sa Carrie. «Her deler vi alle bekymringer og støtter hverandre». Alle damene sa seg enig i det⁹.

Som påpekt innledningsvis, utforsker denne avhandlingen forbindelsen mellom valgfriheten og menigheten basert på likesinnede, og hva dette betyr for medlemmenes følelse av tilhørighet og fellesskap. I forhold til dette var det to ting som slo meg etter mitt første møte med menigheten. Det første var damenes bevisste økumeniske holdninger til egen og andre menigheter. Magda anbefalte meg som antropolog å besøke andre menigheter i forbindelse med avhandlingen min, mens de andre damene anbefalte meg en luthersk menighet fordi de trodde jeg var ute etter et kristent samfunn som lignet det jeg hadde hjemme. Jeg ble overrasket over deres refleksjoner over hva menigheten deres stod for, og hvorfor de selv hadde valgt å bli medlem. Det andre som slo meg var graden av likhet. De hadde alle høy utdannelse, og de virket svært intellektuelt reflektert og kunnskapsrike. Det virket som om de hadde mange felles interesser og like holdninger når det gjaldt ting som mat og musikk. Som samtalen med Brett og Lynnette viste innledningsvis, var det slik at de har flesteparten av vennene sine i menigheten og valgte seg til en menighet der de følte seg komfortable. Den økumeniske bevissthet representerer den religiøse frivilligheten, og likheten og komforten representerer den amerikanske menighetsmodellen. Utover i avhandlingen skal jeg vise hvordan dette danner tilhørighet og fellesskap i menigheten, og nå skal jeg vise hvordan avhandlingen er bygget opp.

---

⁹ Denne gjengivelsen bygger på feltnotater sammen med hukommelsen, og baserer seg også på min kjennskap til damene og settingen rundt bønnefrokosten. Dialogen mellom meg og medlemmene bygger på hva som ble sagt, men er ikke en direkte gjengivelse, men heller et narrativt grep for å gjøre teksten mer levende.

Avhandlingens oppbygging

I de to første kapitlene blir vi kjent med den sosiale settingen, menigheten og medlemmene. Siden fokus er på valget av menighet og hva menigheten betyr for medlemmene, vil disse to kapitlene være detaljrike. Kapittel 1 beskriver menigheten som tradisjonell og intellektuell, med bakgrunn i at formen for gudstjeneste er tradisjonell og høykirkelig med klassisk musikk, at læren er sosialt progressiv og intellektuell, og at menigheten på mange måter er knyttet opp mot universitetet. I kapittel 2 blir vi kjent med seks typiske medlemmer. Vi skal få se at de alle er høyt utdannede euroamerikanere som på ulike måter har blitt medlem nettopp fordi menigheten er tradisjonell og intellektuell. Vi skal også høre at menigheten på ulike måter utgjør en viktig sosial arena for fellesskap og tilhørighet.

I kapittel 3 ser jeg på menighetens rolle i menighetsmarkedet. Til tross for enighet om at det er et religiøst marked, er det store uenigheter i religionsforskningen om hvordan man skal forstå og analysere det. «Rational choice theory» benytter seg av økonomiske modeller, mens i «disestablishment» paradigmat fokuseres det på hva religion gjør for folk, og jeg vil posisjonere meg i denne debatten. Her vil jeg sette ZPC i et økologisk perspektiv ved å vise hvordan ZPC som en intellektuell og tradisjonell presbyteriansk menighet utgjør en menighetskultur og fyller en nisje. Jeg skal se på etterspørselssiden, hva medlemmene ønsker av menigheten, og tilbudssiden, hva menigheten står for. Hvordan samsvarer disse med hverandre og i forhold til de andre menighetene på dagens religiøse marked? Jeg vil vise at medlemmene føler seg komfortable i menigheten på grunn av formen for gudstjeneste, lære og fellesskap. Kapittel 4 er analytisk og fortsetter tråden fra kapittel 3. Her vil jeg bruke Geertz rammeverk for å utforske menigheten som symbolprodusent og analysere medlemmenes valg av menighet med fokus på deres symbolfortolkning. Her skal vi sammenligne hvordan ZPC og andre menigheter tillegger symboler, objekter og handlinger religiøs mening. I forbindelse med interaksjon og relasjonene mellom medlemmene skal vi benytte oss av Geertz kulturkonsept. I den anledning skal vi gå gjennom kritikken av kulturbegrepet og tilpasse det til min bruk. Her utforskes forskjeller og likheter mellom medlemmene. I den forbindelse vil jeg se på hvilken rolle symbolene spiller i interaksjonen og relasjonene mellom medlemmene, og hvorfor det er fruktbart å analysere gjennom kulturbegrepet og fokusere på kulturelt innhold. Vi skal utforske etnisitet, rase og klasse, og se på hvorfor jeg har valgt å analysere fellesskapet og tilhørighet gjennom kulturbegrepet. Jeg skal vise på hvilken måte etnisitet, rase og klasse genererer menigheten til et kulturelt fellesskap, og hvordan de påvirker medlemskap i menigheten.

Kapittel 5 tar for seg på hvilken måte menigheten er en sosial arena. Her forteller medlemmene om de ulike måtene menigheten er viktig for dem: for å bygge sosiale nettverk,

som åndelig fellesskap og som en måte å strukturere livet. Vi skal se at menigheten har flere smågrupper der medlemmene kan skaffe seg uformelle vennskap de kan ta med seg på fritiden, at de kan skaffe seg mer formelle og jobbrelevante kontakter, og at fellesskapet føles om et church home. Her skal vi se på hvilken måte det er viktig for medlemmene at de er likesinnede. Kapittel 6 bygger videre på dette og utforsker hva fellesskapet i ZPC betyr for medlemmene gjennom Geertz kulturkonsept. Her skal vi se nærmere på forholdet mellom det sosiale og det åndelige, og se på hva menigheten betyr som en helhet for medlemmene. I denne forbindelsen skal vi se på forholdet de yngre informantene mine har til menigheten i motsetning til de eldre. Vi skal se nærmere på hva symboler og ritualer betyr for medlemmene, og på hvilken måte det dannes tilhørighet og fellesskap mellom medlemmene og til menigheten.

Kapittel 7 kommer med teoretiske refleksjoner og utforsker graden av overførbarhet og nytteverdi av mine funn. Hvordan kan min avhandlings symbolske tilnærming bidra i debatten om menighetsmarkedet? Jeg ønsker også å utforske hvilken rolle menigheten har i det amerikanske samfunnet, og vil i den anledning dra inn to andre teoretiske rammeverk for å belyse ulike sider av materialet mitt; agent og makt. I symbolsk antropologi forstår man mennesket som tenkende og handlende ut i fra kulturelle konsepter (Geertz 1973a, b). Dette står i motsetning til rational choice theory som ser menneskets handlinger som målorienterte, og marxistisk antropologi som ser menneskets handlinger som underlagt hegemoni¹⁰. Fredrik Barth (1971, 1981 a og b, 1998 a og b, 2001a og b) aktørorienterte rammeverk har mange likhetstrekk med rational choice theory, og vil derfor brukes som et supplement i denne debatten. Pierre Bordieus (1986, 1996 a, b, c og d, 2008 a og b) praksisteori og konsept om habitus, ulike former for kapital samt symbolsk makt og sosial reproduksjon er en interessant innfallsvinkel til klasse og makt. Før vi går inn på selve avhandlingen skal jeg redegjøre for metode og datagrunnlag.

Metode og datagrunnlag

I denne delen vil jeg gå gjennom min metodologiske tilnærming i felten. Her vil jeg redegjøre for min rolle i felten, hvordan jeg samlet inn data, og begrensninger og utfordringer som også fører til avgrensning av fokus.

Rolle i felten

Den antropologiske metoden er deltakende observasjon. Etter hvert som mange antropologer har beveget seg mot et mer fortolkende vitenskapsideal har det også blitt en større vektlegging av deltakelse under feltarbeid (se Holy 1984). Inspirert av antropologer som Desjarlais (1992) samt

---

10 Jeg benytter meg her av Comaroff og Comaroff (2008) og deres skille mellom ideologi (som bevisst) og hegemoni (som ubevisst), noe ulikt Marx egen bruk.

Cerwonka (2007) ønsket jeg å vektlegge deltakelse i mitt feltarbeid. Ved å bruke følelser og kroppsliggjøring i felten kan antropologen få et visst inntrykk av informantenes verden, ved å forhåpentligvis oppleve en sammensmelting av forståelseshorisonter. Jeg ønsket derfor å delta på aktiviteter på lik linje med de andre medlemmene. Etter å ha fått tillatelse av presten til å gjøre feltarbeid i menigheten prøvde jeg å være med på så mye som mulig. Jeg ble tatt opp som midlertidig medlem og deltok på aktiviteter på lik linje med informantene mine. Som hvit kvinne passet jeg inn i medlemsmassen, og siden medlemmene selv var høyt utdannede - mange av dem var selv forskere - var ikke min rolle som antropolog fremmedgjørende, men heller noe de kunne identifisere seg med. Min unge alder fikk meg derimot til å stå ut i smågruppene. Som mitt første møte med felten viste er det hovedsakelig de eldre medlemmene som er aktive, og mesteparten av mine informanter var 60+. Derimot gjorde utdannelsen min, og mitt sosiopolitiske ståsted at jeg på mange områder delte referanseramme med informantene mine, og jeg utviklet etter hvert et nært forhold til mange av dem. Jeg møtte informantene mine hovedsakelig i menigheten, men utover i feltarbeidet ble jeg bedt med på noen sosiale tilstelninger utenfor menighetens kontekst.

Datainnsamling

Datamaterialet mitt er basert på hva jeg har observert under deltakelse samt samtaler og intervju. Samtalene og intervjuene har jeg brukt til å avkrefte eller bekrefte hypoteser jeg har fått gjennom observasjon. Mine egne observasjoner av sosial interaksjon er datagrunnlag for analysen av menigheten som sosial arena, supplementert av medlemmenes beretninger om vennskap utenfor menigheten. I følge Holy og Stuchlik (1983) eksisterer det flere nivåer av den sosiale virkeligheten. Meningen bak handlingen eksisterer som blueprint i informantenes hode, og antropologen kan bare få tilgang til dette ved å spørre. For å forstå valget av ZPC, har jeg dermed måtte basere meg på informant utsagn, samt egne observasjoner gjort i og utenfor menigheten. Jeg har vært tilstede under alle hendelsene jeg beskriver. Jeg bruker også informasjonshefter og medlemsregister fra ZPC som kilder. Det ble holdt en omfattende meningsmåling som ble besvart av i overkant 400 medlemmer i forbindelse med valg av ny prest året før jeg kom. I kapittel 2 og 3 vil jeg sammenligne mine funn opp mot denne. Jeg vurderte også å ha en indikasjonssurvey, men siden jeg ikke er trent i den metodikken, benyttet jeg meg heller av den medlemsstatistikken som ZPC hadde (som jeg etter nærmere betenkning vurderte til å være minst like pålitelig som noe jeg selv kunne produsert). Som jeg kommer tilbake til er heller ikke dette en studie av en hel menighet, men et utvalg av menigheten. Jeg vil da bygge på statistikk, som i mønster av motivasjoner og handlinger, fra egne intervjuer og samtaler.

Jeg var i felten fra midten av januar til midten av juni og delte feltarbeidet mitt inn i tre ulike perioder. De første to månedene gikk med til observasjon og deltakelse. Den tredje

måneden gikk jeg grundig igjennom empirien og fant avgrensning og forklaringsmodeller som kunne benyttes. De to siste månedene brukte jeg på å intervju og jobbet aktivt med å sette empiri og teori opp mot hverandre¹¹. Jeg bedrev deltakende observasjon under hele oppholdet, hovedsakelig i forbindelse med menighetslivet. Jeg ble invitert på noen middager, og ble også med noen av informantene mine på private utflukter, men bortsett fra dette og de avtalte intervjuene, møtte jeg medlemmene i menigheten. Noen av disse private utfluktene var besøk til andre menigheter som ble gjort utenom aktiviteter i ZPC, da jeg følte at søndager, med gudstjeneste og diskusjonsgrupper, var altfor sentral til å gå glipp av.

Jeg intervjuet 37 medlemmer og venner (venner vil si at man ikke er offisielt medlem, men man kan likevel være like aktiv og involvert). Intervjuene ble gjennomført som strukturerte samtaler, der jeg hadde faste temaer vi gikk igjennom: deres menighetshistorikk, hvordan de endte opp eller hvorfor de valgte ZPC og hvilken rolle menigheten spilte i deres liv. To av intervjuene ble gjennomført over telefon, ellers ble alle intervjuene gjennomført ansikt til ansikt og omtrent alle ble tatt opp på taleopptak. Noen av parene ble intervjuet sammen, og jeg hadde også en gruppesamtale med tre diakoner. Konteksten for intervjuene varierte. Noen ble intervjuet i sine hjem eller hjemme hos meg, noen i møterommene i kirken, og noen på kafé. Jeg ble også tatt med på utflukter i forbindelse med noen av intervjuene, og da ble intervjuet gjennomført i bilen. En tredjedel av intervjuene varte i omtrent en time, en tredjedel varte mellom en time og en halvtime, mens den resterende tredjedelen varte i timevis.

Jeg vil bruke betegnelsen «informant» om alle menneskene som på en eller annen måte har bidratt med informasjon til studien min. Dette være seg medlemmer og venner av ZPC jeg har pratet med, samt andre jeg har møtt i andre sammenhenger (hovedsakelig i andre menigheter) og som har tilført noe til studien min. Betegnelsen hovedinformant vil jeg bruke om de medlemmene jeg ble godt kjent med. Jeg vil anslå at jeg snakket med omtrent 100 medlemmer og venner. Som jeg tidligere nevnte var det mange som ivrig fortalte meg sitt forhold til ZPC utenfor en intervjukontekst, og mange av disse samtaler har vært svært nyttige. Samtidig som jeg lette etter mønster og intervjuet «typiske medlemmer», ønsket jeg også å hele tiden utfordre hypotesene mine, og fant frem til medlemmer som brøt med disse mønstrene. De fleste av hovedinformantene mine var «typiske», og disse hadde jeg stort sett enkel tilgang til og kunne stille oppfølgingsspørsmål, mens andre bare var en engangsaffære. De fleste hovedkarakterene i studien min, som Brett og Lynnette, er også hovedinformantene mine.

---

¹¹ Se blant annet Charmaz og Mithcell (2002) for ulike måter å benytte Grounded theory i etnografi.

Begrensninger og utfordringer

Først vil jeg gjøre rede for noen personlige biaser som kan ha påvirket analysen min selv om jeg forsøker å utjevne dem. For det første mitt forhold til institusjonalisert religion som er et passivt medlemskap i statskirka og handler mer om kulturell arv enn personlig tro. Min personlige tro vakler mellom irreligion og «spiritual shopping». Det at jeg kommer fra en norsk statskirkekontekst fikk meg til å rette oppmerksomheten mot det jeg oppfattet som annerledes, nemlig nettopp fokuset mitt, «markedet» og «en gruppe av likesinnede». For det andre, så passet mitt sosiopolitiske ståsted og forhold til egen religion godt inn med informantene, siden de diskuterte religion og samfunn gjennom en referanseramme jeg relaterte meg til, og deltakelsen i det religiøse livet i ZPC førte til en midlertidig styrkelse av min spiritualitet. Jeg sitter igjen med et meget positivt inntrykk av både medlemmer og ledelse i ZPC. Min egen erfaring og opplevelse har på mange måter vært med på å forme datainnsamling, fokus og analyse. Selv om jeg i ettertid har hatt som mål å se mine egne biaser og jevne disse ut ved å ha en hermeneutisk sirkel, gå tilbake til informantenes utsagn og egne feltnotater, samt annen samfunnsforskning, så kommer jeg ikke unna det faktum at jeg har forstått felten gjennom egne linser. Den felles referanseramme jeg delte med informantene mine var begrenset, og det var takket være en akademisk utdanning og venstrepolitisk grunnsyn at kunne jeg delta i diskusjonene med hovedinformantene, altså en *foruteksisterende* akademisk og sosiopolitisk referanseramme. Bortsett fra dette delte jeg ikke en amerikansk referanseramme med mine informanter, og ble ikke flink til ting som small talk og nettverksbygging.

For å unngå å synliggjøre informantene mine og menigheten, har jeg anonymisert disse samt byen jeg gjorde feltarbeid i. Det har uansett ikke noe å si for analysen siden alt av viktighet er tatt med, om enn under nye navn. Det er også noen utfordringer når det gjelder representasjon, spesielt siden informantene mine har sterke stemmer. Med det mener jeg at de ikke bare ga meg en emisk fremstilling av seg selv, men også ofte kom med ferdige analyser fra etisk utgangspunkt, hvilket satte i gang en dialektisk prosess der jeg satte informantenes utsagn opp mot egne observasjoner og egne observasjoner opp mot informantenes utsagn. Jeg ønsker å gi plass til informantenes stemmer, men denne avhandlingen er i all hovedsak *min* analyse av deres virkelighet. Jeg er initiativtaker og ansvarlig for hvilken type data som ble samlet inn, det er jeg som står bak valget av analyseramme og argumentasjonen.

Fremstillingen av situasjoner og informantene mine vil for det meste være basert på flere type data. For eksempel er de fleste personkarakteristikkene og livshistoriene basert på intervju samt langvarig deltakende observasjon og samtaler utenfor intervjukonteksten. Alle hendelsene

jeg skildrer har jeg deltatt på. En del av hendelsene er fra situasjoner som jeg anser for å være typiske, og som jeg derfor har deltatt på gjentatte ganger. Siden disse hendelsene blir brukt som datagrunnlag for å påpeke et analytisk poeng, har jeg derfor måtte unnlate andre ting som skjedde fordi det er for liten plass. Hendelsene er rekonstruert ut fra feltnotater og eget minne. Der det er mulig, ønsker jeg å gi leseren mulighet til å selv bedømme datagrunnlaget argumentasjonen bygger på, samt redegjøre for hva hendelsene bygger på. Dette vil da stå som fotnote i teksten. Mesteparten av litteraturen jeg har lest, og alle informantene mine brukte det amerikanske språket. Ønsket om å skrive på norsk og samtidig bruke emiske uttrykk og la informantene snakke selv er dessverre motstridende. For leservennlighetens skyld har jeg hovedsakelig oversatt til norsk når sitat og utsagn er del av teksten, men flere ganger har det vært vanskelig å gi en god oversettelse, og da vil det stå på morsmålet. Det er derimot flere steder, spesielt i kapittel 3, 4, 5 og 6, der jeg har valgt å la informantutsagn som står uthevet i teksten stå på morsmålet. Der ikke annet oppgis, er alle sitat og utsagn hentet fra transkriberte intervju, og jeg ønsker å la det stå på morsmålet for å bevare autentisitet. Selvsagt, hvilken stemmer som blir hørt og plasseringen av dette er valgt og redigert av meg. Likevel mener jeg det er en fin måte å representere informantenes stemmer, og gi leseren inntrykk av deres egne beskrivelser og ordvalg.

Når jeg har deltatt har jeg påvirket situasjonen, samtidig som dette har påvirket linsene jeg har observert gjennom. Dette er en avhandling om mine informanternes sosiale virkelighet, og jeg har gjort mitt beste for å skille min stemme fra deres ved å støtte opp observasjonene mine med samtaler og intervju, i et håp om å fjerne eget bias. På denne måten ønsker jeg å gi informantene stemmer og presentere deres opplevelse av fellesskap og tilhørighet i menigheten. Uten å gå videre inn på diskusjonen om modell og representasjon (se Geertz 1973 a, Holy og Stuchlik 1983, Asad 2008, Abu-Lughod 2008, Clifford og Marcus 1986 og flere), vil jeg fastslå at til tross for mine forsøk på å fjerne personlig bias og å gi informantene stemme, så er det jeg som står bak analysen og redigeringen. Jeg har nå redegjort for avhandlingens omfang i form av datagrunnlag og begrensninger, og jeg vil nå vise hvordan dette fører til avgrensning av fokus. Avhandlingens avgrensning er på mange måter resultat av metodologiske valg og tilfeldigheter. Hvem ble jeg best kjent med, hva slags type data så jeg etter og hva fikk jeg samlet inn?

Avgrensning av fokus

Til tross for at tittelen til denne studien henviser til “en amerikansk menighet”, er ikke dette en studie av en menighet, men en tykk beskrivelse (Geertz 1973a) av et segment av en menighet. ZPC har omtrent 600 medlemmer, og argumentasjonen min hverken baserer seg på eller representerer alle disse. For det første intervjuet jeg de aktive medlemmene. Begrepene “aktivt

medlem” og “regelmessig deltakelse” er ikke klart definert. Jeg operer med en minimums-definisjon på regelmessig deltakelse som *minst* en til to søndagsgudstjenester i måneden. Med noen unntak, så var de medlemmene jeg intervjuet ikke bare regelmessige kirkegjengere, men også aktive i grupper og komiteer. Å være et «aktivt medlem» vil da si å ikke bare gå på gudstjeneste, men å være involvert i menighetslivet minst en ekstra gang i uka. På denne måten er dette en studie av amerikanere som søker etter et aktivt medlemskap i en menighet i kontrast til folk som søker et sted å tilbe, og en studie av ZPC som en sosial arena for de medlemmene som bruker menigheten aktivt.

For det andre, disse aktive medlemmene er som regel eldre. Jeg merket meg ved denne «aldersforskjellen» tidlig i feltarbeidet, og trodde først det handlet om ulike faser i livet. Mot slutten av feltarbeidet ante jeg konturene av et dypere generasjonsbetinget skille i forhold til hvordan medlemmene så på menighetens rolle, men da var det for sent å gjøre mer ut av det. Kapittel 6 ser litt nærmere på dette, men kort fortalt syntes de yngre medlemmene å vektlegge menigheten som en åndelig arena, mens de eldre vektla det sosiale og det åndelige aspektet like mye. Derfor er dette i all hovedsak en analyse av den eldre generasjonens forhold til medlemskap i en menighet. Siden jeg i hovedsak ble best kjent med de aktive medlemmene, og disse stort sett tilhørte av pre- og baby-boomer generasjonen, så har jeg mest data og innsikt om disse generasjonene. Det var disse jeg ble best kjent med over tid og intervjuet mest inngående. Gen-X vil her defineres som mennesker født mellom 1966-1982. Ingen av mine informanter tilhørte den påfølgende generasjonen. Jeg intervjuet lederen for ungdomskomiteen, som tilhører Gen-X, men jeg hadde lite kontakt med selve ungdomsgruppa. Jeg intervjuet bare 5 personer som tilhører Gen-X som i ulik grad passet inn i hypotesen om generasjonsforskjeller. Jeg har derfor for lite datagrunnlag til å kunne dra slutninger om generasjonsforskjeller, men ønsker likevel å presentere et forslag som utgangspunkt for videre forskning.

For det tredje, til tross for at jeg prøvde å få intervju med “atypiske” medlemmer og medlemmer fra ulike subgrupper, så intervjuet jeg hovedsakelig medlemmer fra de gruppene jeg selv var med i. Disse gruppene var kvinnenenes frokostbønn, poesigruppa, bokklubben, barnas onsdag og diskusjonsgruppa TSS (tro, søken og støtte). Flesteparten av informantene mine og enkelte av disse gruppene har ord på seg for å være mer sosialt progressive og økonomisk sosiale¹² enn menigheten generelt. Alt dette gjør at studien min heller mot å være en beskrivelse av et segment av menigheten (se Keesing 2008). Med andre ord, flesteparten av informantene mine var aktive medlemmer tilhørende baby-boomer- og preboomer generasjonen, og antakeligvis mer sosialt progressive enn gjennomsnittmedlemmet. Kjønnsperspektivet er også til dels fraværende i denne analysen. For det første gikk jeg ikke inn for å se på kjønn, for det andre

---

¹² Se appendix 1

var ikke kjønnsforskjeller, i motsetning til generasjonsforskjeller og etniske sosiokulturelle forskjeller, noe som var synlig og tydelig. Med det mener jeg at ZPC syntes å være likestilt, med like muligheter for menn og kvinner, og menn og kvinner syntes å ha likt forhold til menigheten¹³. Siden avhandlingen er plassbegrenset, og forskjellene mellom kjønnene tilsynelatende var mindre enn forskjellene mellom generasjonene og mellom subgruppene, vil jeg i all hovedsak analysere kjønnene under ett. Jeg vurderte en tid å fokusere på de homofile medlemmenes opplevelse av menigheten, men som med kjønn, bestemte meg for å ha en «legningsnøytral» studie¹⁴. Underveis i avhandlingen vil se litt på kjønns-, legnings- og generasjonsforskjeller, men dette er i all hovedsak en analyse av forskjeller mellom etnisitet, rase og klasse. Det er disse forskjellene som ble viet mest oppmerksomhet, både under datainnsamling og i analysen.

Denne avhandlingen tar utgangspunkt i det sosiale, ikke det åndelige eller religiøse, aspektet i fellesskapet og tilhørigheten i menigheten. I denne avhandlingen definerer jeg det åndelige som relasjonen mellom medlemmene og Gud, og det sosiale som relasjonene medlemmene i mellom. Dette er dermed en studie av forbindelsen mellom medlemmenes søken etter *menighet* - ikke religion, og menigheten som *en sosial arena* - ikke en åndelig arena. Derimot blir menigheten sett på som både en åndelig og sosial arena av medlemmene. For mine hovedinformanter var den åndelige og den sosiale dimensjonen to ufravikelige deler ved det å være i en menighet. Som Ammerman (2005:20) peker på så handler amerikansk menighetsliv om hvordan mennesker relaterer seg til Gud og hverandre, og jeg kommer til å berøre det åndelige aspektet fordi det henger sammen med det sosiale samt følelsen av tilhørighet og fellesskap i menigheten. På hvilken måte kommer jeg tilbake til utover i avhandlingen. Som Geertz (1973 c) vektlegger jeg uansett medlemmenes emiske forståelse av egen virkelighet. Om de virkelig kommer i kontakt med Gud gjennom menigheten eller om de bare tror de gjør det, er ikke interessant for denne avhandlingen. Det som er interessant er hvordan medlemmene forholder seg til menigheten og hverandre. Gjennom avhandlingen vil vi se at informantene mine har flere sosiale arenaer enn menigheten, men fokus ligger på hva fellesskapet og tilhørigheten i menigheten betyr for medlemmene. Fokus vil være på hva menigheten som et fellesskap betyr for medlemmene, og ikke hvordan menigheten fungerer som en organisasjon. Oppsummert er denne avhandlingen en kjønns- og legningsnøytral studie av et segment av de aktive eldre medlemmenes forhold til menigheten som sosial arena for fellesskap og tilhørighet.

---

13 Det er ting i empirien min som kan peke mot kjønnsforskjeller på flere områder, For eksempel at noen av gruppene var delt opp etter kjønn, og at de kvinnelige informantene syntes å vektlegge menigheten som et church home og de mannlige det sosiale nettverket. Dette er midlertidig bare indikasjoner som jeg ikke har gått nærmere inn på hverken under datainnsamling eller i analysen, og som kunne vært en avhandling i seg selv. I motsetning til de yngre informantene mine, var det sosiale aspektet like viktig som det åndelige for både de eldre kvinnelige og mannlige informantene mine. Et potensielt bias er at jeg ble svært involvert i kvinnegruppene og mange av hovedinformantene mine er kvinner. Samtidig ble jeg også kjent med menn fra andre grupper og har forsøkt å ligne ut antall manns- og kvinnerøster. På denne måten sikter avhandlingen mot å være kjønnsnøytral.

14 Som med de kvinnelige og mannlige eldre informantene mine, vektla også de eldre homofile informantene mine ZPC som både sosial og åndelig arena, og hadde like forventninger og bruk av menigheten.

Kapittel 1: Menigheten Zwingli Presbyterian Church

I dette kapitlet skal jeg gi en beskrivelse av ZPC som en tradisjonell, høykirkelig og intellektuell presbyteriansk mainlinemenighet i et urbant område i en californisk millionby. USA består av mange ulike kulturområder, og California blir generelt ansett for å være det mest sosialt progressive (se blant annet Ammerman 2005). Jeg skal først gi en beskrivelse av kulturområdet menigheten befinner seg i, og deretter skal jeg gi en grundig og detaljrik beskrivelse av menigheten som en tradisjonell og intellektuell menighet i et samtidsorientert religiøst marked.

En menighet i det urbane California

«Det hvite på Rocky Mountains er ikke snø, men alle kirkemedlemskapspapirene folk kastet på veien over». Med denne kjente vitsen peker Ammerman (2005:14) på at Vestkysten i USA er kjent for å gjenoppfinne tradisjoner, som betyr at man ofte starter nye religiøse organisasjoner og menigheter, eller forlater organisert religion. Statistisk sett er det dobbelt så mange uten religiøse preferanser på Vestkysten som ellers i USA. Spesielt er storbyene i California kjent for å ha en løsere sosial kontekst for religion enn ellers i USA. Men selv om Californiere er mindre religiøse enn amerikanere generelt, er fortsatt en stor andel religiøse og med i organisert religion (Ammerman 2005). Kristendommen var godt synlig i Metrocity, og kirker og religiøse organisasjoner av alle slag var overalt. For eksempel var det langs veien oppført reklameplakater med budskap som «families that pray together, stay together».

Metrocity er en metropol for millioner av mennesker. California er en av verdens største økonomier, og har stor tilflytting av både egne statsborgere og innvandring utenfra. Dette har ført til en meget multi-kulturell befolkning, der latinamerikanere snart er i flertall (se blant annet Waldinger og Bozorgmehr 1996). I dag er Metrocity svært etnisk, rasemessig, kulturelt og sosio-økonomisk segregert, «en fragmentert metropolis». Dagens bosetningsmønster er preget av de historiske røttene, da byens bydeler ble lovmessig delt inn i etniske og rasemessige soner. ZPC ligger i Windthree, som er en rik og innflytelsesrik bydel. Med dette menes at bydelen er et viktig sentrum for næringslivet og har et prestisjetungt universitet. Windthree føles som en verden unna den fattigere delen av byen. Her kan man gå trygt i gatene, og det er eget bydelspoliti som vokter. Mange hjemløse bor i Metrocity, men det er få av dem i Windthree. Windthree huser derimot omtrent 50 000 med fast residens og er kjent for å ha meget høye kvadratmeterpriser. Det er derfor ikke rart at omtrent halvparten av studentene pendler inn fra andre bydeler, og at de som bor der er velbemidlet. Innbyggerne i Windthree bor enten i luksusleiligheter eller villaer i mange-millionsklassen, hvis velfriserte plener og roseomkransede

fasader vedlikeholdes av lavtlønnede meksikanske gartnere. Universitetsmiljøet har satt sitt preg på Windthree, og sentrum har hovedsakelig forretninger som livnærer seg på studenter (rimelige restauranter, kafeer, frisører, manikyr og «hippe» klesbutikker). Langs Boulder boulevard, som er en av hovedfartsårene gjennom Metrocity, er det siden 70-tallet blitt reist høybygg som huser næringslivet. Det er langs denne høyt trafikkerte boulevarden, klemt i mellom to høybygg, vi finner ZPC.

Menighetens historie, presteskap, medlemmer og aktiviteter

Rett etter andre verdenskrig ble det vedtatt av presbyteriet å starte en menighet tiltenkt universitetsmiljøet langs Boulder boulevard, i Windthree. Dette var en periode da mainlineprotestantismen blomstret og medlemstallene steg til værs, og kirkebygget var egentlig tiltenkt å være kapell for en større katedral, men disse planene ble lagt på is da medlemstallet stagnerte på 1960-tallet. ZPC består nå av kirkebygg, kontorbygg og møtehall som henger sammen i hestesko rundt en parkeringsplass. Kirken er bygget i tradisjonell kirkearkitektur, et steinbygg med innspill av gotiske elementer og malte glassvinduer, og innvendig er det høyt under taket med store lysekroner i støpejern hengende fra takbjelkene. De malte glassvinduene ser ved første øyekast ut som hvilken som helst andre, men motivene er omhyggelig plukket ut. Sammen med religiøse symboler finnes et akademisk budskap av avgangselever og vitenskap. Utenom dette er ikke kirkerommet dekorert, og steinveggen kommer frem. Området ved alteret¹⁵ består av håndskåret treverk, og er dekorert med et stort kors og draperinger. Kontorbygget og møtelokalet er i spansk haciendastil. Helt i begynnelsen var det stor utskiftning av prester, men fra 1970-tallet og frem til 2009 var det bare en prest, James, som har hatt stor innvirkning på menigheten. ZPC fikk ny prest, Diane, året før jeg kom i felten. Hun er ansvarlig for ledelsen og driften av kirken, mens den assisterende presten, Heidi, er ansvarlig for diakonene og sjeleomsorgen. ZPC har 17 ansatte, hvorav 11 er ansatt på deltid. Det er to faste ansatte ved kontoret, en vaktmester for vedlikehold, og to faste ansatte som har ansvar for barna og ungdommen. I tillegg til disse driver ZPC en førskole med faste ansatte.

Medlemstallet har siden 1960-tallet ligget stabilt på omtrent 600 medlemmer, og 200 venner (folk som ikke er offisielle medlem, men som er med på aktiviteter i menigheten og mottar nyheter). Selve kirkebygget rommer 300, og radene er sjeldent fulle under de to gudstjenestene. Etter egen og ledelsens beregning¹⁶ kom vi frem til at omtrent 300 møter opp til

---

¹⁵ Presbyterianere kaller det ikke alter, men chancel, fordi alteret representerer prestens gjentakelse av Jesu offer, mens presbyterianere mener dette har blitt gjort en gang for alle. De fleste informantene var derimot ikke bevisste på dette og refererte derimot til det som alter.

¹⁶ Innledningsvis viste jeg til problematikken ved å beregne fast deltakelse. Dette er beregnet ved forsøk på å telle antall gjennomsnittsdeltakere. Ledelsen la også ut en bok der deltakerne skulle skrive seg inn, men resultatene fra denne er ikke pålitelig da jeg observerte at en stor andel glemte eller unnlot å gjøre dette.

gudstjeneste hver søndag. Som så mange andre av dagens menigheter er ZPC full av «grå hoder» (se Ammerman 2005), og medlemsstatistikk fra meningsmålingen viste median alder på 52 år. De yngre medlemmene er som regel opptatt med jobb og barn, og er ikke like mye med på faste aktiviteter. De fleste aktivitetene legges til onsdager og søndager, men søndagsgudstjenesten er ukas høydepunkt. Selv om en del av de offisielle medlemmene hverken er regelmessig på søndagsgudstjeneste eller er aktivt involvert i menighetslivet, er det mange som er. De deltar på gudstjeneste og er aktive i ulike subgrupper i menigheten. ZPC har mange ulike aktiviteter og grupper, som kor, bønnegruppe, poesigruppe, bokklubb, diskusjonsgruppe, samt barne- og ungdomsgruppe og herre- og kvinnekomité, som involverer dem utenom gudstjenesten. I tillegg til dette finnes det andre arrangement, som Zwinglismusikk (klassiske konserter av koret og innleide musikere som holdes hver annen måned), mandagskveldene (kurvfest som holdes hver tredje måned), musikal som holdes to ganger i året (en for barna og en for voksne, som er komponert og regissert av dirigenten med hjelp av flere), samt andre arrangement som feiring av St. Patrics dag, home coming og lignende. Litt over 100 av medlemmene er aktivt involvert i selve driften av menighet gjennom ulike verv og komiteer.

Som en urban menighet tiltrekker ZPC medlemmer fra et stort geografisk område, men en stor andel er tilknyttet universitetsmiljøet. Ledelsen har et mål om mangfold, og beskriver seg selv på hjemmesiden som en menighet med «variasjon av alder, etnisk bakgrunn og teologisk, politisk og sosiale perspektiver». Til tross for dette er medlemsmassen relativt homogen og ZPC har en stor andel akademikere. Mange professorer, ikke bare fra universitet i bydelen, men også fra de andre universitetene i byen, kommer hit. Flere har doktorgrad og jobber for universitetet. Mange er også profesjonsutdannet som advokater, leger eller jobber for næringslivet. En større minoritet jobber også i underholdningsbransjen, da gjerne innen opera og klassisk musikk. Majoriteten tilhører økonomisk sett middelklassen, selv om det finnes noen mangemillionærer og dårligere stilte. Omtrent 90 % er euroamerikanske, mens resten er en miks av nye immigranter fra Europa, Asia, Afrika og latin- og afroamerikanere. Alle jeg kom i kontakt med var det jeg betegner som sosialt progressive. Medlemmene og ledelsen estimerte at rundt 90 % av medlemmene var sosialt progressive, altså generell sosiopolitisk enighet. Det var derimot mer splittet angående det økonomiskpolitiske, og 2/3 ble estimert av ledelsen og medlemmene til å være økonomisk sosiale, mens den resterende 1/3 var økonomisk konservative, noe som også stemte med mitt inntrykk.

En presbyteriansk mainlinemenighet

ZPC tilhører det presbyterianske kirkesamfunnet Presbyterian Church USA (PCUSA). Som nevnt innledningsvis utgjør de sammen med metodistiske, kongregasjonalistiske, episkopale og

lutheranske kirkesamfunnene den kristne tradisjonen som kalles mainlineprotestantene. De er generelt sett mer opptatt av sosial misjon (veldigighet) enn trosmisjon (omvendelse), har høyere utdanning, tilhører middelklassen og oppover, og er mer økumeniske og sosialt progressive enn de andre kristne tradisjonene. Det finnes likevel mange konservative menigheter innenfor mainlineprotestantene. Skillet sosialt konservativ og sosialt progressiv går som regel på hvor bokstavelig man tolker bibelen, og med de konsekvenser det måtte medføre i form av syn på blant annet seksualitet og vitenskap. Mainlineprotestantene har gjerne færre krav til nye medlemmer enn andre religiøse tradisjoner, som ofte krever opplæring innen trostradisjonen. Presbyterianere praktiserer barnedåp, og krever ikke gjendåp for å bli medlem. Nye medlemmer blir tatt opp gjennom en seremoni som del av gudstjenesten, der nye medlemmer må anerkjenne den presbyterianske trosbekjennelsen. ZPC har slike seremonier etter behov, gjerne en gang per kvartal (Ammerman 1998, 2005).

Det presbyterianske kirkesamfunnet har en lang historie i USA, og er del av den grunnleggende tradisjonen. Presbyterianerne skiller seg ut ved både struktur og teologi. De har sin teologiske arv fra Calvin og den reformerte tradisjonen heller enn Luther. Blant annet står de for predestinasjonslæren heller enn fri vilje, og forstår nattverd som den åndelig tilstedeværelse av Jesus og Den hellige ånd, heller enn at Jesu blod og legeme er til stede. Strukturelt sett drives menighetene nedenfra og opp. Ideelt sett skal en presbyteriansk menighet drives av ulike medlemskomiteer. For en menighet på ZPCs størrelse er det vanlig å ha to prester, mens mindre bare har en og større har flere assisterende prester. I følge mine informanter hadde den forrige presten, James, en fast kjerne på omtrent 20 som hjalp til i driften. Den nyansatte presten Diane har derimot satt i gang en del endringer med blant annet å involvere flere medlemmer i driften av menigheten. Da jeg var i felten var 105 medlemmer aktivt involvert som eldre (en posisjon uavhengig av alder), diakoner og i ulike komiteer. Alle medlemmene i en presbyteriansk menighet har stemmerett, og velger ut 12 eldre som sammen med prestene sitter i sesjonen. Prestene er ikke medlem av menigheten, og velges av menigheten. Hver enkelt menighet sender så representanter til geografisk bestemte presbyterier, som møtes annenhver måned. Annethvert år samles valgte representanter for hvert presbyteri i generalforsamlingen. Der diskuteres og utformes nye retningslinjer for kirkesamfunnet. I tillegg til Bibelen har presbyterianere Book of Confessions og Book of Orders. Presbyterianere er opptatt av sin reformerte arv og prøver å tilpasse Book of Orders etter de nye tidene.

Presbyterianske kirker var opprinnelig lavkirkelige, som settes i opposisjon til det høykirkelige, som man finner i katolske og episkopale menigheter. En presbyteriansk menighet skulle ikke ha utsmykninger eller dekorasjoner fordi det tok oppmerksomheten vekk fra Gud. Dette har midlertidig endret seg noe, og det er tillatt med pynt dersom det er der for å hedre Gud.

Stemningen i presbyterianske kirker skal heller ikke være så stiv og formell, men heller folkelig¹⁷. ZPC blir beskrevet av medlemmene og utenforstående som kjenner til menigheten, som intellektuell, høykirkelig og tradisjonell. Jeg ønsker å vise hva informantene mine mener med dette ved å gjengi en typisk søndag i ZPC. Beskrivelsen av gudstjenesten tar utgangspunkt i en faktisk gudstjeneste¹⁸, fordi jeg ønsker å vise gangen i gudstjenesten, sosiolekten, talemåte og innhold i prekenen, valg av musikk, og oppførselsnormer. Foruten selve gudstjenesten er beskrivelsen av søndagen generell, for å illustrere søndagsaktiviteter.

En typisk søndag i ZPC

Den første gudstjenesten med kvartett begynner klokken 9, men radene blir i beste fall halvfulle fordi de fleste venter heller med å dra på gudstjenesten som begynner klokken 11 og har fullt kor. De fleste barnefamilieene kommer til den første gudstjenesten fordi barna er allerede våkne og det er greit å starte dagen. Gudstjenesten varer i rundt en time, og deltakerne samles ute på terrassen for kirkekaffe etterpå. Kormedlemmene møtes alltid før gudstjeneste for en siste øving og oppvarming, og i dag kommer en innleid operastudent ved universitetet. Mellom de to gudstjenestene møtes to faste grupper. Bibelklassen går gjennom Lukas-evangeliet og er en relativt ny klasse, og har ikke like mange deltakere som diskusjonsgruppa tro, søken og støtte (TSS). Dette er en gruppe som har vart i over 25 år og har alltid hatt en fast kjerne, men antall deltakere har nå økt, og ligger på mellom 20 og 30 stykker. Den ledes av Jonah, som er pensjonert professor i religionsvitenskap. Målet for TSS er å være en diskusjonskanal som tar opp vanskelige og utfordrende spørsmål, og noen av de faste deltakerne er ikke medlem, men kommer kun for diskusjonens skyld. Etter hvert som klokka skrider frem hetes diskusjonen opp, selv når klokka begynner å skride over 11.

Etter hvert som klokka nærmer seg 11 fylles parkeringsplassen av biler og folk som hilser og småprater med hverandre. Medlemmene blir ønsket velkommen i døra av usher¹⁹, og går inn til inngangsmusikk som spilles av orgel. I dag er det «Meditation» av Charles Marie Widor (1844- 1937). De fleste som kommer er eldre folk. Deltakerne setter seg stille og rolig ned på benkeradene av tre. Kvinnene er som regel kledd i knelangt skjørt og bluse eller eventuelt dress, mens mennene går i dress uten slips, eventuelt finbukse med skjorte og dressjakke. Barna er kledd i finstasen og sitter sammen med foreldrene. Koret, som består av et tjuetalls menn og kvinner, står tålmodig og venter. Prestene entrer med rolig gange, kledd i lange prestekåper og

¹⁷ Kildene på hele dette avsnittet er McGrath (2006) samt ulike brosjyrer fra menigheten.

¹⁸ Gjengivelsen er basert på feltnotater og kirkeprogrammet 24 januar 2010. Jeg har valgt å la det stå på morsmålet, slik at leseren får inntrykk av sosiolekten.

¹⁹ Jeg finner ingen god norsk oversettelse av begrepet usher som det brukes i ZPC. Å være usher går på omgang mellom medlemmene, og ushernes oppgaver er å hilse velkommen og å samle inn kollekten.

stola. Mens koret innleder den faste rutinen med call to worship, sniker noen av deltakerne fra TSS seg opp på balkongen. Forsamlingen reiser seg opp og svarer prestene. Innholdet i call to worship tilpasses prekenen.

Presten: Let us all remember

Alle: we are in the holy presence of God.

Presten: Come, all you weary and hurting.

Alle: Here, find rest for your souls.

Presten: Here, enter into the grace of forgiveness;

Alle: Here, taste the living water of renewal.

Presten: Come from busy weeks and anxious worry;

Alle: Find stillness here, like being led to green pastures.

Presten: Find songs that lift you to the heavens,

Alle: Prayers that ease the wrinkles from our soul. Let us worship God!

Både Bibel og den presbyterianske hymneboka ligger på benkeradene, og tallet på hymnene og bibelversene er hengt opp på veggen. Forsamlingen tar frem hymnebøkene, og blir stående mens de synger en presbyteriansk hymne akkompagnert av orgel. I dag er det «All people that on Earth do dwell, Old Hundreth».

All people that on earth do dwell,

Sing to the Lord with cheerful voice.

Him serve with fear, His praise forth tell;

Come ye before Him and rejoice.

(første vers).

Etter dette begynner bekjennelsesbønnen. Innholdet i denne varierer fra gang til gang, og i dag er det en gjesteprest som leser og forsamlingen responderer ut i fra det som står i kirkeprogrammet.

Prest: From age to age God is faithful, and yet from day to day we feel compelled to strive. Let us be honest about how challenging it is to trust God in things large and small.

Alle: Holy God, we make no pretense about our lives. We forget, even deny that we were created with wonder and delight in our souls. We go through life anxious and serious, seeking to get ahead, striving to make ends meet. We rush and hurry, fill up our calendars, neglect our rest, and race through our Sabbath, forgetting that you have asked us to be anxious for nothing. Help us learn well how dependable you are. Hear us now as we silently speak our need for mercy....

Etter dette kommer deklarasjon av tilgivelse, der alle ber en stille personlig bønn for seg selv.

Gloria Patri følger, og er en sang forsamlingen og koret synger sammen; «Glory be to the father, and to the Son and to the Holy Ghost; as it was in the beginning, is now and ever shall be, world with out end. Amen.» Etter dette annonserer presten og eventuelt andre nyheter og bekymringer. Craig, som jobber med barna, har med seg to av barna opp på standen og de forteller litt om hva de har gjort den siste tiden. Diane forteller at faren til et navngitt medlem har blitt syk, og sier en bønn for han. Når dette er ferdig følger en sang av koret og orgel. I dag er dette G. F. Händels Hallelujah, Amen. Forsamlingen sitter stille mens koret synger. Rett før Bibellesningen forlater barna gudstjenesten for å ha søndagsskoleundervisning med Craig i et av møtelokalene. Et medlem skal lese skapelsen 1: 26- 2:3 fra Det Gamle Testamentet. Før lesningen av det Nye Testamentet reiser forsamlingen seg og synger en hymne sammen med koret, i dag er det Dear Lord and Father mankind. Det Nye Testamentet leses gjerne av den assisterende presten, men hun er bortreist, så i dag er det en gjesteprest. I tillegg til å være prest er han også utdannet lege, og før han leser forteller han en historie om da en mann besvimte under en vielse han var på, og at noen i forsamlingen sa de hadde en lege der. Uheldigvis hadde foten hans sovnet, så han måtte hinke opp og den besvimte personen hadde allerede våknet da han kom opp. I ettertid overhørte han noen snakke om en lege med polio. Forsamlingen humrer, og han leser Hebreerne 4:1- 13. Så synger koret kall til bønn, og forsamlingen leser Fader Vår høyt sammen med presteskaper. Etter dette følger en ny korsang, i dag Let Nothing ever Grieve Thee, av Johannes Brahms.

Før prekenen leser presten et nytt utdrag fra Nye Testamentet, som relateres til prekenen. I dag leser hun Markus 2:23- 28, og prekenen kalles den syvende dagen. Prekenen tar rundt 20 minutter, og forsamlingen sitter stille mens Diane preker i rolig og flytende takt. Denne prekenen går ut på hva hvordan man bør bruke søndagene til. Her kommer et utdrag²⁰:

[Først går Diane gjennom betydningen av bibellesningen. Mens det i skapelsen i Gamle Testamentet ble lagt opp til at mennesker, som Gud, skulle hvile den syvende dagen, ble det på Jesus tid debattert og utviklet nye strenge regler for hva man kunne gjøre og ikke gjøre på Sabbaten]

....Growing up in the Colorado Rockies, I would go to bed on those nights when the weather report predicted blizzards, praying that the gathering clouds would empty themselves as I slept, because maybe we would get that rare and wonderful gift of a snow day [lav latter fra forsamlingen]. The next morning I would raise to the window, hoping beyond hope that the snow would be in eye level outside my window. And if the initial indications seemed good, we would turn on the radio and impatiently wait as the list of closing schools were read...(...)...and then it finally came; [my] school was closed. My brothers and I shrieked, my mothers shoulders would sag a bit [mye latter fra forsamlingen], but this was as good as it could get. Out came the jars, the hot chocolate and the jigsaw puzzles. The stores were closed, the roads were closed, the schools were closed, mum was home, dad was home- we couldn't have gone anywhere if we wanted to...(...)...we enjoyed

---

20 ZPC spiller inn alle prekenen på lydbånd. Dette er fra transkripsjon.

just being together. We got a Sabbath. A day that wasn't about productivity and accomplishment, but rather about rest and renewal. About enjoyment. Sabbath. It is what God intended from the beginning.

[Diane går gjennom de seks første dagene av skapelsen]. And yet there was one more gift to be given. A seventh day. On the seventh day, God took a snow day... (...) ... and God liked the snow day so much, that he declared the rest day sacred. And then God gave it to us as a gift... (...) ... It seems as the seventh day is the whole point of the first six. The fruits of work are to be enjoyed and to do that, you have to be able to step back and stop doing what it is that you are doing... (...) ... An entire day, set aside for nothing but worship and the appreciation of life... (...) ... While the religious people of Jesus days went to one extreme with layer upon layer of Sabbath law, it seems to me that people today seem to have gone to the other extreme. And rather than set aside one day of week for rest and worship, we more often than not cram this particular day as full as the others. Our to-do-lists are so long, and our time is so stretched, that Sunday becomes one more over-stressed day, in our over-stressed life. Economist Juliet Schore, in the book *The overworked American*, reports what we all experience. She says work hours and stress are up, and sleep and family time are down in America...(...) ... Schore concludes, we live in an economy and a society that demands too much from people. Were I a televangelist now, I would say; 'do I hear A-men?' [latter fra forsamlingen]. Simply put, we are stuff rich and time deprived [snakker videre om hvor opptatt amerikanere er med jobb og plikter, og at dette går utover folks hvile og kirkedeltakelse]. But I wonder, is there something to this Sabbath that is essential to human well being?

[Diane snakker om at hvile er like viktig som å trene og spise sunt, og at det amerikanske samfunnet har forandret seg fra å være rolig på søndager til å være døgnåpent. Diane gir så råd om å ikke gjøre ting som vekker bekymring på søndager, som å betale regninger og jobbe med skatten].

What kinds of things do fit in our Sabbath? First, off course, is gathering for worship. We come together in community to sing and pray, to hear the words of our creator.. (...) ... After worship, what many of us need most, is time with their loved ones. Not useful time, not time for planning next weeks schedules, but time wasted on the pleasure of being together [Diane sier videre at man bør ta tid til rekreasjon i naturen, på stranda, eller til å besøke de uten venner, og at kirken heller ikke setter opp komitemøter på søndager]. Let us pray; Lord thank you for the gift of Sabbath rest. Grant us the ability and courage, and wisdom to receive it. Amen and Amen.

Med denne bønnen innleder presten kollekten. «This is a day for being grateful. With generous hearts and souls, let us give when the ushers come». Samtidig synger koret en sang, og i dag synger den innleide sopranen G. F. Händels Laudamus te. Når sangen er ferdig og usherne har brakt kurvene med donasjoner til prestene, reiser alle seg og synger doxologien: «Praise God from whom all blessings flow, praise Him all creatures here below; praise Him above ye heavenly host, praise Father, Son and Holy Ghost.» Så sier presten en kort bønn der forsamlingen oppfordres til å følge Guds ord, deretter synges en velsignelsehymne felles. Hvilken hymne dette er varierer, og i dag var det I sing the mighty power of God. Så følger en

velsignelse av forsamlingen og prestene går ut gjennom midtgangen til korets respons på velsignelsen. Det har nå gått omtrent en time, og gudstjenesten avsluttes. Mens forsamlingen reiser seg spiller organisten utgangsmelodien, som i dag var Epilogue sur un theme de Frescobaldi pour solo pedal, av Jean Langlais. Prestene har i mellomtiden stilt seg i de to døråpningene og hilser på alle mens de går ut til terrassen der det serveres kaffe, kaker, frukt og bær. Nye ansikter blir ledet videre til to eldre som står klare ved siden av prestene, mens gamle kjenninger går ut for å mingle og småprater med hverandre eller presenterer medlemmer de kjenner for hverandre. Ytterst ved rekkverket er det satt opp noen stands, som reklamerer for ulike arrangementer. Etter hvert som klokken begynner å nærme seg halv tolv minsker massen, og etter en time er det tomt. Halv tolv begynner også tilleggsarrangement i møtnehallen.

Tilleggsarrangementene varierer, og den assisterende presten Heidi har blant annet arrangert filmvisning for påfølgende diskusjon, sammen med John, som leder ungdomskomiteen og er utdannet innen teologi og media. For eksempel handler filmen *Waltz with Bashir* om en israelsk soldats minner om krigen i Libanon. I denne filmen er det de kristne som massakrerer muslimene mens israelerne lar det skje, og dette startet en diskusjon om menneskets tilstand og væren til tross for religion og kultur. En annen søndag ble den mer lystige filmen «*Brother, where are thouh?*», vist, og diskusjonen i etterkant ble mindre skarp. Hver fjerde søndag holder voksenkomiteen forelesning som gjerne holdes av et medlem med spesialkunnskap. Jonah har introdusert den nye boka til TSS gjennom en forelesning om moral, for å skape interesse. Mens mange kristne samt samfunnsvitere har hevdet at mennesket trenger religion for å holdes i de moralske tøylene, argumenterer Jonah for at man ikke trenger religion for å være et godt menneske. I anledning hovedmuseets utstilling av Renoir, holdt Shu, som er professor i medisin og spesialisert på leddgikt, og foredrag om Renoir og hvordan leddgikten påvirket malingen hans, og etterpå ble det organisert tur til museet. Etter å ha sett en typisk søndag, la oss se nærmere på hva som legges i disse begrepene.

Avsluttende drøfting: En tradisjonell, høykirkelig og intellektuell mainlinemenighet

Med referanse til beskrivelsen ovenfor skal jeg nå drøfte hva som menes med tradisjonell, høykirkelig og intellektuell, og hvordan mine observasjoner av menigheten står i forhold til annen forskning på området. Med tradisjonell menes altså ikke verdi-konservativ, som i sosialt konservative, men struktur-konservativ, som i ønsket om å beholde ritualer. Med tradisjonell og høykirkelig menes at kirkebygget er i tradisjonell kirkearkitektur, det er en formell og pyntet kleskode, under gudstjenesten er det kor-, og hymnesang og gudstjenestestrukturen følger den standard presbyterianske liturgien. Det er ingen interaksjon mellom presteskap og forsamling utover de fastsatte responsritualene. Selv om prestene kommer med noen morsomheter, er den

generelle tonen høytidelig. Utgangspunktet for vitsene er ikke å skape en morsom setting, men heller å bryte opp litt i alvoret. Gangen i gudstjenesten følger en fast rekkefølge av hendelser ut i fra den malen det presbyterianske kirkesamfunnet har bestemt. Tema for hymnene, korsangene, bibellesningen og prekenen varierer og er spesifikk for ZPC, men rekkefølgen av disse er alltid den samme. Selv om sangene varierer, er sangutvalget representativt for en typisk gudstjeneste. Hymnene er fra den tradisjonelle presbyterianske hymneboka, og sangene koret synger er ofte verk av kjente klassiske komponister som Händel og Brahms. På hjemmesiden skriver ZPC at de har en historie i å dedikere seg til den klassiske musikktradisjonen. Målet for ZPCs musikk-komité er å berike gudstjenesteopplevelsen gjennom musikk, og å tilby inspirasjon og glede gjennom utføringen av store og kjente verk. ZPC skiller seg dermed ut fra de fleste presbyterianske kirkene ved å være mer høykirkelig enn gjennomsnittet. ZPC er likevel ganske moderat i forhold til kirker fra det episkopale kirkesamfunnet. Selv om kirkerommet er mer dekorert enn mange andre presbyterianske kirker, og kleskoden og vektleggingen av den klassiske musikken gjør det mer mindre hverdagslig, er det fortsatt innenfor de presbyterianske rammene.

Som eksempelet også viser, med unntak av hymnene og det faste responsritualet mellom presten og forsamling, er det ikke lagt opp til deltagelse. Prestens vitser og morsomme poeng, som også illustrer et utsnitt av den presbyterianske lavkirkeligheten, blir mottatt med noe latter, men ellers er det ingen følelsesutbrudd eller kommentarer. Forsamlingen bryter ikke ut i høy latter eller applaus, men humrer for seg selv. Under preken og korsang sitter forsamlingen stille og lytter. Formen for gudstjeneste er ikke-deltakende, mottakende og reflekterende ²¹. Med det menes at det legges opp til en indre refleksjon over den klassiske musikken som synges av koret og solister. Dette står i kontrast til de mer samtidsorienterte menighetene ²². Der er det mer vanlig å enten lage sin egen struktur for gudstjeneste eller ikke ha noen struktur i det hele tatt. Musikken spilles av et band, og er av ulike populærkulturelle sjangre (pop, hard rock, hip hop og videre). Praisemusikk er mest vanlig, og lyrikken kringkastes over en skjerm. Det legges opp til deltagelse og følelsesmessig utfoldelse, ved at forsamlingen synger med, danser, strekker ut armene, gråter, ler og kommenterer høylytt. Ofte legges det opp til at prekenen skal være morsom, omtrent som et standup show. Folk er hverdagslig kledd. Mange av kirkebyggene bryter med den tradisjonelle kirkearkitekturen, ved for eksempel utstrakt bruk av glass. Andre er bare et møtelokale.

Selv om ZPC skiller seg ut fra de mer samtidsorienterte menighetene blant

---

21 De emiske begrepene for dette er «non-participatory», «receiving» og «reflexive».

22 Beskrivelsen av samtidsorienterte menigheter, eller «contemporary» som er det emiske begrepet, bygger på mine egne observasjoner, informantenes beskrivelse og forskning. Se blant annet Forbes og Mahan (2005) for mer om populærkulturens inntok i amerikansk religion, Millers (1997) New Paradigm Church, og Gibbs og Bolker (2005).

mainlineprotestestantene, samt presbyterianske menighetene i forhold til utførelse av gudstjeneste og kirkebygg, er ZPC på mange måter en typisk amerikansk mainlinemenighet. For det første oppfyller ZPC de kulturelle forventningene Ammermans (1998, 2005) studier viste at amerikanere har til en menighet. I følge hennes studier forventer amerikanere at menigheten drives som en uavhengig organisasjon i forhold til staten (dog avhengig av kirkesamfunnet er menigheten koblet opp mot et større organ), den har prest (eventuelt flere i forhold til størrelsen), det finnes et eget lokale for tilbedelse, den har fast gudstjeneste på søndager (eventuelt flere på søndag eller i løpet av uka), den har voksenopplæring (som foregår i Bibelklasser, bønnegrupper og/eller diskusjongrupper) og søndagsskole for barna. Amerikanere forventer også at menigheten skal ha noen form for fellesskapsaktiviteter, og som vi har sett legger ZPC opp til dette ved hjelp av kirkekaffen, filmvisning, forelesninger og andre arrangementer.

For det andre er ZPC som mange andre mainlinesprotestanter sosialt progressive og har en åpensinnet lære. ZPC har ikke en bokstavelig bibelfortolkning, men inkorporerer en vitenskapelig verdensforståelse i den religiøse læren (jorda ble ikke skapt på 7 dager). I PCUSA historie har det vært flere skismer. På midten av 1800-tallet var det slaveri, på midten av femti-tallet rasisme, kvinnekamp på 80-tallet, og i dag er den store kampsaken homofili. ZPC har som mål å være åpen for alle og er registrert som welcoming church ovenfor homofile. I PCUSA er det slik at menigheten velger diakoner og eldre til ordinasjon som utføres av presten, samt andre komitéoppdrag og ansettelser. Derfor er det slik at noen menigheter, som ZPC, har homofile diakoner, eldre og ansatte, mens andre menigheter ikke. Meningsmålingen i ZPC avdekket at over halvparten ville godtatt en homofil prest, mens resten, med unntak av to, ønsket homofile i alle posisjoner. Prestene må derimot godkjennes av presbyteriet for ordinasjon. Som de fleste andre mainlinemenigheter er ZPC likestilt ved at kvinner og menn har samme rettigheter og muligheter, og både kvinner og menn er aktive i menighetslivet og driften av menigheten. Store menigheter har flere assisterende prester, hvorav noen ofte er kvinner. Det er derimot ikke like vanlig å ha kvinnelig seniorprest. ZPC er den eneste store presbyterianske menigheten i Metrocity som har kvinnelig seniorprest, samt kvinnelig assisterende prest²³.

Som eksempelet fra gudstjenesten viste ble det ikke belært streng moral, og tematikken for denne gudstjenesten var hviledagen, og med utgangspunkt i Bibelen pekte Diane på samfunnsaktuelle tema. Hun refererte blant annet til forskningen til Juliet Schore, som er professor i sosiologi²⁴. Den forrige presten, James, tok ofte utgangspunkt i samfunnsaktuelle artikler fra aviser som The New York times i stedet for bibelen. Denne akademiske og intellektuelle orienteringen mot religion er også noe som skiller ZPC ut fra de typisk sosialt progressive mainlinemenighetene. Mange diskuterer religion innen et samfunnsvitenskapelig

²³ Kilder til dette avsnittet er informasjonskriv fra ZPC og informantenes forklaringer.

²⁴ <https://www2.bc.edu/~schorj/>

rammeverk. TSS tillater alle typer teologiske spørsmål, og utfordrer ulike teologiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver på religion. Filmer som *Waltz with Bashir* tar opp vanskelige temaer på en livsfilosofisk måte²⁵.

For det tredje vektlegger ZPC sosial misjon. Siden 1960-tallet har det vært en strukturell forandring av velferdssystemet i USA som i 1996 resulterte i «Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act», som tillot religiøse organisasjoner å søke om offentlig tilskudd for å gjøre veldedighet. Dette betyr at amerikanske menigheter er sosiale institusjoner som står for sosiale tjenester myndighetene i andre land står for (Cnaan 2002). ZPC har tatt initiativ til å starte opp flere tverr-religiøse veldedighetsprosjekter, som har resultert i faste organisasjoner. Hjemløshjelpen assisterer hjemløse med å komme seg på fote ut fra hvor de befinner seg. For de som av ulike grunner, som for eksempel psykisk sykdom, ansees som kronisk hjemløse finnes det egne bomuligheter. Målet er å skaffe dem fast arbeid og «hjelp dem til å hjelpe seg selv». Hjemløshjelpen ordner med overnatting, frisør, tannlege og jobbsøkerkurs med tilgang til PC og telefon. Matbanken skaffer mat til hjemløse og de som er dårligere stilt. Barnehjelpen finner fosterhjem til barn som trenger det, samt utstyr. I dag er disse organisasjonene selvstendige og uavhengig av ZPC, men mange av medlemmene er aktivt involvert i driften og gjennomføringen av prosjekter. Det vil si at de er fast ansatt, jobber frivillig eller sitter i styret. Menigheten støtter disse organisasjonene, og organiserer penge- og matinnsamlinger, og fosterhjem til barna. På denne måten er ZPC innflytelsesrike, ikke så mye i nærmiljøet som ikke trenger hjelp, men i andre deler av byen.

I dette kapitlet har jeg vist at ZPC passer inn i Warners (2005) amerikanske menighetsmodell ved å hovedsaklig bestå av en kulturell gruppe, sosialt progressive akademikere og at ZPC oppfyller alle forventningene amerikanere i følge Ammerman (1998, 2005) har til en menighet. Ellers har det ovenfornevnte vist at ZPC er en tradisjonell, høykirkelig og intellektuell menighet, i motsetning til de samtidsorienterte menighetene som dominerer menighetsmarkedet. Mens jeg i dette kapitlet har fokusert på menigheten, vil jeg i neste kapittel fokusere på medlemmene.

---

25 Dette er basert på egne observasjoner, Ammermans (1998, 2005) beskrivelse av menigheter, og informantenes beskrivelse.

Kapittel 2: Church history som narrativ

«Church history» er et emisk begrep informantene mine brukte for å beskrive deres medlemskapshistorikk i ulike menigheter²⁶. Ofte tar man ikke med hver eneste menighet man har vært medlem i, men oppsummerer det gjerne like enkelt som Francine, et kvinnelig medlem på 82 år: «I was baptized a Methodist, raised a Lutheran, but during my junior highschool years I became a Presbyterian». I dette kapittelet skal jeg forsøke å vise hva medlemmene legger i å være medlem av en menighet ved å presentere seks church histories. Disse er valgt med omhu slik at de er typiske og representerer et mønster blant mine eldre informanter, og vil være detaljrike og sammen med beskrivelsen av menigheten i forrige kapittel danne empirisk grunnlag for analysen i de neste kapitlene. Med unntak av Bills church history, bygger de på dypere kjennskap over tid, samt intervju og gjentatte samtaler. Bills church history bygger derimot hovedsaklig på intervju og noen kortere samtaler i etterkant. Jeg begynner med paret Brett og Lynnette som vi møtte innledningsvis.

Brett og Lynnette

Brett og Lynnette tilhører begge pre-boomer generasjonen (født før 1946). Lynnettes far var presbyteriansk prest, og familien bodde i mange ulike small towns²⁷ i forbindelse med farens jobb. Hun beskrev barndommen som trygg og fin. I følge Lynnette var ikke foreldrene strenge, men åpensinnede og kjærlige, og det eneste hun ikke fikk lov til var å gå på kino på søndager fordi hun måtte sette et eksempel som prestedatter. Menigheten var en stor del av hjemmet og atmosfæren, og hun vokste opp med å føle seg komfortabel i menigheten. Lynnette giftet seg med en presbyteriansk som var i militæret, og de flyttet mye rundt. De fant seg alltid en ny menighet, og brukte ofte det økumeniske kapellet på militærbasen. Brett vokste opp i en small town i midtvesten med bare 300 innbyggere og to presbyterianske menigheter basert på nasjonal opprinnelse. «Alle» gikk i kirken, det var bare noe man gjorde. Han fant seg en ny presbyteriansk menighet da han flyttet til New York for å studere. Der bodde han sammen med sin kone og barn, og ble en elder allerede i tyveårene. Han reiste mye rundt med jobben, og var innom flere ulike kirkesamfunn på grunn av musikken. Han var blant annet bass-solist i en metodistmenighet i Windthree på 50-tallet.

Brett og Lynnette møttes på slutten av 70-tallet da de begge flyttet til Metrocity for å ta doktorgrad i psykologi. Lynnette var da blitt enke med voksne barn, mens Brett var blitt skilt fra

---

26 Å fornorske det til kirkehistorie vil kunne skape forvirring, da kirkehistorie gjerne referer til kirkens historie.

27 Betegnelsen small town bærer mye mening for informantene mine og i det amerikanske samfunnet, i motsetning til den norske oversettelsen bygd, landsby eller småby. Derfor velger jeg å bruke det emiske begrepet

kona. Etter 35 år er de fortsatt ikke gift, og de oppga mange ulike grunner. Blant annet økonomiske fordi Lynnette fortsatt mottar pensjonen til sin avdøde mann, og siden de ikke har felles barn så de ingen grunn til det. De ønsker å være sammen av frivillighet, og betegner hverandre heller for «my significant other». I doktorgradsperioden gikk de ikke regelmessig i kirken fordi doktorgraden krevde alt for mye av dem og de jobbet hele tiden. Begge to beskriver det å gå i kirken som en naturlig del av livet, og da de ble ferdig ønsket de å finne seg en menighet. De satte pris på at de hadde felles grunnlag som presbyterianere. Samtidig var de også enige i at musikk og form for gudstjeneste var meget viktig, og de var villige til å prøve ut en episkopal menighet dersom de ikke fant en presbyteriansk med tradisjonell og høykirkelig gudstjeneste. I sin søken etter menighet besøkte de flere ulike presbyterianske menigheter, men var ikke fornøyde før de fant ZPC. Brett forklarte at de har høy standard for kirkemusikk, og Lynnette sa at de likte den klassiske musikken, at det var en tradisjonell gudstjeneste, og ikke samtidsorientert. De likte folkene, og syntes det var deilig at ZPC lå i nærheten. Lynnette forklarte at den forrige presten James preken hørtes ut som hennes fars, fordi begge var intellektuelt orientert og åpensinnet, og relaterte prekenen til samtidsaktuelle temaer. Når faren hennes var på besøk likte han gudstjenesten i ZPC, men hverken hun eller faren trives i menigheten til Lynnettes søster, som er en konservativ menighet på Østkysten. Både Brett og Lynnette liker den nye presten Diane svært godt, og mener hun er flinkere til å relatere prekenen til Bibelen og utfordre dem åndelig i hverdagen. Samtidig synes de ikke forskjellen mellom James og Dianes preken er svært store. En viktig del av livet deres er kulturelle ting, og de har sesongbilletter til operaen, teater, og museum. De drar på alle konsertene i ZPC, og følger organisten, Chun Hei, når hun har konserter i ZPC eller andre steder. De er også med på musikalen i ZPC til støtte for veldedighet.

Lynnette fortalte at størrelsen og utformingen av kirkebygget ikke hadde noe å si, men at hun ønsket en menighet som var stor nok til å tilby ulike aktiviteter. Dersom det bare er tyve medlemmer er det ikke bare færre aktiviteter, men også flere forpliktelser. Begge to har vært svært aktive i menighetslivet, spesielt nå som de er pensjonert. I begynnelsen sang de begge i koret, og Brett sang helt frem til noen år siden da stemmebåndet ble for utslitt. Han er ikke bare opptatt av musikk, men har også utgitt to diktsamlinger, og er aktiv i poesigruppen. Lynnette har vært elder på sesjon i ZPC, og også med i ulike komiteer og har blant annet utviklet mandagskveldene. Nå er Lynnette en av de faste på frokostbønnen, og hun og Brett er alltid med på TSS. Etter at de pensjonerte seg har de størstedelen av vennene sine i ZPC, og som vi var innom innledningsvis, mener de at dette er fordi de andre medlemmene har samme interesser og verdier som dem selv.

Stuart og Macy

Stuart og Macy er et gift euroamerikansk par i 60-årene som har vært medlem av ZPC i over 20 år. Som Brett og Lynnette, er også deres church histories typiske, men de tilhører baby-boomergenerasjonen. Stuart vokste opp i en eldre forstad til Chicago med omtrent 10 000 innbyggere, og både forstaden og menigheten var dominert av euroamerikanere. Han var et aktivt medlem i den lokale presbyterianske menigheten, der han akkompagnerte koret på piano og gikk på søndagsskole, og etter hvert ble han involvert i ledelsen av ungdomskoret. Han beskriver barndomsmenigheten som svært lik ZPC i forhold til musikk, gudstjeneste og lære. Da Macy var 6-7 år flyttet familien til en small town i Illinois, som også var etnisk og rasemessig segregert. Foreldrene var begge protestanter som ikke gikk regelmessig i kirken, men ble nå involvert i en baptistmenighet fordi foreldrene syntes medlemmene var vennlige og likte presten. De hadde ikke noe forhold til baptistene, men ble til slutt medlem, og gjennomførte voksendåp. Moren til Macy var skolelærerinne, og da Macy ble eldre, underviste de begge på søndagsskole. Macy beskriver barndomsmenigheten som hverken sosialt konservativ eller progressiv, og selv om noen hadde et bokstavtro forhold til Bibelen, var ikke dette noe hun tok med seg videre. Hun fikk heller et økumenisk forhold til det å være i en menighet. Da hun var 16 år ble hun med familien til en venninne til Berkeley. Faren var professor med forskningsstipend, og deres bakgrunn var luthersk, men de gikk aldri i kirken. Macy dro derfor alene til kirken med buss fordi hun hadde behov for et åndelig fellesskap.

Etter high school flyttet hun til Illinois for å studere. Der bodde hun i et studentkollektiv rett ved en baptistmenighet med kjempeflott musikkprogram. I mellomtiden hadde Stuart også begynt å studere ved samme universitet, og de ble kjent ved at Macy delte ut religiøse flygeblader for en kristen studentorganisasjon. Da Stuart flyttet ut for å studere hadde han blitt medlem av en presbyteriansk menighet ved universitetet, og han var allerede aktiv som pianist der. Han ønsket at de begge skulle bli medlem her, og Macy syntes det var i orden, da hun begynte å bli lei av den kristne studentorganisasjonen hun var med i. Hun forklarte at selv om hun hadde det gøy med dem og var med på sommercamp og lignende, så var de for fundamentalistiske for henne. De giftet seg i den presbyterianske menigheten, og etter hvert flyttet de til New York for å gjøre ferdig studiene. Her kunne de velge mellom to presbyterianske menigheter. Den ene var større, med et par tusen medlemmer og hadde en berømt prest, men Stuart forklarte at de ikke likte denne fordi den var så stor at de følte de forsvant. De ønsket heller en menighet som var liten nok til at man kunne få en følelse av fellesskap og tilhørighet og endte opp i den andre presbyterianske menigheten. Der likte de presten bedre og følte at han stod for det han sa, og musikken var klassisk. Selv om Macys barndomsmenighet ikke hadde et

særlig godt musikkprogram, så fortalte hun at hun alltid har vært interessert i høykirkelige gudstjenester. Menigheten gjorde en innsats for den fattige latinamerikanske befolkningen like ved Harlem, og det var et universitetsmiljø så de endte opp med flere venner fra kirken enn fra klassen.

Etter New York reiste de sammen til Afrika for å ta doktorgradene sine, og der fant de en protestantisk menighet de likte. Etter dette flyttet de til Minneapolis der de prøvde ut den presbyterianske menigheten nærmest universitetet fordi Stuart gjerne ville fortsette å være presbyterianer, men de likte den ikke. Som Macy sa; «det klikket rett og slett ikke for oss». De likte ikke prestens preken, det var ikke et godt musikkprogram, og de følte ikke at de passet inn der. Selv om Stuart ønsket å fortsette å være presbyterianer var ikke dette avgjørende. Han forklarte at han var oppdratt med den økumeniske innstillingen til presbyterianere om at det finnes mange veier til Gud. De endte opp i en kongregasjonalistisk menighet som ikke hadde en like formell gudstjeneste som de hadde ønsket, men musikken var klassisk og av og til hadde de renesansekostymer. Stuart og Macy er ikke-voldelige aktivister, og satte svært pris på at denne menigheten hadde et sosialt aktivt program. Medlemmene var sosialt progressive, og jobbet for borgerrettigheter og sosial velferd til fellesskapet og demonstrerte mot vietnamkrigen.

Macy ble tilbudt professorat ved universitetet i Windthree, og hun flyttet til Metrocity sammen med sønnen deres et par måneder før Stuart. Hun fikk i oppgave å finne en ny menighet, og fant ZPC ganske raskt gjennom universitetet, og følte seg umiddelbart hjemme. Hun ringte Stuart og fortalte han at letingen var over før den hadde begynt. Da han kom ned og var med på første gudstjeneste var han enig. Stuart fortalte at ZPC likevel ble plukket ut i forhold til kriterier de begge var enige i; «kriteriene var ganske klare; vi ville ha en menighet med god musikk, god preken, og med en sosial bevissthet». Stuart fortalte at han føler en åndelig forbindelse til Gud gjennom å synge og lytte til klassisk musikk. Kompleksiteten i den klassiske musikken responderer til følelseslivet hans. Samtidig, siden han ikke er kjent med praisemusikken gir den han heller ikke noe tilbake. Gudstjeneste ritualet skaper også en gruppefølelse. Læren er derimot kanskje enda viktigere enn musikken og formen for gudstjeneste. Han nekter å dikotomisere mellom den forbindelsen han føler til Gud gjennom musikk og gjennom teologiske diskusjoner tilpasset hans nivå, men dersom han hadde flyttet til et sted med få menigheter og måtte velge mellom en sosialt progressivt menighet med praisemusikk eller en mer fundamentalistisk med vakker musikk, så ville han antakelig valgt det første alternativet: «jeg tror jeg ville følt mer avstand²⁸ til en fundamentalistisk teologi, for det plager meg».

---

28 Stuart brukte ordet «disconnect» som ikke har god norsk oversettelse.

Stuart og Macy skulle begge ønske at ZPC var mer sosialt aktive. De liker at ZPC driver med veldedighet, og Stuart har blant annet jobbet aktivt med flere av veldedighetsorganisasjonene til menigheten, men de savner politisk engasjement. De er politisk engasjerte utenfor menigheten, og var blant annet aktive i demonstrasjonen mot krigen i Irak. Selv om menigheten ikke er en arena for sosial rettferdighet, så er det den arenaen de finner flesteparten av vennene sine. Stuart er aktiv i koret og i herrekomiteen, mens Macy er aktiv i kvinnegruppene og leder bokklubben. Macy fortalte at hun trivdes med å holde søndagsskole i barndomsmenigheten, og at det er givende å få brukt kunnskapene sine om litteratur til bokklubben. Stuart sier at selv om han har bodd over 20 år i Metrocity vil han aldri føle seg hjemme her og begge forteller at det å være del av en menighet er en måte å finne røtter og vennskap i en storby. Macy forteller at flere av hennes kollegaer er aktive i ulike menigheter, og at en jødisk kollega av og til kommer til ZPC på grunn av musikkprogrammet. Hun forteller at folk i Metrocity ikke blir overrasket om de har en nabo eller venn som går i kirken, selv om de ikke snakker så mye om det. Stuart har et enkeltmannsforetak, så for han er menigheten nesten den eneste arenaen han møter folk over tid. De fleste av Stuart og Macys venner er akademikere fra universitetsborettslaget der de bor, eller kollegaer av Macy, og har liten tid til sosialisering utenfor arbeid. Menigheten er derfor like viktig som en sosial arena som en åndelig for dem. Macy sier at hun forventer av menigheten at den skal gi henne åndelig inspirasjon og hjelpe henne å reflektere på livet, samtidig som det sosiale er viktig for henne. Stuart sier angående menighetens rolle i livet hans, så er det sosiale og det åndelige aspektet ufravikelige, og at det å gå i kirken representerer en regelmessig samling av fellesskapet, som er en disiplin han trenger personlig. Han sier at han aldri har vært i den situasjonen der han ikke har funnet en menighet som har tilfredstilt han åndelig, men skulle det skje, ville han mest sannsynlig funnet seg et kristent eller religiøst fellesskap utenfor organisert religion som var involvert i aktiviteter som fremmer sosial rettferdighet. Macy derimot, forteller at hun behøver et åndelig fellesskap, og gjerne drar på katolske gudstjenester på reise i Europa.

Shirley

Vi har allerede møtt Shirley innledningsvis som en av damene i bønnegruppa, og som Brett og Lynnette tilhører hun pre-boomer generasjonen. Hun vokste opp med katolsk far og presbyteriansk mor i midtvesten, og føler dermed ikke det samme skillet mellom protestanter og katolikker som er vanlig i USA. Shirley og moren var medlem av en presbyteriansk menighet, og broren og faren av en katolsk. På spesielle dager, som julaften, besøkte familien først den presbyterianske menigheten for så å dra på midnattsmesse i den katolske. Broren er fortsatt katolikk, og Shirley har alltid oppsøkt presbyterianske menigheter, selv om hun har gått på

gudstjenester i andre mainlinemenigheter. Det var også en tid hun ikke gikk i kirken i det hele tatt, fordi hun ikke tok seg bryet med å oppsøke menigheter da hun var på reise. Shirley utdannet seg først til sykepleier og jobbet på ulike militærbaser som bare hadde kapeller. Etter hvert flyttet hun til Metrocity for å ta doktorgrad, og begynte å undervise på Universitetet i Windthree. Hun bor i nabobydelen til Windthree, og var medlem i den presbyterianske menigheten der, men hadde ikke tid til å involvere seg sosialt, og kjente ingen av medlemmene noe særlig godt, og forklarte meg:

du må forstå at på denne tiden jobbet jeg fulltid... (...) ...jeg kunne ikke dra hver søndag, fordi jeg underviste. Og flere dager jobbet jeg på akuten, og på toppen av dette var jeg fortsatt reserve i flystyrken, og jobbet der et par helger i måneden. Og en helg i måneden dro jeg ut til foreldrene mine. Så jeg var bare her i byen en helg i måneden... (...) ...og til og med da kunne det hende jeg måtte jobbe, så hvis jeg kom meg i kirken en søndag i måneden var jeg fornøyd... (...) ... så jeg ble ikke kjent med folk der, og jeg var ikke i stand til å delta på ulike ting. Jeg syntes alltid at det var mange klikker der, men hva vet jeg, de ble jo ikke kjent med meg heller, siden jeg aldri var der.

Etter hvert som årene gikk ble menigheten derimot mer og mer sosialt konservativ og bokstavtro, samtidig som Shirley selv ble mer og mer sosialt progressiv. Hun beskrev dette som en utvikling fra det å være en liten jente som tar det hun blir fortalt for gitt, til å begynne å stille spørsmål. Gjennom egne undersøkelser og etter hvert gjennom den assisterende presten Heidis klasser, begynte hun å forstå at Bibelen først var muntlig overlevert for så å bli skrevet ned av andre i ettertid. Hun liker derfor ikke bokstavtro tolkninger av Bibelen og synes heller ikke menighetene bør ta politiske standpunkt. Hun var moderat republikaner for en tid, men er nå uavhengig, fordi hun ikke liker ekstremiteter. Den bokstavtro læren til den forrige menigheten begynte å irritere henne mer og mer: «og jeg tenkte, ' dette er ikke riktig'. Og når folk snakket om sosiale program og lignende, så tenkte jeg bare, 'kom igjen!'... (...) ... jeg kjente egentlig ikke disse folkene». En søndag for syv år siden var det noe som irriterte henne veldig, og hun tenkte at nå var det nok: «Kom hjem [etter gudstjenesten] og dro frem gule sider og så etter presbyterianske menigheter i området. Og den første jeg så som hadde gudstjeneste klokka 9 var [ZPC]. Så jeg satte meg i bilen og kjørte hit for å se hvor det var. Og neste søndag begynte jeg her. Det var det.»

Shirley sier at det viktigste for henne hverken er det presbyterianske kirkesamfunnet eller den klassiske musikken. Det avgjørende var at ZPC hadde gudstjeneste klokken 9 og at menigheten har en moderat og sosialt progressiv orientering. Hun har ikke tenkt noe særlig over hvordan hun føler nærhet (connection) til Gud, og sier at det kanskje er når hun gjør en god jobb ved å bruke evnene sine. Hun lo og fortalte at hun som regel glemmer prekenen etter fem minutter og jatter med når de andre snakker om prekenen Shirley forteller at hun liker Sequoia

nasjonalpark med verdens største trær, fordi det er så stille og ligner på en katedral:

Men sånn er det med alle. Ting som tiltrekker meg tiltrekker ikke nødvendigvis noen andre... (...) ... jeg vet at mange kommer til ZPC fordi musikken rører dem. Uhm, min personlige oppfatning er at det er en overdrevet vektleggelse av musikk. Jeg mener, jeg elsker musikk. Og jeg liker klassisk musikk spesielt, men det er... uhm, man kommer ikke hit for å dra på konsert. Men det er det nettopp det mange gir inntrykk av. Og [musikken] er ikke grunnen til at jeg kommer.

Shirley beskriver heller ZPC som et viktig fellesskap for henne. Hun var fortsatt i arbeid da hun begynte i ZPC, og hun ikke ble kjent med så mange i begynnelsen. Første søndagen hun var med gikk hun ut utgangen til Boulder boulevard, og ble stående og snakke med Heidi. Etter dette ble hun oppringt av Heidi et par ganger, og dette imponerte henne fordi hun aldri hadde opplevd noe lignende før. Så neste søndag takket hun for at hun ringte, og våren etter var hennes siste jobbsemester. I denne perioden ble hun offisielt medlem, og ble med på utflukt til Alaska. Hun ble kjent med mange medlemmer på denne turen, og syntes det var svært bra og fortalte meg at hun ble svært deprimert da hun pensjonerte seg, og tenkte; 'hva skal jeg gjøre med resten av livet mitt?' Da hun kom tilbake fra Alaska ble hun spurt om å være diakon, og Universitetet lurte på om hun kunne hjelpe til med masterstudenter på første høstsemesteret. Etter hvert ble hun også menighetens sykesøster, og hjelper Heidi og diakonene med syke medlemmer. Hun føler dette er viktig, fordi selv om armene og hendene ikke fungerer like bra som før, kan hun fortsatt bruke kunnskapen og omsorgsevnene sine. Samtidig som hun føler seg nyttig, er menigheten et svært viktig sosialt nettverk for henne, og hun fortalte; «man ender ofte opp med å være sammen med de samme menneskene på kvelden [som på arbeid]. Så når jeg pensjonerte meg visste jeg at jeg måtte gjøre en innsats. Jeg kunne ikke bare sitte hjemme på kveldene.» For Shirley er den viktigste rollen til ZPC å være en arena der hun kan få støtte og gi noe tilbake, samt møte andre²⁹, og hun sier at Heidi har vært en enorm støtte for henne.

Shirley er med på utflukter som konserter i forbindelse med gruppene, spesielt poesigruppa. Hun forteller at i forhold til henne er de andre i gruppa svært kunnskapsrike angående kunst, musikk og litteratur. Mange av dem har tatt fag og deler av utdannelsen sin innenfor kunst, mens hun selv har en profesjonsutdanning. Hun har tatt noen introduksjonsklasser til kunst, musikk og litteratur, og pleier å si til de andre at 'vi studerte ikke dette, vi hadde ikke tid til Descartes eller hvem det nå er vi snakker om'. Dermed må hun spørre dem, og de er ganske vant til det nå. Hun fortalte at: «på poesikvelden nå på mandag så var det noe som kom opp, og jeg spurte sidemannen. På den andre siden, hvis vi drar på sykehuset må de spørre meg. Og de spør meg ofte om ting.» Selv om de har noe ulik type kunnskap trives

---

²⁹«People to connect with».

Shirley svært godt i selskap med de andre, og har felles interesser. Det var ikke bare latskap som gjorde at hun ikke gikk i kirken under reising, men også fordi hun ikke fant en menighet hun følte seg komfortabel i, fordi hun syntes det var vanskelig å finne sosialt progressive menigheter. Hun synes ZPC har et akademisk miljø, og sa lattermildt at menigheten har nok doktorer til å starte eget college. Hun pekte på at bare i bønnegruppa var det en hel gjeng av dem, henne selv, Lynnette, Magda, Macy og flere andre, og at den akademiske atmosfæren er en av grunnene til at hun liker seg i ZPC.

Bill

Bill er i 60-årene og har vært medlem av ZPC siden studentdagene. Han vokste opp i Seattle, og familien var medlem av en metodistisk menighet. De gikk i kirken nesten hver søndag, men var ikke særlig religiøse. Bill lo og fortalte at: «når vi vokste opp tenkte vi ikke at det var en så stor sak å gå i kirken, men det har hengt ved oss», og i dag tilhører alle søsknene ulike kirkesamfunn. Broren er prest i en sosialt progressiv unitariansk menighet, og søsteren er med i en sosialt konservativ megakirke. Da Bill begynte på high school flyttet han med foreldrene til Minneapolis fordi moren ønsket å flytte tilbake dit besteforeldrene opprinnelig hadde kommet som norske immigranter. Bill begynte på St. Olafs college, som er et universitet som ivaretar skandinaviske verdier. Han likte også musikkprogrammet på universitetet, og trivdes godt selv om det var et luthersk college og han ikke følte seg luthersk på den tiden. Det var mulig å dra til kapellet hver dag, men han var ikke aktiv i organisert religion på den tiden.

Bill kom til Metrocity som masterstudent med svært dårlig råd. Han var ikke på utkikk etter en menighet, men en dag leste han i avisa at det var en menighet som viste tre europeiske filmer à la Ingmar Bergman på søndager, at presten ville preke om de filosofiske og religiøse implikasjonene av filmene, og at man ville bli servert et måltid etterpå. Med glimt i øyet fortalte han videre: «Når man er sulten student er det bra, så jeg dro dit, og det ble min menighet, og det var slik jeg ble presbyterianer. Så jeg hadde ingen bakgrunn som presbyterianer, men jeg tenkte at enhver menighet som gir deg filmer og et måltid ikke kunne være altfor ille.» Dette var ZPC, og han begynte å delta regelmessig. ZPC fylte også flere behov enn å mette magen, og var først og fremst en arena for veldedighet. Bill ble snart svært involvert i driften av filmvisningen, og ble godt kjent med presten James og kona hans. Dette var en tid da flere og flere ble hjemløse, og sammen tok Bill, James og kona hans initiativ til å starte Hjemløshjelpen ved å samarbeide med alle de religiøse organisasjonene i Windthree. Bill fortalte at de spurte seg selv hva Jesus og Gud ville gjort: «er det ikke meningen at man skal hjelpe de fattige?» Bill har nå jobbet gratis for Hjemløshjelpen i over 25 år, og har blant annet donert tomta bygget står på, sitter i styret og arrangerer innsamlingsaksjoner. Å jobbe med Hjemløshjelpen har mange aspekter for Bill; han

beskriver det som en lidenskap, en slags hobby, og en måte å gi tilbake på. Han har vært svært heldig i forretningslivet, og føler at det fra et religiøst perspektiv er forventet av ham at han ikke bare akkumulerer for seg selv, men også gir tilbake. Han jobber med byutvikling, og kan derfor kombinere jobben med Hjemløshjelpen.

I tillegg til jobben med Hjemløshjelpen og vennekretsen, har Bill også vært svært aktiv i driften av menigheten. Han sitter fortsatt på sesjon og leder ulike komiteer. Han sa at alle disse tingene gir han en følelse av å være involvert, men noen ganger når han drar på gudstjeneste klarer han ikke å slappe av, han begynner for eksempel å telle hvor mange som kommer. Eller han ser på folk og tenkte «dette er en som gir mye». Han tar det som et dårlig tegn fordi det minsker det åndelige aspektet, men likevel så tenker han også at Hjemløshjelpen er en slags forretning og at hans gave kanskje er å tillegge en forretningskomponent fremfor omsorg. Han forteller at han føler nærhet til Gud³⁰ ved å gjøre veldedighet, samtidig som han også ser det som en moralsk forpliktelse. Han forteller at det er viktig for han å være i en menighet som driver med sosial misjon, og ikke bare tar for seg innadrettede åndelige aspekter. Han verdsetter imidlertid også musikken og formen for gudstjeneste i ZPC, og forklarte at han begynte på St. Olafs college fordi de hadde kirkekor og et berømt og sofistikert musikkprogram. Han sier at det er lignende med ZPC, og at musikken var like viktig, men siden han ikke synger selv føler han ikke like mye forbindelse til Gud³¹ gjennom musikken. Kirkesamfunnet har ingen betydning, men læren er svært viktig og han sier han aldri kunne ha vært i en sosialt konservativ menighet.

Sammen med sosial misjon er menigheten som en sosial arena svært viktig for Bill. Han setter svært pris på å kunne være med på å gi tilbake samt vennskapene han har fått og han verdsetter det intellektuelle miljøet i ZPC. Selv om Metrocity er en storby det er lett å forsvinne i mengden i, har han aldri følt seg ensom i byen, men heller at den var åpen og vennlig. Han har ikke flesteparten av vennskapene sine i menigheten, men noen av de viktigste, og føler et fellesskap med de andre medlemmene. Bills første kone var luthersk fra Minnesota, men han overtalte henne til å bli medlem i ZPC. Da de skilte seg krevde begge å beholde menigheten og vennskapene der, selv om det følte rart. Det var kona til James som introduserte han for hans nye kone, og han forteller at James også er en mester i nettverksbygging. Bill forteller at det ved flere anledninger har kommet folk til ZPC som av økonomiske årsaker nettopp har flyttet til Metrocity og oppsøker menigheten for hjelp, og at han har gitt dem jobb. Han forteller videre at selv om ZPC ikke er så stor, så utgjør den mer i byen enn størrelsen indikerer, og at man har gjennomslagskraft.

---

30 Connection to God

31 Connection to God

Avsluttende drøfting: hva forteller church histories oss?

Som et representativt utvalg har jeg nå vist hvordan medlemmene går frem for å finne en menighet og hva de legger i det å være medlem. Som det fremgår av church histories velger de menighet ut i fra personlige kriterier, og de bytter ikke menighet uten grunn, men heller som følge av at man flytter eller at det skjer forandringer i menigheten, som i Shirleys tilfelle var økende grad av sosial konservatisme. Som eksemplene ovenfor også har vist er medlemmene innstilt på å kjøre et stykke for å finne den rette menigheten selv om de foretrekker en i nærheten. Alt fra en halvtime til opptil en time er hva medlemmene ser på som rimelig kjøredistanse, og det var ikke geografisk nærhet, men gjennom tilknytning til universitet at Stuart, Macy og Bill fant ZPC.

Det fremgår av de utvalgte church histories at medlemmene er forskjellige type mennesker som vektlegger og forventer ulike ting av menigheten. De to parene, Brett og Lynnette, Stuart og Macy har mest til felles. De vektlegger formen for gudstjeneste, musikk og preken som mest avgjørende. Musikken er en viktig komponent for Bill også, mens Shirley setter pris på den uten at den har hatt noen innvirkning på hennes valg av menighet. Det alle har til felles er at de setter sosial progressivitet og åpenhet som et fundamentalt kriterium. Ellers har de ulike forventninger til menighetens hovedrolle. De to parene så etter gudstilbedelse (gudstjenesten, musikken, prekenen) da de lette etter menighet, mens Shirley så etter menighet i nærheten med gudstjeneste på morgenen klokken ni. Bill, på den annen side, lette ikke etter menighet, men ble tilfeldigvis involvert. Macy og Bill er de eneste som ikke vokste opp som presbyterianere, og alle, unntatt Bill, hadde et bevisst ønske om en presbyteriansk menighet, men det var ikke avgjørende for noen. Derimot var det bare aktuelt for dem å velge en menighet blant mainlineprotestantene. Mens Brett og Lynnette ser det som positivt å støtte veldedighet gjennom ZPC, er dette noe Bill, Stuart og Macy forventer, og for Shirley er menigheten en viktig kanal for å få brukt evnene sine. For Bill er menigheten som en arena for å gjøre tro til handling det som gir han mest mening. Dette er også viktig for Stuart og Macy, men de ønsker å gå lenger i det, og dra inn politikk. Shirley, derimot, ønsker ikke at menigheten skal være en politisk arena, og for henne handler det om å gi tilbake og bruke evnene.

Det fremgår av de utvalgte church histories at alle setter pris på det akademiske miljøet, og at en forutsetning for å bli medlem var at man følte seg komfortabel i fellesskapet. Alle har høyere utdanning, og snakket også om hvor viktig det er å ha felles interesser. Med unntak av Bill som er relativt velstående, befinner Shirley og de to parene seg innenfor middelklassen. Brett og Lynnette fortalte at de kjøpte bolig i Windthree på 70-tallet før boligprisene steg til himmels, mens mange andre medlemmer, som Stuart, Macy og Shirley bor i rimeligere områder

og pendler til menigheten. Å føle seg komfortable med medlemmene handler ikke om statussymboler i forhold til hvor mye penger man tjener, men om man har en interesse for det intellektuelle og sofistikerte. Shirley trives i selskap med de andre i gruppa selv om de har ulik kunnskapsbase, fordi de deler interessen for poesi og kunst. Brett, Lynnette, Stuart og Macy kombinerer sin interesse for opera, poesi, litteratur og teater med konserter i menigheten eller arrangerte turer. De har derimot ulik bruk og forventninger til menigheten som en sosial arena. For Shirley er menigheten en måte å aktivisere seg selv på og hun finner alle sine vennskap her. De to parene har mesteparten av de viktige vennskapene sine i menigheten, og anser menigheten som en kilde til nye vennskap gjennom smågruppene. Selv om Bill finner sine viktigste vennskap i menigheten, har han mer spredte vennekretser, og bruker menigheten mer aktivt til å bygge forretningsrelaterte nettverk for han selv og Hjemløshjelpen. Mens de to parene verdsetter det åndelige fellesskapet, er dette noe som ikke er like viktig for Bill og Shirley, da de føler «connection» (forbindelse) til Gud gjennom handling heller enn gudstjenesten. Medlemmene har sosiale relasjoner, interesser og aktiviteter utenfor menigheten. Det vil si at ZPC ikke er et lukket fellesskap, men at medlemmene også er del av majoritetssamfunnet. Grunnen til at menigheten blir en viktig sosial arena synes heller å være at på samme måte som for eksempel arbeidsplassen og nabolaget, så er menigheten en møteplass for likesinnede.

Ammermans (2005) undersøkelse viste at amerikanere først og fremst forventer at menigheten skal være en åndelig arena, og at flest setter musikken og prekenen høyest. Samtidig forventer de et fellesskap i menigheten, men mer i byene enn i small towns der alle uansett kjenner alle. Blant mainlineprotestantene er det i følge Ammermans studie også en forventning om at menigheten skal drive sosial misjon mens det blant mer konservative kristne tradisjoner forventes trosmisjon. Meningsmålingen i ZPC viste at for medlemmene er den klassiske musikken og prekenen det de ser på som mest viktig å bevare. De mest vanlige grunnene for å bli med i ZPC var preken, musikk og sosial misjon. Som vi ser av de utvalgte church histories, passer de godt inn i dette mønsteret. Alle, unntatt Shirley, valgte ZPC basert på det som gir dem åndelig forbindelse til Gud; preken, læren, musikken, å gjøre tro til handling, samtidig som alle setter pris på fellesskapet og ZPC som arena for å møte likesinnede. Ingen ønsker trosmisjon, men sosial misjon. Mens jeg i dette kapittelet har gitt en helhetlig fremstilling av medlemmenes forhold til menigheten, skal jeg i de neste kapitlene bruke ulike aspekter av church histories. I kapittel 3 og 4 bruker jeg church histories som grunnlag for å forklare valget av ZPC, mens jeg i kapittel 5 ser nærmere på det sosiale aspektet og fellesskapet. I kapittel 6 analyserer jeg medlemmenes forventning til menighetens rolle, ved å se på hva de forventer av åndelige forbindelser til Gud og fellesskap med de andre medlemmene.

Kapittel 3: Menighetsmarkedet, tilbud og etterspørsel

Som vi har sett har den religiøse frivilligheten vært en svært sentral del av det religiøse bildet i USA, men siden 1960-tallet har mainlineprotestantene begynt å velge menighet selv. Den nyansatte presten Diane sa: «They call it church shopping here - and virtually everyone does it». Som dette antyder kalles prosessen med å besøke ulike menigheter for å ta et valg ut i fra personlige preferanser for «church shopping»³². Som kapittel 1 viste, er det stort mangfold blant amerikanske menigheter, og church histories fra forrige kapittel viste blant annet hvordan disse medlemmene gikk frem for å finne ZPC og hva de vektla i valget. Dette kapittelet handler om hvordan medlemmene endte opp i ZPC, både gjennom bevisste valg som de fleste tok, og gjennom tilfeldigheter som i Bills tilfelle. Hva betyr ZPC for dem og hva synes de er spesielt med ZPC? Det hersker enighet blant amerikanske samfunnsforskere om at det er et religiøst marked, en religiøs økonomi, i USA. Det er derimot uenighet om hvordan man skal forstå dette, og før jeg går videre inn på dette kapittelet ønsker jeg å redegjøre samt posisjonere meg i denne debatten.

Amerikansk religionsforskning og nye paradigmer

Det er flere prosesser som kan ha generert church shopping som sosialt akseptert strategi, og Roof og McKinney (1992) gir en historisk skildring av hvordan det kulturelle miljøet har endret seg. Rundt midten av 1950-tallet hadde den økonomiske boomen etter andre verdenskrig ført til en oppadstigende mobil befolkning som levde i forstedene, og ideologien fra den kalde krigen førte til vektleggelse av solidaritet og normativ konsensus blant amerikanere. De religiøse verdiene sammen med konformitet til sosiale normer, familieliv og patriotisme var felles, og «det å gå i kirken var en måte å uttrykke lojalitet og tilhørighet til samfunnet» (Roof og McKinney 1992:46). Dette kulturelle miljøet endret seg i løpet av 1960 og 70-tallet, og mange unge amerikanere var skeptiske til kapitalismen og religiøse institusjoner. De brydde seg ikke med sosial konformitet, men feiret personlig frihet, og etter hvert ble dette tatt opp som verdi av majoritetskulturen. Det amerikanske overflodssamfunnet frigjorde tid og midler slik at amerikanere kunne lete etter mening og helhet, hvilket forsterket følelsen av selvtilfredshet og fornøyelser som mål i seg selv³³. Dette synes å passe inn med den subjektive vendingen i Vesten som Taylor (1989) beskriver, der individer tar valg basert på en indre meningskilde, heller enn en ekstern. I stedet for å finne svar i normene til institusjoner og fellesskap, spør man heller: «hva føles rett for meg?»

---

32 Her ønsker jeg å benytte det emiske begrepet istedet for å oversette det til «Kirkeshopping/menighetshopping».

33 Se også Bruce (2002) og Wuthnow (1998).

Bergers (1967) sekulariseringsteori innebærer en bevisstgjøringsprosess der religion er del av menneskers verdenssyn (normer, etikk og forklaring), og pluralismen i amerikansk religion bevisstgjør individet om at dets tro er et valgt verdenssyn blant et spektrum av verdenssyn, som fører til at religion ikke lenger blir tatt for gitt, men blir et valg. Noe av dette ligner det Larsen (2009) beskriver som entifisering av verdier. Larsen mener det moderne verdibegrepet har blitt til fordi folk må skape en avstand til valgene de må ta. Tidligere gikk arbeid i arv og laugene hadde monopol på enkelte yrker, og det fantes ikke en abstrakt standard som gjorde bondens og skomakerens arbeid sammenlignbare og dermed produserte kategorien «arbeid». Etter hvert som individene stod friere til å velge yrke måtte de måle ulike livsvalg opp mot hverandre. Når stadig flere kvaliteter tematiseres og objektiveres dannes det en avstand mellom selvet og dets egenskaper. Dette, mener Larsen, innebærer økt autonomi, en subjektivering, fordi stadig flere livsområder og handlingsfelt blir gjenstand for individets egne valg og intervensjon. Dermed blir det mulig å snakke om valg av blant annet livsstil, etnisk identitet, verdensanskuelse og religion (Larsen 2009). I forhold til church shopping har religion blitt en «verdi» som er sammenlignbar med andre verdier, og kirkegjengerne konseptualiserer og sammenligner religion og menigheter. Gjennom bevisstgjøringen har kirkegjengerne fått en avstand til det som muliggjør at de kan velge menighet ut fra faktorer som ikke tidligere var objekt for valg, som for eksempel musikk.

I følge Berger (1967) er religion vital i religiøse monopoler fordi den tæses for gitt som eneste sannhet, mens troverdigheten utfordres under religiøs pluralisme. De fleste, Berger (1999) inkludert, er nå enige om at sekulariseringsteoriens påstand om at modernisering og pluralisme bryter ned religion ikke passer for USA, da religion til tross for århundres religiøs mangfold og modernisering fortsatt er vital³⁴. «New Paradigm thinkers», som Warner (1997:95) kaller det, ser derimot ikke på pluralismen som svekkende. Dette kalles teorien om den religiøse økonomien, og det er dette som dominerer dagens forskning på den religiøse frivilligheten. Religions sosiologen Rodney Stark (1997) og økonomen Lawrence Iannacone (1997) er to av foregangsfigurene i rational choice theory som representerer en måte å forstå den religiøse økonomien på³⁵. Stark begynte tidlig å anvende rational choice aksiomet for å forklare religiøs oppførsel: «mennesker søker det de oppfatter som belønning og unngår det de oppfatter som kostnader» (Stark 1997:6). Etter hvert ble dette integrert i teorien om den religiøse økonomien. En religiøs økonomi består av all religiøs aktivitet som foregår i et samfunn (Stark 1997, Warner

---

34 Dette er en kort og oppsummerende gjennomgang av en kompleks tematikk. Berger (1999) mener sekulariseringsteorien fortsatt er relevant for Vest-Europa og en global elite (se også Bruce 2002), mens andre igjen mener vi opplever en oppblomstring av åndelighet i og utenfor institusjonalisert religion (Patridge (2004), Taylor (2007) Wuthnow (1998) og Heelas og Woodhead mfl. (2005), eller at det er snakk om en historisk dialektisk prosess mellom sekter og institusjoner (Stark og Bainbridge 1985).

35 For mer om rational choice debatten, se se blant annet samlingen *Rational choice theory and religion* av Lawrence A. Young (1997) som disse artiklene er hentet fra, samt: Stark og Bainbridge (1985), Finke og Stark (2002), Wuthnow (1998), Roof og McKinney (1992), Warner (2005), Miller (1997) og Steve Bruce (1999).

1997). I følge Stark (1997:17) er religiøse økonomier som kommersielle økonomier, og består av et marked av forbrukere, firmaer som tjener dette markedet og de religiøse produktene firmaene tilbyr. Mens sekulariseringsteori postulerer nedgang i religiøs etterspørsel, fokuserer rational choice teorien på hvordan religiøse firmaer skaper etterspørsel. Som i en vanlig økonomi, vil flere spesialiserte religiøse firmaer til sammen appellere til flere forbrukere enn ett allment. Amerikansk religion og menighetsliv er vitalt fordi det er religiøs pluralisme og konkurranse, mens statskirkemonopolet i Vest-Europa er skyldig i nedgangen. Starks mål var en generell deduktiv hypotese om religion som kunne falsifiseres. Rational choice teorien hevder ikke å vite at mennesker er rasjonelle, men at antakelsene om rasjonelle valg har vist seg å være fruktbare i å bygge og forme formelle modeller for menneskelig oppførsel (Iannacone 1997: 27). På denne måten kan man lage modeller med testbare forutsigelser, og Stark (1997:19) hevder at man dermed kan spå religiøs oppblomstring i Europa forutsatt deregulering av de religiøse økonomiene der.

Det hersker stor uenighet om rational choice teoriens bruk av økonomiske modeller³⁶ er den riktige måten å forstå det religiøse markedet på. Mange mener det blir en reduksjonistisk og feilaktig fremstilling av menneskers religiøsitet (Young 1997)³⁷. Sosiologen R. Stephen Warner (1997, 2005) mener rational choice theory ikke er den beste måten å forstå religion på fordi det ikke er tilfredsstillende å tenke på religiøse mennesker som forbrukere av en vare, rasjonelt eller ikke. Derimot mener han teorien om den religiøse økonomien og fokuset på tilbudssiden gir mange gode innsikter, men at dette i hovedsak er kulturspesifikt for amerikansk religion. Warner (2005) foreslår «disestablishment» paradigmet for å forstå religion i USA. Som vi har sett har USA en kompleks og unik religionshistorie, og Warner mener mangfoldet og vitaliteten i amerikansk religion må forstås i lys av dette. Ulikt statskirkene i Europa, som i nylig tid opplevde å tape monopolet som et sjokk, har amerikanske menigheter vært strukturelt tilpasset religiøs pluralisme i flere århundrer. Religionsfriheten i 1776 ble gitt fordi det allerede var for mange ulike religiøse retninger til at en statskirkeordning kunne innføres, og for å unngå grupperinger ble ikke minoritetene representert av politiske institusjoner. Religionsfriheten førte til at de ulike evangeliske sektene konkurrerte med hverandre for å rekruttere medlemmer, og religion ble den mest tilgjengelige kanalen for å uttrykke sosial differensiering. Immigrasjon, erobring og økonomisk vekst førte til enda mer kulturelt mangfold, og ved begynnelsen av 1800-tallet var det et blomstrende åpent marked for religion, der folk fra samme

---

36 I rational choice theory har man en bred bruk av konsepter som *pris* (det som må ofres uansett form; penger, tid, status og videre), *produksjon* (i husholdet som i en fabrikk) og *kapital* (alt av utdanning, arbeid, kunnskap som fremmer produksjonen på lik linje med maskiner). Modellene går ut fra en logisk struktur, der man for eksempel undersøker interaksjonen mellom religiøse «firmaer» og «kundene», isolerer ulike deler av den religiøse deltakelsen og klassifiserer noen handlinger slik at preken blir produksjon, og å lytte til preken blir forbruk (se Iannacone 1997).

37 Jeg benytter meg her mest av Warner (1997, 2005) kritikk, mens Steve Bruce (1999) er en av de største motstanderne av rational choice theory.

sosioøkonomiske klasse, etnisitet, nasjonal opprinnelse og språk samlet seg (den amerikanske menighetsmodellen).

Disestablishment paradigmet er dermed ikke definert av økonomiske bilder, men fokuserer på hva religion gjør for folk. Warner bygger induktivt på empiriske observasjoner spesielt fra etnografi, og ønsker heller å fokusere på religiøse institusjoner enn individuell religiøsitet. Menighetene han hadde vært i «blomstret i kulturelle nisjer medlemmene selv hadde laget» (Warner 1997:90), og nøkkelen til amerikanske menigheters suksess ligger i den amerikanske menighetsmodellen som er viktig for subkulturell reproduksjon og «det faktum at menighetenes budskap er tilpasset medlemmenes kultur» (Warner 1997:90). Dette betyr at «religion i USA er spesielt viktig fordi det gir gruppeidentitet» (Warner 2005:284), og menighetene «kan tjene som verktøy for empowerment³⁸ for minoriteter og andre undertrykte folk» (Warner 1997:88). I følge Young (1997) lar det seg gjøre å benytte et fenomenologisk perspektiv på den religiøse økonomien³⁹. Da går man ut fra at den religiøse etterspørselen er stabil, og at når det blir konkurranse mellom ulike religiøse aktører utvikler det seg nisjer for ulike subkulturer. På denne måten kan man benytte seg av markedet som ramme uten å redusere medlemmenes opplevelse av egen religion, men heller, som Warner (1997, 2005) mener, fokusere på hva menigheten gjør for medlemmene i form av kulturell tilpasning.

I dette kapitlet benytter jeg meg av markedsterminologien, og jeg vil fokusere på både etterspørselen, hva medlemmene ønsker, og tilbudssiden, hva menigheten tilbyr. Hvordan passer ZPC inn i samtidens religiøse marked, i forhold til andre menigheter? Jeg vil ikke benytte meg av økonomiske modeller, men som Warner (1997, 2005), vil jeg se på hva menigheten gjør for medlemmene i form av kulturell tilpasning. Dette kapitlet legger også i stor grad opp til neste kapittel, der jeg setter dette inn i et fortolkende rammeverk.

Første delkapittel: Church shopping prosessen - etterspørselssiden

Med utgangspunkt i medlemmene fra forrige kapittel samt innslag fra andre medlemmer, utforsker dette delkapitlet et mønster av hva mine informanter søker i en menighet og hva de baserte valget av ZPC på⁴⁰.

«A dignified worship» - Klassisk, tradisjonelt og høykirkelig

Den tradisjonelle og høykirkelige rammen rundt gudstjenesten var viktig for mine informanter.

---

38 Jeg ønsker å benytte meg av det engelske ordet, fordi jeg mener den norske oversettelsen (bemyndigelse) ikke fanger opp hele betydningen av ordet.

39 Young (1997) ønsker å integrere fenomenologi og rational choice theory.

40 Alle utsagnene er fra transkriberte intervjuer, og her har jeg valgt å la det stå på morsmålet.

Brett og Lynnette forklarte det slik:

Brett: because we both like a dignified worship-

Lynnette:- what people here in the United States would call high church. The music being a very important part of that. I think that would be our standing acknowledgment to each other, 'well if we don't find a church that we like, we'll try the Episcopal church'. Because that was too much part of our lives to have it not be so. ... (...) ... and then when we came to ZPC, the very first Sunday we were there, I said, 'oh this feels right', it was just the general feeling. And when I say 'feels right', really that meant, it felt like my fathers church, it felt like what I grew up with, it was familiar to me, and also for Brett.

Brett:- we both have high standards for church music.

Lynnette: We liked the church music, we liked the fact that it was a traditional church service.

For å forklare hvor viktig musikken er for han, fortalte Stuart om et besøk til barndomsmenigheten i 2004. Mye hadde forandret seg: «They had no choir. They had somebody with a guitar. They literally had words on the screen with a bouncing ball... (...) .....and it was like... it was like completely foreign to me. I just felt really bad... (...) ...and it just didn't feel like coming home at all... (...) ...same building. Same denomination. But the worship style... was not one I could relate to.» Han forklarte at musikken er viktig for han som en religiøs praksis, det er en forbindelse til Gud:

I'm trying to think how to say this [tenker lenge]... maybe the best way to put it is that there is kind of a dual purpose for me. I am a musician, and performing and singing helps me as an individual. I prefer to perform and sing with a church choir, because that's the other purpose to it, that for me, at times, it's a way of expressing my own religion- but it's also a way of giving to other people, because other people enjoy it so much...and we try to perform in such a way that it can have a religious experience for the people in the congregation. And they experience it. And you can tell when we've done a particularly good job... (...) ... it has moved people in some way. I have people say that it's important to them, for *their* religious experience, you know, for *their* religious experience. Uhm... and that's a part of giving for me, and it's something I can do. So for me it's like religion in practice if you will.

Stuart satt den klassiske musikken i forbindelse med sin åndelighet, og slik utdypet han forskjellen mellom samtidsmusikken og den klassiske:

A lot of the praise singing, and the praise songs, a lot of them, not all, seems to espouse the joy of Christianity and of being a Christian. And not so much of it talks about being in the valley - using the religious jargon - uhm... it seeks more the mountain top experience, the uplifting experience, and that's not... that's why I say; 'look at the words in the hymns', and you will see a whole range. I think you get a better range and depth of

feelings expressed... (...) ... and uhm, if all you are doing is singing about the high spots, then what about the rest of the time? I don't know with you, but there are times when I am really down. Uhm, and there are times when I feel I have done something wrong, you know. So I just think for *me* anyway, I find a greater depth in the complexity of classical music and the tradition of the hymns.

Han forklarte videre betydningen av de presbyterianske hymnene:

...there is a deep amount of resonance to the hymns to people like myself, who grew up in the church, some of these I have sung all of my life. And it's interesting talking to [organisten som er fra korea]. Every once in a while I talk with her about the music, because this is not part of her heritage. And at Christmas time, there is a particular hymn, which I think should be played, not slowly, but slower, and it's got a mystical quality to it- and if you play it too quickly it just loses that-, and then there are certain hymns that will resonate with different kinds of people.

Stuart fortalte at han liker gudstjenesteliturgien, nettopp fordi hymnene og korsangene passer til prekenen, og sammen med call to worship er det et ritual som gir han fellesskapsfølelse. Under en gruppesamtale med tre diakoner, forklarte Hannah at hun ikke likte de moderne versjonene av Bibelen, men heller King James versjonen: «jeg liker støvet og metaforene». Veronica sa seg enig i dette, og Hannah fortsatte med å forklare at tradisjonen var viktig for henne og at det var på grunn av tradisjonen at hun likte seg i ZPC. Veronica utdypet dette:

The tradition for me is important because it's a wonderful thing to sing the same songs that were sung five or four hundred years ago, it's like continuing a conversation that was started by our ancestors, it's a connecting, it's very powerful, and in a religious sense, the music and the elegant language almost allows you to have a hyper conversation, a connection with that you call the divine, because you're using another language, you are not using your everyday language. You can speak to God, and more importantly, God can speak to you.

Dette ligner på hva Magda, som vi først møtte i frokostbønnen, sa da hun snakket om viktigheten av den klassiske musikken og den tradisjonelle gudstjenesten;

I would not be comfortable in a contemporary worship. Uhm, I don't have a problem with people having them, it just doesn't work for me. Uhm, so that's really important.... I guess I would feel 'I can't speak to God, and God can't speak to me', I know it sounds ridiculous, you know, but I actually feel the same way about modern architecture in a church. Because, and you know, I guess this is something grain from the way I grew up, I am so used to what I consider a traditional looking church and a traditional worship service,

and I am just distracted by other things that seem awkward to me. I'm sure if I got used to it, it would be just fine, but I never had to...

Som vi har sett inngår ikke-deltakelse som et element i høykirkeligheten. Stuart forklarte dette med at han liker å sitte med øynene lukket og lytte til musikken mens han reflekterer over budskapet. Macy forklarte at hun ikke ville følt seg komfortabel i en gudstjeneste der det legges opp til deltakelse: «I would feel very uncomfortable in that kind of church, because it doesn't fit my personality. I do not like to dance, you know, that's just not my personality... (...) ... [participatory worship] is not compatible with my own sense of spirituality, learning, growth and so forth». Som vi ser av det ovenfor er tradisjon, høykirkelighet og klassisk musikk viktig fordi det er en måte medlemmene føler «connection» (forbindelse) til Gud. Den klassiske musikken representerer i så måte en åndelig forbindelse til det guddommelige, og liturgien i gudstjenesten danner et rituellet bånd til fortiden, mellom medlemmene og mellom Gud og medlemmene.

«I have got a PhD, you know» - sosialt progressivt, åpensinnet og intellektuelt

Måten den religiøse læren ble fremlagt var viktig for alle mine informanter. Stuart utdypet hva han mente med en god preken:

Theologically informed... [tenker]... It isn't just all folksy, it isn't misinterpretation... (...) ... I have got a PhD, you know. And I have read theology. I mean you talk about Karl Barth, you talk about Martin Buber, you talk about people like that, I have read some of that stuff, I have some of it at home. So I want people who have actually read and considered theology, and I may disagree with it, but that's fine...

Stuart sier at et godt eksempel er fra en preken for ikke så lenge siden, da presten snakket om skapelsen:

She said that it's not meant to be history, it's not meant to be taken literally. I mean, 'don't tell me that the earth was created only 4000 years ago', you know. So I would be bothered by an uncritical acceptance of the Bible as 'the gospel truth'. I think you need to understand it in the modern context, and I think it's still relevant to the modern context. And I appreciate that there are people who know that parts of the Bible are myths, parts of the Bible are pretty accurate historical accounts. Accounts. Some of it are probably stories, that have been filtered through somebody. And that's great, that's the nature of the written word.

Macy er enig med Stuart, og mener moderne litteratur og poesi bør komme i tillegg til skriften.

Personlig bruker hun ikke Bibelen bortsett fra det hun hører under gudstjenesten, men bruker heller poesi. For henne er ikke spiritualitet begrenset til doktrine, men handler om Guds nærvær, og hun er åpen for andre religioner, spesielt buddhismen, og er kritisk til ultimate sannheter, og tar opp motstanden mot det bokstavtro:

In terms of my own background, having grown up with [baptistene], uhm... whether the gospels describe that Jesus was really resurrected and these things...I certainly believe in the historical Jesus. There is no question about that. The Romans wrote about it. And whether or not everything they said in Acts may not necessarily be true, there were millions of people convinced, so they founded the church, and it has lasted two thousand years, so I certainly believe in the historicity of that event. And I guess I would have to say I really do believe in the resurrection in the sense of what happened to Paul. What happened to him on the road? What happened some of the other mystics? St. Frances, St, Benedict or even Martin Luther. These people who seem to have some sort of connection. Having said that, I don't believe that the gates of paradise of that exists. And that's kind of where I have a little trouble. I think it's very narrow, that Gandhi is not going to be welcomed in, you know, or many other devout Buddhists, or people who are devout to Islamic doctrine of love and so forth.

Det handler ikke bare om innholdet i prekenen, men også om innstillingen til fellesskapet. Bill forklarte det på denne måten: «Jeg tror ikke jeg kunne involvert meg dersom menigheten ikke var sosialt progressiv. Jeg klarer ikke en gang å besøke megakirken til søsteren min fordi den er svært evangelisk, og jeg ville ikke følt meg komfortabel der.» ZPC ble beskrevet av medlemmene og utenforstående som varm og velkommende, og det er et godt system for å ta seg av besøkende. Medlemmene beskriver et jordnært miljø, som er ikke dømmer mennesker. Av og til dukker det opp hjemløse og andre vanskeligstilte til kirkekaffen, og den forrige presten James fortalte denne historien:

We had a one fellow who came to church one Sunday. And I couldn't believe it: great big guy with long blond hair, and he had lipstick all over him. And so he was really odd looking - he's a transvestite [humrer].... (...) ... and to the credit of this congregation, people accepted him at the coffee hour, they tried to reach out to him. They didn't shun him. Not all people, some people did... (...) .... in fact one of our deacons at that time was a gay man, an ex-policeman from New York of all things- did not look stereotypically gay at all, and so the next week he brought with him a skirt to put on this guy in case he came with his t-shirt which was way too high on his ties and uhm, so, I thought: this is gospel. Not putting anyone aside.

Transvestitten og hjemløse inngår ikke medlemskap, men møtes uansett med respekt og varme. Åpenhet mot homofile medlemmer er viktig, og som vi ser av historien til James er det homofile i verv. Craig er åpent homofil og har vært medlem av ZPC i over 20 år, og er nå ansatt som leder

for barnegruppa. Han ble oppdratt som mormon, men følte etter hvert at det var for mange regler og forbud. I lang tid var han ikke medlem av en menighet, og kom tilfeldigvis i kontakt med ZPC gjennom jobben. Han likte varmen og åpenheten, som var avgjørende for at han skulle involvere seg i menighetslivet igjen, og ble etter hvert inkludert i den sosiale sirkelen i koret. Han fortalte dette om det å være homofil i ZPC:

Open, it's completely open. And it always has been. Uhm, even with James, he was completely open about it. I'm sure there are people that are not comfortable with it, but...but I have been here for twenty years! It's not you know... the gay people that are here, they are like normal mainstream people. I'm sure that if we pressed it, there might be repercussions, but we are just mainstream people, we have jobs, cars just like everyone else, we just happen to like living with the same sex.

Innstillingen til fellesskapet går også på kvinnesaken som var splittende i PCUSA på 80-tallet. Diane tilhører baby-boom generasjonen, og fortalte meg at som ung prestedatter i en fundamentalistisk menighet trodde hun at den eneste måten hun kunne fullføre kallet sitt om å jobbe for Gud var som prestekone, og det var først på college hun ble klar over mulighetene. Patricia som satt i valgkomiteen for ny prest, fortalte at valget av kvinnelig prest var ment som en ytring, mens Andrew, som satt i samme komité, mente valget var basert på best egnede person uavhengig av kjønn. Uansett, mange av informantene mine uttrykte stolthet over at ZPC var en foregangs-menighet når det gjaldt kvinnelig presteskap. For Macy er det viktig at ZPC har en kvinnestemme. På et tidspunkt mellom den forrige assisterende presten som var kvinne og Heidi som kom i 2000, var det ingen kvinnelige prester. Om dette fortalte Macy: «I really missed having a woman's voice in the pulpit ever, and having that sense of... kind of a different approach that women bring in... a complementary approach.» Siden begge prestene nå er kvinner, inviteres ofte mannlige prester for å holde gjesteprekener. Som disse uttalelsene viser er den sosialt progressive og åpensinnede læren viktig, fordi den gjør læren og prekenen relevant for medlemmene, og stemmer overens med deres egne verdier og synspunkter. Det handler altså om forbindelsen mellom medlemmene og Gud samt innbyrdes mellom medlemmene. Jeg skal nå gå litt mer inn på dette ved å se på det akademiske miljøet.

«A strong intellectual basis» - Universitetsmiljø

Ikke alle medlemmene bor i umiddelbar nærhet til ZPC, men som Bill, Stuart og Macy, kom de fleste heller i kontakt med ZPC gjennom universitetet, og Bill beskrev miljøet i ZPC slik:

At one point we had the religion department chairman of [Universitetet i Windthree], the religion department chairman of [et annet universitet i Metrocity], I think three or four professors of religion that would worship

here. And they would run their own programs, classes, or Sunday school class, book classes, which you know, added another level of texture, added another component that I think people really liked - that you could have a college professor run the book club, or the poetry class or the various things...

Majoriteten av medlemmene er opplært i vitenskapelig tenkning, og spesielt de som er med i TSS, strever med å opprettholde en religiøs tro. Brett og Lynnette beskriver denne gruppa som svært viktig i deres åndelige utvikling:

We have just found that [TSS] is one of the greatest gifts of this church- we've both, at this stage of life, just grown so much in our understanding of our religious belief, and if anything, gotten more liberal. I think that [TSS] would be the most essential element, other than the church worship service, that we would miss, if we were to leave this area. That would be irreplaceable, just irreplaceable, that group.

Flere av mine informanter sa de hadde et intellektuelt forhold til egen religion, som betyr at man hovedsaklig relaterer seg til Gud og utvikler sin religiøse tro gjennom tenkning heller enn følelser. Mens grupper som TSS tilfredsstiller den intellektuelle siden, tilfredsstiller grupper som damenes frokostbønn det følelsesmessige aspektet ved medlemmenes åndelige utvikling. Som flere av mine informanter fortalte Macy at hun ikke så det som motsetningsfullt å være religiøs og akademiker, fordi hun forestiller seg at det er to ulike kunnskapssfærer. Mens naturvitenskapen kan produsere håndfaste bevis, tilhører religion, litt på samme måte som humanistiske fag, den fortolkende sfæren, og Macy forklarte videre at selv om man ikke kan bevise Guds eksistens, så kan den heller ikke motbevises. Gjennom poesi og bønn bruker Macy følelsene sine, og ved å sette sin religiøsitet i et vitenskapshistorisk perspektiv bruker hun intellektet i sin åndelige utvikling. Noen medlemmer, som Norman, har et mer eksklusivt intellektuelt forhold til religion. Norman tilhører Gen-X, og vi skal bli bedre kjent med han i kapittel 6, men hans beskrivelse av sitt intellektuelle forhold til religion er representativt for hvordan mange av mine eldre informanter også beskrev det:

To be frank; I think I have a strong intellectual basis in thinking about the fundamental questions of life. Ultimately religion is a way in which people are seeking answers to fundamental questions. Uhm, so that's the intellectual side of that. But then the emotional side of things, uhm, is also important. Uhm, that's just not where I tend personally to be drawn to as much. Because I have found that when I have been exposed to congregations or communities that are more emotionally oriented, then the intellectual side is missing a little bit, and there's some big gaps and disconnects. And that for me, is not attractive.... (...) ... so maybe it's because my own wiring is like this, drawing me more to the intellectual side.... (...) ... I think that if you were

to interview more folks, they would say something like this. That's the draw of this community, and this class [TSS] in particular. They are wired this way.

Disse eksemplene viser at den sosialt progressive, åpensinnede og intellektuelle rammen er noe som gjør læren og prekenen relevant for medlemmene. Samtidig skaper det et intellektuelt og akademisk miljø, som gjør at de kan snakke om religion gjennom gjensidig forståelse. Dette er dermed noe som setter dem i forbindelse til Gud og til hverandre.

«My feelings is much more 'be out', working with people» - Sosial misjon

Sosial misjon, som i muligheten for å gjøre veldedighet gjennom menigheten, ble oppgitt som en viktig grunn til å velge ZPC av alle informantene mine. Flere relaterte det til sin åndelige utvikling, og Bill beskrev det å gjøre sosial misjon som en måte å skape en forbindelse til Gud:

My tradition and my feelings is much more 'be out', working with people rather than worry about this [det indre forholdet til Gud] because I don't understand how you're ever gonna figure that out.... (...) ... I don't personally feel like that is what I am called to do, to spend so much time on me and how I relate to God. I think that takes care of itself. You know, I think you are what you do, not you are who you think you are.

Som vi så ønsket Stuart og Macy at ZPCs sosiale misjon også skulle handle om sosial rettferdighet. Stuart forklarer det slik:

Our church [ZPC] has social conscious more in terms of outreach to the poor and needy. Which is fine as far as it goes. My wife and I are occasionally non-violent activists. You know, when the United States invaded Iraq we went out and protested. Uhm, and after the [raseopptøyer i forbindelse med Rodney King saken] when smoke had cleared some, I went out to help with the clean-up. I helped found [en veldedighetsorganisasjon uavhengig av kirken, men fra jobben hans som antropolog] so that homeless people could have a place to live. I have helped organize an union. You know, that's what I mean by social justice. So that you're dealing with, uhm, political and organizational issues related to no-income, abused, oppressed people. And it's something I miss, that we don't do more of that in ZPC. Something that I liked about [den kongregasjonalistiske menigheten i Minnesota].

Presbyteriansk: «We were looking for a church»

Majoriteten av informantene mine fortalte at det de lette etter en presbyteriansk menighet, men det var ikke avgjørende for noen. Som Stuart forklarte da han og Macy heller valgte en kongregasjonalistisk menighet fremfor en presbyteriansk:

We were looking for a church. And we went to the nearest Presbyterian church. It had a rather elderly congregation. We didn't like the music- remember I'm into music [smiler], and we didn't particularly like the preaching, and we felt kind of... after one visit, that people weren't friendly, they weren't welcoming. Then we went to this congregationalist church... (...) .... and they had great music, a great choir that I joined... (...) ... we felt much more at home... (...) ... preacher tended to have the same sermon every week, but the church had some history to it, a social conscious to it, you know, that we like... (...) .... and it was very close to Presbyterians in terms of governance... (...) ... that church was run by committees.

Medlemmene oppgir at de ønsker en presbyteriansk menighet fordi de er vant til hymnene, gudstjenesteliturgien og liker den egalitære strukturen, men som vi ser er det de andre kriteriene som får forrang. Ingen oppgir doktrine eller teologiske detaljer som viktige. Det er altså den pragmatiske utførelsen av presbyterianismen, som den egalitære strukturen, og den pragmatiske utførelsen av teologien som i sosialt progressivt i motsetning til konservativt som har noe å si, ikke teologiske detaljer som predestinasjonslæren. Nå har vi altså sett på hva medlemmene etterspør og hvordan ZPC samsvarer med dette. I neste kapittel går jeg dypere inn på medlemmenes beskrivelse av å være «wired this way», å føle «connection», og å være komfortabel, mens jeg her ser nærmere på hva som gjør ZPC spesiell på menighetsmarkedet.

Andre delkapittel: Church shopping - tilbudssiden

I dette delkapitlet ser jeg nærmere på ZPCs plass i dagens menighetsmarked, og hva menigheten tilbyr medlemmene.

Menighetskultur: «this is how we do it»

Til nå har jeg gått gjennom de ulike elementene medlemmene vektlegger ved ZPC hver for seg. Et svært viktig poeng er derimot at de fleste informantene mine hadde et helhetlig forhold til ZPC. Formen for gudstjeneste, lære og fellesskap var ikke enkeltstående elementer som kunne trekkes fra hverandre, ZPC utgjorde en helhet av alle disse. Informantene mine mente at skala- og hypotetiske spørsmål, som 'hva er viktigst for deg av musikk, lære og fellesskap', var nærmest umulige å besvare, siden ZPC var alt dette, og uten disse komponentene ville ikke ZPC som de kjente til eksistere. Jeg mener dette viser at ZPC utgjør det som mest spesifikt kalles menighetskultur av Ammerman (1998), eller mer generelt organisasjonskultur i antropologien (Morgan Gareth 2004). Begrepet menighetskultur innebærer at hver menighet er en subkultur

innenfor den større kulturen, og at hver menighet er unik med forutsigbare mønster, vaner og strategier. Dette inkluderer menighetens unike historie, symboler, ritualer og verdenssyn. I følge Ammerman (1998) er det fruktbart å benytte seg av et økologisk perspektiv, eller åpne systemer som det heter i forbindelse med organisasjoner (Gareth 2004), for å forstå en amerikansk menighet. Menighetene er åpne systemer som er mottakelige for gjensidig påvirkning av de sekulære omgivelsene og andre religiøse organisasjoner. Som vi har sett er ZPC sterkt påvirket av universitetet, og medlemmene har brakt med seg akademisk kultur. Dette utdraget, spesielt det jeg har understreket, fra en e-post utveksling med Stuart (30 mars 2011) illustrerer bevisstheten rundt det intellektuelle:

FYI, Macy and I are participating in a Lenten small group series of meetings on Sunday evening... (...) ... We and other small groups throughout the church congregation are reading through Marcus J. Borg and John Dominic Crossan 2006 *The Last Week: What the Gospels Really Teach About Jesus's Final Days in Jerusalem* (New York: Harper Collins). It is an interesting book from both a theological and an anthropological perspective since the authors (a Protestant and a Catholic – former Jesuit priest) try to look at the gospel of Mark from a semiotic perspective, placing the description of Jesus' last week in historical time and context, and Jewish tradition and theology as well. (Does it sound like ZPC to you that our ministers choose a book that is far from taking a literal interpretation of the Bible and tries to understand it in both historical and what has happened since then to current context?).

I følge medlemmene er ikke dette noe som er helt unikt for ZPC, da det finnes andre mainlinemenigheter, inkludert presbyterianske, som også er knyttet opp mot universitetsmiljøet. ZPCs nyansatte prest, Diane, var tidligere assisterende prest i en nærliggende presbyteriansk menighet med mange akademikere. Hun mente at medlemmene der var like intelligente som i ZPC, men kanskje heller hadde en følelsesmessig, og ikke en like intellektuell, orientering mot egen religion. Hun mente at det til tider kunne være for mye fokus på det intellektuelle og sa: «Our challenge is to broaden so that the life of the mind is not exclusive of the life of the spirit». Hun beskrev prekenen til den forrige presten i ZPC, James, som en intellektuelt orientert forelesning, og at ZPC skilte seg ut ved å ha grupper som TSS: «I think you could visit a thousand churches in the US and there would be one... uhm... [TSS] is a very unusual construct, a pretty unusual gathering», og at dette kanskje tiltrakk seg en annen type mennesker. Det som klart skiller ZPC ut i forhold til de andre universitetsmenighetene, er at ZPC er eneste presbyterianske menighet som har høykirkelig og tradisjonell gudstjeneste. Om dette sa Diane: «It's the music, they have chosen to remain within a classical traditional oriented worship experience. They still have that traditional classical feel... that is what distinguish us.», mens

James fortalte:

This church has been very exceptional at [holding on to a reformed witness regarding worship], we have not abandoned great music from the church and its history, we have retained that. Many many churches have abandoned that, in an attempt to be more appealing to a more secular raised people, who like beep and simple little tunes- and they feel connected that way- but there are some people who hunger for that relationship to God that comes through great music being performed....so this church has had that, and it's one of its strengths.

Det akademiske miljøet sammen med den høykirkelige og tradisjonelle formen for gudstjeneste og den presbyterianske styringsformen er noe som skiller ZPC ut fra de omkringliggende menighetene i det geografiske området medlemmene setter som grense for church shoppingen, og ut fra dette vil jeg kalle ZPC en nisjemenighet. I neste avsnitt vil jeg redegjøre for hvordan forskningen beskriver «vinnerne» i dagens religiøse marked, og etter hvert utforske ZPCs posisjon.

Den religiøse økonomien og nisjemenigheter

Heelas og Woodhead mfl. (2005) bygger videre på Taylors (1989) subjektive vending, og peker på tegn for at en åndelig revolusjon er på vei. De forklarer dette med at folk før levde i «life-as» modus, hvilket vil si at de hadde en ekstern meningskilde i institusjoner som menigheten, kjernefamilien, arbeidsplassen, nabolaget og så videre. Samtidens vestlige individer har derimot begynte å leve i «subjective-life» modus, hvilket vil si at en har intern meningskilde i egne følelser og dyrker selvet. Heelas og Woodhead mfl. foreslår at religion utenfor institusjonene blir mer vanlig, og at de suksessfulle menighetene er tilpasset subjective-life. Det vil si egalitære menigheter som tillater kultivering av selvet, og ikke er bundet av regler og tradisjoner.

Millers (1997) beskrivelse av «New paradigm church» og Hoovers (2005) beskrivelse av megakirken Willow Creek synes å være i tråd med dette. Ifølge Hoover er Willow Creek søkersensitiv, ved at de tilpasser seg og orienterer seg om medlemmenes behov og interesser gjennom markedsundersøkelser. Hoover argumenterer for at Willow Creeks bruk av markedslogikk ikke gjør religion om til et forbruksprodukt, men at bruken av populærkulturelle elementer er tilpasset søkerens interesser, og hvordan de forstår symboler og mening. Ifølge Miller (1997) er New paradigm churches søkersensitive som Willow Creek, og designer gudstjenesten slik at den appellerer til de som ikke er vant til å gå i kirken. Miller mener det er fruktbart å analysere veksten av nye kristne bevegelser gjennom økonomiske prinsipper som tilbud og etterspørsel, men at man ikke må minimere deltakernes religiøse opplevelser. Grunnen

til at New Paradigm churches responderer bedre til de religiøse søkerne enn mainlinemenigheter er at tenåringer og andre som ikke er vant til å gå i kirken finner mainlinemenighetene fremmedgjørende. New Paradigm churches derimot, formidler det hellige gjennom gudstjeneste og lære på en måte de kan relatere seg til. I likhet med dette mener Gibbs og Bolker (2005) at oppblomstringen av samtidsorienterte menigheter skyldes at de ulike generasjonene har ulike kulturelle forventninger til det hellige. Avslutningsvis vil jeg drøfte hvordan jeg mener ZPC som nisjemenighet passer inn i dagens religiøse marked.

Avsluttende drøfting: kulturelt samsvar mellom tilbud og etterspørsel

I dette kapitlet har jeg beskrevet ZPC som en nisjemenighet ved å være en presbyteriansk menighet med tradisjonell og høykirkelig gudstjeneste med universitetsmiljø. Jeg har sett på etterspørselssiden, hva medlemmene ønsker av ZPC, og tilbudssiden, hva ZPC tilbyr medlemmene, og vist at det er samsvar mellom hva ZPC som nisjemenighet tilbyr medlemmene og hva de etterspør. Med bakgrunn i mitt materiale vil jeg argumentere for at ZPC som en nisjemenighet er tilpasset samtiden. For det første står medlemmene fritt til å tro hva de vil, altså tilpasset subjective-living. Diane kalte USA «a country of personal crafted theologies», og sa at i ZPC var det like mange teologier som det var medlemmer. På denne måten begrenser ikke ZPC medlemmene innen institusjonalisert religion, men tilbyr dem åpensinnede og intellektuelle diskusjoner vedrørende egen spiritualitet. Som church histories og andre medlemmers uttalelser viser, er ikke det teologiske innholdet viktig. Selv i grupper som TSS og for utdannede teologer som liker å diskutere doktrinelle detaljer, er det ikke av avgjørende betydning hva slags teologi kirkesamfunnet står for, men det som derimot er avgjørende er den pragmatiske delen av teologien: at menigheten er sosialt progressiv og tillater medlemmene å ha sine egne versjoner. For det andre tilbyr ZPC medlemmene det samme som samtidsorienterte menigheter, bare at menighetene er tilpasset ulike type mennesker. ZPC er ikke en «gammeldags etterlevning» fra fortiden, men er høykirkelig og tradisjonell fordi medlemmene ønsker det, det er noe de etterspør og aktivt jobber for å bevare. Den fastsatte gudstjenestestrukturen utgjør en åndelig forbindelse, og oppfattes ikke som regelbundet fordi medlemmene tillates å ha sine egne teologiske standpunkt innenfor dette. I tillegg til dette ønsker jeg å peke på at church shopping prosessen i seg selv er tilpasset subjective-living. Church histories viste oss at medlemmene baserer valget av ZPC på personlige kriterier, det som gir dem «connection» og får det til å «klikke», og church shopping entreprenør sosialt akseptert strategi for å finne menighet tillater mennesker å velge menighet ut fra følelsene sine.

Som vi så innledningsvis i dette kapitlet mener Warner (1997, 2005) at amerikanske

menigheter er religiøse entreprenører som kommuniserer et kulturspesifikt budskap som tilfredsstillende medlemmenes behov. Warner mener religiøst entreprenørskap kan være kompatibelt med religion, og i USA er det like viktig å forstå tilbudssiden som etterspørselen, fordi folk responderer til hvordan ulike menigheter, prester, profeter, entreprenører og organisasjoner definerer religion. Folk ønsker religiøse budskap som responderer til deres spesifikke behov, de ønsker å opprettholde sin egen kultur. På lik linje med Warner (1997, 2005), foreslår jeg at menighetsmarkedet i USA består av ulike nisjemenigheter som har tilpasset seg ulike subkulturers måte å tilbe Gud på. I så måte er ZPC en religiøs entreprenør tilpasset etterspørselen til akademikere som ønsker en tradisjonell og høykirkelig ramme rundt gudstjenesten. Derimot, ut i fra mine observasjoner opprettholdes ikke ZPC som nisjemenighet bare ovenfra av de religiøse lederne som entreprenører, men også nedenfra av medlemmene. Med andre ord, ZPC skaper ikke en etterspørsel, men fyller eller responderer til en etterspørsel som allerede er der. Det er altså snakk om et dialektisk forhold av kulturelt samsvar mellom tilbyder og etterspører, og jeg mener det derfor er like viktig å forstå både tilbud og etterspørsel, og ikke fokusere på tilbudssiden som Stark (1997) og Warner (1997, 2005).

Valget av menighet i en pluralistisk situasjon ligner mønsteret Liv Haram (1991) beskriver for pasienter blant mange behandlingstilbud i Botswana. Hun utforsker de kulturelt betingede forklaringene på helse og sykdom som påvirker pasientens behandlingssøken. For pasientene er det vanskelig å forstå vestlige leger og behandlingsmåter fordi de ikke deler referanseramme, mens tradisjonell medisin og menigheter som tilbyr helbredelse er tilpasset den lokale kulturen. Det blir dermed forståelige for pasienten og oppfyller pasientens forventninger til behandling. Pasienten kan dermed relatere seg til sykdommen på en meningsfull måte, diskutere det i et velkjent rammeverk og selv vurdere sannhetsverdien. På lignende måte kommuniserer ZPC det kristne budskapet på en måte som er forståelig for medlemmene, slik at de kan relatere det til sin egen religion, og reflektere over budskapet i prekenen på en meningsfull måte, og gjennom den tradisjonelle og høykirkelige formen for gudstjeneste oppfyller ZPC medlemmenes forventninger til en menighet. Som Harams (1991) studie viser av forholdet mellom pasient og lege, viser min studie at forholdet mellom medlem og menighet er slik at det bygger på gjensidig forståelse. Ulike nisjemenigheter tilbyr ulike rammeverk, og i neste kapittel vil jeg analysere dette gjennom symbolsk antropologi.

Kapittel 4: ZPC som symbolprodusent og meningssystem

I dette kapitlet analyserer jeg medlemmenes forhold til ZPC og hverandre gjennom et symbolsk og fortolkende rammeverk, og går nærmere inn på medlemmenes beskrivelse av å være «wired this way», å føle «connection», og å være komfortabel. Her tar jeg for meg den delen av problemstillingen som går på forholdet mellom medlemmenes fortolkningsramme, menigheten som symbolprodusent og interaksjonen mellom medlemmene. I første delkapittel vil jeg vise at ZPC som en nisjemenighet er en symbolprodusent. Jeg vil utforske hvilken mening medlemmene av ZPC legger i det kristne symbolsystemet, og hvilke objekter og handlinger de tillegger religiøs mening. I tillegg til Geertz, vil jeg her benytte meg av Ortner (1973), Hebdige (1998) og Cohen (1985) som tar for seg symbolers multivokalitet, som vil si at symboler kan gi ulik mening til forskjellige individer innen en kultur. I andre delkapittel ser jeg på ZPC som et meningssystem, og forholdet mellom menigheten som et symbolsystem og medlemmenes fortolkningsrammer. Jeg vil vise at medlemmene føler seg komfortable i ZPC, ikke bare på grunn av formen for gudstjeneste, men på grunn av relasjonene til de andre medlemmene. Hvordan spiller symbolene inn på relasjonene og interaksjonen mellom medlemmene? Er relasjonene mellom medlemmene basert på kulturell tilhørighet, og hvordan spiller etnisitet, rase og klasse inn? Jeg vil bruke Geertz (1973a,b,c) kulturkonsept sammen med Fredrik Barth (1998a, 2001a) for å utforske om det er fruktbart å fokusere på kulturelt innhold eller form. Ved hjelp av Geertz ønsker jeg å se hvordan symbolene i ZPC gir mening til medlemmene, og ved hjelp av Barth ønsker jeg å utforske hvordan symbolene påvirker interaksjonen i menigheten. I siste delkapittel gir jeg to detaljrike beskrivelser av interaksjonen mellom medlemmene som illustrerer hvordan interaksjonen bestemmes av menighetskulturen, og avslutningsvis vil jeg se nærmere på hvor viktig det er å beherske denne formen for interaksjon. Aller først vil jeg diskutere kulturbegrepet, og modifisere Geertz kulturkonsept til min bruk⁴¹.

Debatten om kulturbegrepet

Kulturbegrepet har blitt definert ulikt opp gjennom tidene og vært gjenstand for mye diskusjon blant antropologer. På 1800-tallet var man opptatt av å definere kultur som en helhet av et folks verdier, skikker, vaner, tro og evner, mens amerikansk kulturanthropologi forstod kultur som felles meningsunivers, etos og verdenssyn. Positivistiske struktur-funksjonalister som Radcliffe-Brown (2008) ønsket derimot å gå bort fra det abstrakte kulturbegrepet til fordel for observerbare sosiale relasjoner, og i den senere tiden har det vært ønsket å gå bort fra hele

⁴¹ Jeg velger å kalle Geertz teoretiske rammeverk rundt kultur for konsept heller enn begrep, da dette forgrener seg slik at det også omfatter blant annet analysen av mennesker (se kapittel 6 og Geertz 1973a,b,c).

kulturbegrepet fordi det er så negativt ladet (se blant annet Ortner 2006 d, Eriksen og Nielsen 2005 og Bolaffi og Bracalenti mfl..2003 for mer om kulturbegrepets utvikling). Geertz (1973a, b, c) bygger videre på amerikansk kulturanthropologi, og forstod kultur som et system av mening og symboler. Individuer i samme kultur tillegger objekter, handlinger og symboler lik mening. I så måte er kultur et offentlig dokument med et system av sosialt etablerte koder. På denne måten forstår medlemmer av samme kultur hverandres oppførsel og handlinger, og deler verdier og verdenssyn. Som utenforstående vil man derimot ikke klare å begripe seg på dette. En kan for eksempel ikke forstå at å trekke sammen øyelokket teller som en flørt, dersom en tilhører en kultur der sammentrekning av øyelokket bare er en tilfeldig handling som følge av rusk i øyet. Mennesker er dermed avhengig av spesifikke kulturelle konsepter for å gi mening til tanker og handlinger. Før jeg går videre ønsker jeg å peke på relevante svakheter ved Geertz kulturkonsept.

For det første er det antropologiske kulturbegrepet generelt blitt kritisert for å være holistisk og essensialistisk. «Kulturer» har ofte blitt fremstilt som tidløse, helhetlige og stereotypiske, «dette er Nuer», mens det egentlig var interne forskjeller, samt kontakt med andre «kulturer» (se blant annet Wolf 2008, Clifford 1986, Barth 2001b, Ortner 2006d). Ortner (2006 d), Appadurai (1996) og Gupta og Ferguson (2006) har blant annet påpekt at i den globale verden flyter kulturer over i hverandre. Hollinger (1995) peker på at i vår tidsalder handler medlemskap i en gruppe mer om tilknytning enn identitet. Folks identitet tilegnes hovedsaklig gjennom valgt eller tilskrevet tilknytning, og individer vil være del av flere overlappende «oss». For det andre har det symbolske kulturbegrepet blitt anklaget for å overse makt (kapittel 7 ser mer på dette). Keesing (2008:264) hevdet at «der symbolske antropologer finner mening, finner feministiske og marxistiske antropologer undertrykkelse». Som vi har sett mente Geertz at kultur og mening var offisiell og tilgjengelig som sosialt etablerte koder. I følge Keesing er ikke kultur eller mening offisiell, fordi medlemmer av samfunnet har ulik tilgang til kulturell kunnskap, og dermed ulike fortolkningsrammer.

Denne kritikken tatt i betraktning ønsker jeg heller å bruke begrepene *kulturområde*, *overlappende meningssystem* og *mikrosystem av mening*. Jeg vil analysere medlemmenes forhold til symboler, objekter og handlinger ut i fra teorien om ulik kulturellkunnskap innenfor et gitt kulturområde, samt at meningssystemer flyter i og overlapper hverandre. En subkultur kan da forstås som et mikrosystem av mening med overlappende meningssystem innenfor et større kulturområde. Jeg vil også bruke begrepet *kulturell kompetanse* for å beskrive medlemmenes kunnskap og kjennskap til ulike meningssystem. På denne måten mener jeg Geertz kulturkonsept blir mer håndterlig, og dette er noe jeg kommer tilbake til gjennom hele dette kapittelet og i kapittel 6.

Første delkapittel: ZPC som symbolprodusent

I dette delkapitlet tar jeg en symbolsk og fortolkende tilnærming til medlemmenes valg av ZPC. Før jeg går i gang med analysen skal vi til et besøk til en annen menighet med Stuart og Macy som etterpå skal brukes for å illustrere hvorfor det er meningsfullt for dem å velge ZPC.

Rosehill Presbyterian church: «this is not where we belong»

Rosehill Pres ligger i nabobydelen til ZPC, og er velkjent av medlemmene. Mange har besøkt Rosehill Pres i forbindelse med sin personlige church shopping prosess. Kirkebygget er i samtidsorientert arkitektonisk stil med utstrakt bruk av glass, og ligger vakkert til med utsikt over byen. Det er omtrent 1500 medlemmer, og tre ulike søndagsgudstjenester. Mens morgenen og ettermiddagsgudstjenesten er samtidsorientert, har de klokken ni en mer tradisjonell gudstjeneste, dog uten samme vektleggelse av musikk. Rosehill Pres befinner seg imidlertid på det mer konservative spektrumet teologisk, hvilket er en av grunnene til at den ikke er en virkelig konkurrent til ZPC. Stuart og Macy tok meg med på ettermiddagsgudstjenesten fordi jeg hadde hørt så mye snakk om Rosehill Pres og ønsket å oppleve det selv.

Det er kvelden før Memorial Day. Bandet legger fra seg instrumentene og sangteksten forsvinner fra skjermen. Forsamlingen er fortsatt følelsesmessig ladet etter lovsangen, og blikkene er fortsatt rettet mot skjermen. Presten begynner å preke på en rolig, nesten poetisk måte: “Vi ærer de amerikanske soldatene som har falt i krig. De ofret sine liv, slik at vi kan leve i frihet.” Skjermen fylles opp med et bilde av det amerikanske flagget som blafrer i vinden. Lufta fylles med følelser og energi. “Er det noen veteraner her?” Fire, kanskje fem armer strekker seg opp i luften. “Reis dere opp!” Presten veiver dem opp med armene. Og de står opp til en øredøvende applaus som fyller rommet. Alle klapper, alle unntatt Stuart og Macy. De har sittet stille under hele gudstjenesten. De er de eneste som er formelt antrukket. Til og med presten er hverdagslig kledd i «Hawaii-skjorte». Stuart og Macy har sittet med hendene i fanget mens forsamlingen klappet, bevegde seg til musikken og løftet armene i været for å hylle Herren. Men nå uttrykker Stuarts ansikt tydelig at han ikke bare ser feilplassert og ukomfortabel ut. Han ser opprørt ut. Ansiktet blusser rødt, og leppene er hardt sammentrukket. Når gudstjenesten er over nærmest marsjerer Stuart og Macy raskt ut til bilen uten å hilse og småprate som de andre gjør⁴².

Etter å ha blitt bedre kjent med Stuart og Macy er dette kanskje ikke så overraskende. Rosehill Pres står i kontrast til alt de verdsetter ved ZPC. De har vært der ved et par andre anledninger, og som Macy sier: «this is not where we belong.» Med utgangspunkt i Stuart og Macy som representative medlemmer, vil jeg nå sette denne tilhørighetsfølelsen inn i et symbolsk

---

42 Gjengivelsen av hendelsen er basert på feltnotater og hukommelse, og dialogen er gjengitt så likt som mulig.

rammeverk, og analysere det antropologisk.

«Oh, this feels right»: menighetsvalg i et symbolsk rammeverk

Som forklart innledningsvis handler symbolsk antropologi i all hovedsak om å forstå meningen individer tillegger objekter og handlinger. Geertz (1973a) mente at menneskelig oppførsel skulle forstås som symbolsk handling. Hva er for eksempel et blunk? Selve handlingen er bare en muskelsammentrekning av øyet, og det er først når man har konteksten og en «tykk beskrivelse» at man tolker og forstår handlingen som en flørt eller tilnærmer seg den korrekte mimingen. På samme måte som fonetikk i tale, linjer i skrift og sonans i musikk, er det altså meningen bak handlingen, hvorfor folk gjør som de gjør, som antropologen i følge Geertz må forstå. Vi må derfor spørre hvorfor det er meningsfullt for Stuart og Macy å velge ZPC, og spore opp den symbolske betydningen handlinger og objekter har for dem. Religion, kunst og «common sense» er ifølge Geertz (1973c og 1983a og b) kulturelt betingede meningssystem. Individer som tilhører ulike kulturer har ulike ritualer og hellige symboler, fordi ulike objekter og handlinger fortolkes som religiøse og bringer frem religiøse motivasjoner og sinnsstemninger. Det samme gjelder individenes estetiske smak, og hva som ansees som vakkert er kulturelt betinget. Dette betyr i følge Geertz (1973a) at når vi sier vi ikke forstår handlingene til folk fra en annen kultur enn vår egen, anerkjenner vi vår mangel på kjennskap til forestillingsuniverset der deres handlinger er tegn.

Som jeg påpekte i forrige kapittel kan vi se på ZPC som en menighetskultur, og jeg kalte ZPC en nisjemenighet. Satt i et symbolsk rammeverk, vil jeg videre argumentere for at ZPC er en symbolprodusent, der tradisjonell og høykirkelig gudstjeneste, klassisk musikk, sosialt progressiv og åpensinnet lære, intellektuell preken og akademisk miljø utgjør menighetskulturen, og er en base av nisjesymboler. Tidligere i dette kapittelet påpekte jeg at individers, som Stuart og Macys, symbolfortolkning er subkulturell, eller tilhørende overlappende og ulike mikrosystemer av mening. I følge Hebdige (1998) tillegger subkulturer majoritetskulturens symboler en annen mening. Som eksempel på objekter med dobbel mening viser han til at de mest ordinære objekter som en sikkerhetsnål, spisse sko eller en motorsykkel, får en symbolsk dimensjon når de utgjør stilen i en subkultur. Dette betyr at ZPCs symbolbruk representerer et subkulturelt meningssystem med symbolbruk som på noen områder skiller seg fra andre menigheter samt majoritetskulturen.

Eggens (1998) studie av en læstadiansk menighet i Norge viser hvordan det kristne symbolsystemet formidler ulik mening til kristne. Det kristne symbolsystemet, det vil si objektene, handlingene, kvalitetene og relasjonene som tjener for å formidle mening, er som

regel bibelen, kirken, kirkehistorien, presten og gudstjenesten. Eggen vektla tekst og ritual som to elementer i symbolsystemet som var relevant for læstadianerne, og viste at det kristne symbolsystemet kan brukes til å uttrykke svært forskjellig mening. Tekst og ritual var deler av symbolsystemet som ikke hadde forandret seg, mens meningen det kristne symbolsystemet formidler har blitt dramatisk endret på måter som gjør enkeltmenneskers opplevelse av å være kristen svært forskjellig i dag enn for et århundre siden. Akkurat som for norske læstadianere, formidler det kristne symbolsystemet ulik mening blant amerikanske mainlinesprotestanter. Jeg vil argumentere for at ZPCs base av nisjesymboler korresponderer med medlemmer som Stuart og Macys meningsverden, og at det derfor er meningsfullt for dem å velge ZPC. Jeg mener det de beskriver som «connection», «wiring» og komfort, kan analyseres som kulturelt samsvar mellom deres meningsverden og menigheten som symbolprodusent slik at det på den måten, som de uttrykker det: «det klikker». La oss se nærmere på dette.

Jeg skal nå forsøke å vise at basen av nisjesymboler samsvarer med Stuart og Macys meningsverden på to måter. For det første tolkes de samme objektene og handlingene som religiøse. Stuart og Macy er ikke-voldelige aktivister som demonstrerte mot krigen i Irak. Sammenblanding av religion og militæret var en handling som gikk imot deres verdier, og en handling som ikke inngår i deres oppfattelse av egen religiøsitet. I Rosehill Pres ble hyllingen av det militære fremstilt som en religiøs handling, et hyllingsritual, som hverken frembringer religiøse eller positive assosiasjoner hos Stuart og Macy. I følge Geertz (1973c) gjenspeiler ritualer og religiøse handlinger deltakernes meningssystem, og hyllingsritualet i Rosehill Pres frembrakte ingen religiøse assosiasjoner i Stuart og Macy fordi det var inkongruent til deres meningssystem. Som vi så mente Geertz at kunst var et kulturelt system, og på denne måten er Stuart og Macys estetiske smak i klassisk musikk heller enn samtidsorientert og i tradisjonell kirkebygning heller enn samtidsorientert arkitektur, betinget av deres meningssystem. Klassisk musikk og tradisjonell kirkearkitektur representerer derimot ikke bare deres estetiske smak, men en åndelig forbindelse til Gud. Meningen de legger i klassisk musikk er dermed religiøs. For Stuart og Macy utgjør strukturen i den tradisjonelle gudstjeneste et religiøst ritual, hvis innhold (klassisk musikk og intellektuell preken) og utførelse (ikke-deltakelse og indre refleksjon) samsvarer med deres oppfattelse av hvordan en religiøs handling skal være, - nemlig en forbindelse til fellesskapet og til Gud. En utdrettet utvisning av følelser, som i gråt, løfte armene for å hylle herren, og høylytte kommentarer, er handlinger som ikke er i samsvar med deres meningsverden, og som ikke gir dem religiøs mening. Deres åndelige forbindelse til Gud er som vi har sett heller gjennom indre refleksjon.

For det andre samsvarer nisjesymbolene med måten Stuart og Macy legger mening i kristne fellessymboler. Individuer innen samme kultur kan tillegge felles symboler, som for

eksempel flagget ulik mening, og Ortner (1973) kaller disse «nøkkelsymboler». Her vil jeg bruke Bibelen som eksempel på et slikt nøkkelsymbol. Det er felleskristen enighet om at Bibelen er et objekt som symboliserer kristendommen, men som kristent symbol tillegges Bibelen ulik religiøs mening. Som vi har sett er det svært viktig for Stuart og Macy at Bibelen ikke blir tatt bokstavelig. Bibelen blir ikke sett på som den ultimate rettesnoren og forbindelsen mellom Gud og mennesker, og de ønsker å inkorporere vitenskap og annen litteratur. I så måte legger Stuart og Macy samme religiøse mening i Bibelen som læren til ZPC. Læren i Rosehill Pres ser derimot på Bibelen som et religiøst symbol som må forstås bokstavelig. Som vi har sett er dette noe som plager Stuart, fordi det fører til et kreasjonistisk syn og til at man for eksempel ikke aksepterer homofili. I ZPC fører den hermeneutiske forståelsen av Bibelen til at man inkorporerer evolusjonslæren og ordinerer homofile som diakoner og eldre. Bibelfortolkningen kan dermed relateres til prekenens relevans, og Stuart og Macys åndelig vekst. Stuart og Macys kulturelle kompetanse gjør dermed at de er «wired» slik at de finner nisjesymbolene meningsfulle. Gjennom nisjesymbolet klassisk musikk føler de «connection» til Gud, nettopp fordi klassisk musikk fortolkes som en religiøs handling. Dette kulturelle samsvaret gjør at de føler seg komfortable i menigheten.

Cohen (1985) peker på at fellessymboler, som Bibelen i dette tilfellet, kan virke samlende og konstruere en fellesskapsfølelse av å være kristne, og dermed maskere forskjeller. Det samme symbolet kan ha ulik betydning for ulike individer, selv om de anerkjenner hverandre som medlemmer av samme fellesskap. På denne måten bærer ikke symbolene felles mening, men tillater folk å legge individuell mening i dem. Likheten i fellesskapet er dermed forestilt fordi den er basert på en konstruksjon av at de tilhører samme fellesskap, men fellesskapet er likevel ekte fordi symbolene genererer en følelse av felles tilhørighet. Da Stuart og Macy besøkte Rosehill Pres var derimot forskjellene for store og kontrasterende til at de kunne danne en fellesskapsfølelse til forsamlingen der, til tross for at de alle tilhører et kristent fellesskap. Deres symbolfortolkning var så inkongruent med Rosehills symbolbruk at det heller skapte fremmedgjøring. I ZPC har de derimot noe til felles med de andre medlemmene, som legger lignende mening i Bibelen som nøkkelsymbol. Vi skal nå se nærmere på hvordan nisjesymbolene er meningsfulle for andre medlemmer enn Stuart og Macy ved å ta en titt på mangfoldet blant medlemmene i ZPC.

Idealtypen

Som church histories illustrerte finnes det hverken et idealmedlem eller en idealmenighet. Det er tvert om mange forskjeller mellom Bill, Shirley, Stuart, Macy, Brett og Lynnette i livshistorie, utdannelse samt politisk orientering. Spesielt for Stuart og Macy oppfyller ikke ZPC alle

kravene de har til en menighet. Likevel har de mange ting til felles, og jeg mener de deler aspekter av et idealmedlem: en kvinnelig eller mannlig euroamerikaner over 60 år, som har høy utdannelse på doktorgradsnivå, og er sosialt progressiv og intellektuelt orientert. Interessene er opera, klassisk musikk, teater, litteratur, museum og historie. Han eller hun heller mot å være økonomisk sosial, er svært interessert i samfunnsaktuelle tema, og ønsker å gi noe tilbake gjennom veldedighet. ZPC er idealmenigheten for de som ønsker høykirkelig og tradisjonell gudstjeneste med klassisk musikk, sosialt progressiv og åpensinnet lære, et akademisk og intellektuelt miljø, og veldedighet uten politisk involvering. Church shopping involverer et element av forhandling, og Stuart og Macy måtte forhandle bort politisk aktivisme da de valgte ZPC. Dermed endte de opp i samme menighet som Bill og Shirley, som er glad menigheten ikke er politisk aktiv. Vi skal nå ta en titt på medlemmer som tilsynelatende er enda lenger unna idealmedlemmet enn disse, og se hvorfor det er meningsfullt for dem å velge ZPC.

Nasjonal opprinnelse, etnisitet og rase

De fleste som ikke er euroamerikanere i ZPC er nylige immigranter som ikke føler etnisk eller rasemessig tilknytning til noen av de etablerte gruppene i USA. Det er for eksempel en afrikansk familie med protestantisk bakgrunn som ikke identifiserer seg med afroamerikanere. Irina kommer fra Russland. Hun flyttet til Metrocity for 10 år siden, og giftet seg med et medlem av ZPC. I mange år gikk de annenhver søndag til ZPC og en russisk-ortodoks kirke, men etter hvert følte Irina seg mer hjemme i ZPC, og følte ikke at den russisk-ortodokse ga henne noe. Hun er bevisst på den religiøse frivilligheten i USA i motsetning til den europeiske statskirke konteksten, representert ved den russisk ortodokse kirken i hjemlandet, og syntes det var en fordel at de kunne velge menighet basert på egne kriterier. Både hun og mannen er høyt utdannet, og trives i det akademiske miljøet i ZPC.

Det er få latinamerikanere i ZPC, og som en latinamerikansk mann i slutten av førti-årene er Solis dermed et«etnisk avvik». Han vokste derimot opp i et tospråklig og multikulturelt miljø i Texas, og halvparten av vennene hans er euroamerikanske. Som liten tok moren han med til den lokale pinsemenigheten, og han var aktiv i ulike kristne studentorganisasjoner i ungdommen, men sluttet å gå i kirken da han begynte på universitetet i Windthree. Etter hvert følte han at noe manglet i livet hans, og han begynte å se seg om etter en menighet. Han hørte om ZPC gjennom venner, og likte den tradisjonelle gudstjenesten med klassisk musikk og det akademiske miljøet. Han er nå aktivt involvert i menighetslivet. Cynthias historie⁴³ er noe lik Solis. Hun er koreansk annengenerasjon, og i barndommen i Kansas gikk hun i den lokale Hanmi-menigheten, som er en koreansk sidegren til det presbyterianske kirkesamfunnet PCUSA. Hun er nå gift med en

---

43 Ikke basert på intervju, men på hennes presentasjon av seg selv i plenum under seminar for nye medlemmer.

euroamerikaner, og forteller at hun ikke er interessert i en Hanmi-menighet, fordi hun ikke kan språket så godt og hun relaterer seg mer til det euroamerikanske samfunnet.

Det er få ansikter i ZPC som ikke er hvite. I tillegg til Cynthia, skiller Henrietta seg ut utseendemessig med sin mørke hudfarge. Henrietta har derimot etnisk identitet som euroamerikaner. Hun vokste opp uten sin afroamerikanske far, med sin euroamerikanske mor og i et euroamerikansk miljø. Hun er nå gift med en euroamerikaner, og jobber på universitetet i Windthree. Hun liker både klassisk musikk og tradisjonell afroamerikansk gospelmusikk, og tok med meg til en afroamerikansk megakirke for at jeg skulle få oppleve det. Der skilte vi oss begge ut, både ved kroppsspråk og klessdrakt. Mens de andre deltakerne klappet, sang og danset rytmisk til nynnende melodier i glitrende og fargesprakende klær, stod vi kledd i ordinære kirkeklær og prøvde med forsiktige bevegelser å sprengte barrieren mot sjenerthet. Prestens preken handlet om det de oppfattet som trusselen fra islam, og mens han prekte jammet han også til spontan pianospilling. Henrietta fortalte meg at selv om hun likte musikken, så følte hun seg utilpass med denne formen for gudstjeneste, og syntes prekenen var for lite sosialt progressiv. Hun fortalte at hun føler seg tilpass i menighetskulturen til ZPC fordi hun trives med de andre medlemmene og liker formen for gudstjeneste og lære.

Seksuell legning

Som tidligere påpekt er ZPC en «welcoming church» overfor homofile og har flere homofile medlemmer. Som Craig fortalte i forrige kapittel, lever de homofile medlemmene helt åpent med den seksuelle legningen sin. Craig ble tilfeldigvis involvert i menigheten, mens de homofile informantene mine som hadde funnet ZPC gjennom church shoppingprosessen forklarte at de bevisst så etter en menighet utenfor den homofile subkulturen. Det finnes menigheter der homofile er i majoritet, og de så heller etter en åpensinnet mainlinemenighet med tradisjonell gudstjeneste og klassisk musikk, hvor de kunne være åpne om legningen sin, men samtidig være ordinære borgere, og del av majoritetskulturen.

Politisk orientering

Vi har allerede sett at Shirley var moderat republikaner og nå uavhengig, mens Stuart og Macy er til venstre for demokratene. Geoffrey er ihuga republikaner. Den republikanske pin-en er alltid festet til hans høyre jakkelomme så det ikke skal være tvil om hans politiske tilhørighet. Han er i 90-årene, og var tidligere medlem av den presbyteriansk menigheten i nabobydelen med mange akademikere, og konseptet med TSS startet der. For 25 år siden la derimot denne menigheten om til samtidsorientert gudstjeneste. En hel gjeng, inkludert Geoffrey, byttet da til ZPC, og tok med

seg TSS. Som Stuart og Macy, setter Geoffrey altså pris på det tradisjonelle, høykirkelige og intellektuelle.

Sosial klasse

Ikke alle medlemmene har akademisk utdanning og tilhører middelklassen, og som «struggling actress» er Phoebe et av disse. Hun er i femti-årene og har vært medlem av ZPC i snart 20 år. Hun forteller at hun aldri har følt seg utenfor selv om hun har lite penger, og at hun som utdannet sanger og skuespillerinne heller bidrar med frivillig arbeid i menigheten. På denne måten får hun brukt evnene sine, og er aktiv i koret og innimellom får hun betalte oppdrag ved å for eksempel hjelpe dirigenten med å komponere musikk for ZPC og drive musikkundervisning for barna. Da hun vokste opp var hun aktiv i en presbyteriansk menighet i midtvesten, men hadde et opphold under college. Da hun flyttet til Metrocity begynte hun å føle seg ensom og savnet fellesskap, og så etter en menighet som repliserte det hun vokste opp med. Hun fant ZPC tilfeldigvis da hun kjørte forbi en julaften: «Jeg kom dit tidlig og fikk høre koret øve, og jeg likte det, og jeg likte folkene rundt meg, de minnet meg om de jeg vokste opp med. James prekte og nevnte et skuespill jeg kjenner til, og jeg tenkte at denne presten er skikkelig kul, og tenoren sang holy night, og jeg tenkte: 'okay, jeg er hjemme'». Til sammen viser alle disse eksemplene at til tross for at disse medlemmene er av ulike etnisiteter, rase, nasjonal opprinnelse, seksuell legning, politisk orientering og sosial klasse, så har alle medlemmene valgt ZPC basert på nisjesymbolene. Som med Stuart og Macy er det kulturelt samsvar mellom deres fortolkningsrammer og menigheten som symbolprodusent. Jeg vil nå bruke dette videre og se på ZPC som et meningssystem og det innbyrdes forholdet mellom medlemmene. Utgjør fellesskapet mellom medlemmene i ZPC et meningssystem?

Andre delkapittel: ZPC som et meningssystem

Tidligere i dette kapitlet modifiserte jeg Geertz kulturkonsept, og i dette delkapitlet skal jeg analysere interaksjonen og relasjonene mellom medlemmene gjennom dette. Som eksemplene i forrige avsnitt viser, deler alle medlemmene noe felles til tross for at ingen utgjør idealtypen. De var alle på utkikk etter en menighet som var sosialt progressiv med tradisjonell og høykirkelige gudstjeneste, hvilket utgjør nisjesymbolene. Medlemmene synes å legge samme mening i nisjesymbolene, og som i så måte kan forstås som å utgjøre et mikrosystem av mening. Er det derimot slik at alle medlemmene deler fortolkningsramme? Som vi så brydde ikke Shirley seg om musikken. Betyr det at hun ikke er del av meningssystemet, eller kan dette forklares ved hjelp av begrepene mikrosystem og overlappende meningssystem? Er det dermed feil å bare

fokusere på likhetene mellom medlemmene? Ut i fra mangfoldet mellom medlemmene, da spesielt det som går på politikk, ønsker jeg å se på hvilken rolle nisjesymbolene har i ZPC. Her forsøker jeg å bruke Barths (1998a, 2001a) teoretiske rammeverk om etnisitet sammen med Geertz kulturkonsept for å forstå gruppedannelsen og fellesskapet i ZPC. Er ZPC organisert rundt nisjesymbolene? Er nisjesymbolene basert på konsensus mellom medlemmene eller brukes de for å skape konsensus? Jeg vil derfor se nærmere på nisjesymbolenes rolle i ZPC.

Nisjesymbolene: sosial organisasjon av kulturell likhet

Kulturbegrepet har i tillegg til de tidligere nevnte modifikasjonene jeg har gjort, blitt kritisert for å fokusere på kulturelt innhold. I sine studier fokuserer Barth (1998a,b, 2001a) og Cohen (1985) på hvordan fellesskap dannes ved hjelp av grensesetting og symbolbruk. I følge Barth handler gruppefellesskap om sosial organisasjon av kulturelle forskjeller som aktørene vektlegger, heller enn antropologens konstruksjon av en gruppes kultur, og de viktigste kulturelle trekkene er grensemerkene. I følge Barth skapes gruppeidentitet ved at man finner ut hva en har til felles og hva som skiller ut ens egen gruppe i forhold til andre, og på den måten får man en klar adskillelse av hva som er «oss» og «de andre». Derfor mener Barth at antropologens fokus heller bør være på formen og prosessene som skaper felles identitet, enn på kulturelt innhold. Som vi så i forrige kapittel er medlemmene bevisste på at nisjesymbolene skiller ZPC ut i forhold til andre menigheter. Når medlemmene snakker om nisjesymbolene i forhold til det som markerer dem ut i forhold til andre menigheter, peker de på eksterne forskjeller og interne likheter; «vi har beholdt klassisk musikk, mens *de* er samtidsorienterte».

Barth (2001a) omhandler gruppedannelse i pluralistiske samfunn, der medlemmene i en gruppe også skiller seg fra hverandre. Medlemmene glir inn i ulike sektorer av samfunnet for øvrig, snarere enn å være homogene og reprodusere distinkte trekk som kunne ligge til grunn for en felles gruppeidentitet. For å se hvordan fellesskap forsvares og hvordan grupper i befolkningen kan reprodusere et grunnlag for å markere seg som kulturelt distinktive og forme en gruppe, må vi i følge Barth se på hvordan enkelte kulturtrekk velges og vektlegges for å markere distinksjon i kultur mellom grupper. Som vi har sett er nisjesymbolene noe medlemmene har til felles, og som de verdsetter og aktivt jobber for å beholde. Motstanden mot samtidsorienterte gudstjenester er for eksempel noe Stuart og Geoffrey har til felles. Til tross for politisk uenighet kan de diskutere musikken under kirkekaffen. Etter gudstjenesten kan det høres ut som det har vært konsert, og musikkstykkene diskuteres med stor iver; «[Dirigenten] var virkelig på sitt beste i dag», «ja, og hørte du [sopranen] traff høy C...». Dette er noe de har til felles, og ved å overkommunisere dette skaper de gruppetilhørighet.

Som vi har sett mener Cohen (1985) at medlemmer av et fellesskap legger ulik mening i symboler, hvilket konstruerer en følelse av fellesskap og konsensus. Symbolene brukes som en maske av likhet alle kan bære eller som en paraply som skjuler forskjeller. Stuart og Geoffrey har flere ting til felles selv om de er uenige om politikk. De valgte ZPC basert på nisjesymbolene, og på denne måten fungerer også nisjesymbolene som paraplyer. Dette gjør også at den felles identiteten dem i mellom blir situasjonell og passer med det Goffman (1990) kaller «impression management» som genererer stereotypiske former for oppførsel i ulike situasjoner. I følge Goffman må aktører i interaksjon være enige om en situasjonsdefinisjon for å vite hvilke statuser de skal kommunisere og dermed hvilke roller de skal spille. Barth (1998a) og Haaland (1998) peker på at å forstå gruppedannelse som prinsipp for sosial organisasjon, innebærer å se på hva som gjøres relevant i interaksjonen mellom mennesker i samme og i ulike grupper. Haaland viste at to ulike folkegrupper forventet ulike oppførsel av hverandre, mens Eidheim (1998) viste at en folkegruppe hadde tre ulike sfærer eller scener for interaksjon avhengig av situasjonen. Jeg mener ZPC er organisert rundt nisjesymbolene, som avgjør hvilke koder, verdier og roller som forventes i ZPC. Det beste utgangspunktet for å vise dette er å se på konfliktområder i ZPC, og først skal vi høre hva den forrige presten James har å si om mangfoldet i ZPC og hvordan han taklet det som prest:

There are a number of people in this church who have contributed to the presidency of Bush, there are a number who backed Hillary Clinton, there are those who contributed money to Obama, and some who contributed to McCain.... (...) ... I made a deliberate choice that I was not going to have a captive group of people hear me give a political sermon. Do they understand where I stand on issues? You're darn right. Do they understand that my heart is with those who are dispossessed? You're darn right. But am I going up and saying, you know, 'Jesus calls us to vote for John Kerry'? No. It's a violation of trust. I don't think that's the church's obligation. We are here to witness a grace that has grasped us. And yes- people are going to be different. And I will disagree with some folks. I disagree with the left wing democrats, and I am registered democrat. But I disagree with some of it. I have made it clear here, I don't think there is any misunderstanding about my feelings. I have been indirect perhaps, but the nice thing is, this is a place where people of a wide variety of experiences can come and feel safe.

Det politiske mangfoldet blir altså taklet ved underkommunisering av forskjeller, og dette skjer spesielt fra prekestolen. Som prest trådte for eksempel James varsomt frem for å ikke trække noen på tærne, samtidig som de fleste er klar over hvor James står, selv om de ikke snakker høyt om det. Angående homofili har det også vært konflikter. Daniel er homofil og har vært medlem av ZPC i snart 30 år. Rett etter at partneren hans døde av AIDS på 80-tallet satt Daniel på sesjon, og det var en som tok opp spørsmålet om sølibat. Det var ingen som spurte eller krevde dette av

single heteroseksuelle, så ønsket om sølibat handlet om at Daniel var homofil, men James satte imidlertid en stopper for det⁴⁴. James standpunkt angående homofile i ZPC kommer klarer frem enn hans politiske holdninger: «They feel honored. They don't feel that they are being denegated or jugded. Because that is not the job of the Christian church to do- we are here to help people connect with God, and if you tell people that they are marked by a sinful thing that they cannot help, you are building a spritual caste-system». Til tross for underkommuniseringen av betente standpunkt er det derimot noe som er fundamentalt. Dette gjelder spesielt den sosiale progressiviteten og åpenheten mot homofile, og James forteller: «I have had people leave the church because they didn't like that stand [åpenheten mot homofili], I have had people who left because we wouldn't take a firm stand against a woman's right to have an abortion, and I have had people in my ministry, not only this congregation, who left because of racial things».

James underkommuniserte altså sin politiske posisjon mer enn holdningen mot homofili. Dette er noe de to nåværende prestene, Diane og Heidi, også synes å gjøre. De har svært like syn og mål for menigheten, og begge ønsker å få inn mer åndelighet som motvekt til intellektualismen, de ønsker ordineringen av homofile pastorer, de tilhører den politiske venstresiden, og ønsker at USA skal bli en velferdsstat på lik linje med de nordiske landene. De takler derimot mangfoldet på svært ulike måter. Mens Diane oppfattes som mer organisatorisk, oppfattes Heidi som følsom og rotete⁴⁵. Da spørsmålet om hvorfor ZPC ikke var registrert som en «More Light Church» kom opp under seminaret for nye medlemmer, fortalte Diane først at ZPC var registrert som welcoming, men at målet var å være åpen for alle, også de sosialt konservative, og ikke stenge noen ute: «Det holder at vi er enige om at Jesus er frelseren, så kan vi heller være enige om å være uenige». Heidi derimot reiste seg opp, og fortalte at hun lenge hadde jobbet for at ZPC skulle bli registrert som More Light. Hun syntes dette var et viktig standpunkt og en ytring som ZPC burde ta, til tross for at noen ikke ville like dette⁴⁶.

Stuart fortalte meg at også Heidi kunne trå varsomt, og viste til en hendelse da sønnen til et av medlemmene holdt foredrag i møtelokalet om sine opplevelser som militærlege i Afghanistan. Han fortalte at han ønsket å hjelpe sivilbefolkningen mer enn han fikk tid til, ettersom troppene hadde førsteprioritet. Etter foredraget var det spørsmålsrunde, og Stuart stilte mer direkte spørsmål om USAs tilstedeværelse i Afghanistan, og om ikke foredragsholderen syntes USA heller burde bidra med humanitær hjelp enn tropper. Da ble Stuart avbrutt av Heidi som mente sønnen ikke kunne svare på det siden han ikke var ansvarlig for krigen. Stuart syntes derimot det var urettferdig at han ikke fikk spørre om sønnens mening når han satt med

---

44 Historien om Daniel og hvordan James taklet dette ble gjengitt av Stuart som også satt på sesjon på det tidspunktet.

45 Denne karakteristikken bygger på medlemmenes beskrivelser samt egen observasjon.

46 Overgangen fra Welcoming til More Light Church handler ikke bare om å forhandle forskjeller, men også om risikoen for å bli en homofil nisjemenighet. På dette punktet er Heidi enig med Diane.

informasjon fra innsiden: «men du skjønner, det ble ansett som for mye. Det plaget Heidi, og jeg ble litt overrasket, men det gjorde henne nervøs.»

Diane fortalte meg hvor vanskelig det var å takle mangfoldet: «Jeg trår veldig varsomt frem. Jeg prøver å skape et rom der alle kan bli hørt». Likevel har hun ved flere anledninger opplevd å trække noen på foten, og fortalte at hun i en preken sa det var uakseptabelt at 40 % av amerikanske barn er uten helseforsikring, og i etterkant fikk hun høre at noen av republikanerne ikke likte det. Stuart derimot, setter pris på denne typen standpunkt. Han drar frem en av Dianes prekener som eksempel:

She said something about, basically that we should support all who favor peace. It was something that wasn't committing herself, not taking a definite stand, but I listened to that, because I never would have heard James say that, and I have listened to his sermons for 20 odd years. And so I thanked her after wards. And I said, 'I don't know if you realize what you have done, but I am a [militærnektet], and what you have just done, is that you have made it okay for me to have this feeling in this church. To have that kind of feeling in this church, that kind of belief in this church. And she basically said that she wanted to preach directly from the pulpit, but there were other things that could be done. And she said, oh yes, this has to be talked about.

Han fortalte videre at det ikke nødvendigvis trenger å gjøres fra prekestolen, men at man kan danne grupper eller få til en debatt i møtelokalet. Han synes derimot det er vanskelig å få i gang noe, selv om han og Macy føler at mange medlemmer deler deres syn. Stuart har mange venner i koret, og der er det også noen republikanere. Han forteller at han spesielt liker en kvinne, selv om hun jobber for en stor korporasjon og har arrangert klesinnsamling til støtte for troppene. I noen av tilfellene synes han derimot det politiske mangfoldet i ZPC er vanskelig på personnivå: «You have people like Geoffrey. Very important in the church in many ways. And he was basically in my face when George W. Bush was elected.» Ulike standpunkt kan skape mye splid, og Stuart fortalte at bestefaren hans nektet å snakke med han da han var militærnektet under vietnamkrigen. Derfor synes han det er vanskelig å sette i gang politisk aktivisme: «If we felt strongly about something, we could... that's interesting because the church is very important to me. I guess Macy told you the same...(...)... so the question is: 'if that's where your important social network is, how much do you want to risk creating problems in that social network?' I haven't done that. Would I do that? Possibly».

Mangfoldet i ZPC, da spesielt det politiske, kan altså være kilde til konflikt. I tillegg til dette finnes det også dypere splittelser og grupperinger blant medlemmene. Noen av disse snakkes det åpent om, mens andre ligger under overflaten. Basert på mitt materiale, det vil si det

jeg observerte og ble fortalt, var at det ikke var så mange splittelser, men at der det først var en splittelse stakk den dyp. Jeg hørte bare om splittelser vedrørende uenigheter om menighetsarbeidet, og disse endte ofte med at den ene siden av de berørte byttet menighet. Hannah og mannen var berørt av en slik stridighet som Hannah beskrev som en «falling out» med noen i menigheten. Hun var aktivt involvert i menigheten og diakongruppa, men stridighetene resulterte i at hun ga opp det offisielle medlemskapet, vervene sine og sluttet å delta på søndagsgudstjenester. Likevel beholdt Hannah båndene sine til menigheten: «Det ble mer en hverdagsting enn en søndagsting». Hun og mannen var med i en liten gruppe som møttes annenhver uke, samt en diakongruppe, og dermed behold de forbindelsen med det hun betegnet som sin «church family»: «Jeg deltok ikke fysisk på søndagsgudstjenesten, men beholdt kontakten med hverdagslivet i menigheten. Jeg fikk ikke det jeg trengte på søndager, men gjennom vennene mine i menigheten». Opphavet til stridigheten er nå gjort opp, og de er aktivt involvert igjen.

Alle disse eksemplene viser at det er flere konfliktområder i menigheten. Som vi har sett takles dette ved å vektlegge hva man har til felles, unngå problemområdene og underkommunisere forskjeller, der det å bytte menighet blir siste utvei. Her vil jeg peke på at hva som ansees som rett oppførsel synes å avgjøres av nisjesymbolene. I så måte er menigheten organisert rundt nisjesymbolene, som er verdier og koder medlemmene har valgt seg inn på. Sosial progressivitet er et nisjesymbol, og problematikken rundt homofili er noe presteskaper og medlemmene snakker direkte om. Aksepterer man ikke dette, forventes en å bytte menighet. Politisk holdning er derimot ikke et nisjesymbol, og på hovedscenen må dette derfor underkommuniseres. For medlemmer som Stuart og Geoffrey blir da menigheten en scene eller sfære, hvis korrekte oppførsel defineres av nisjesymbolene. Her kan man kommunisere en interesse for klassisk musikk, og underkommunisere politisk holdning. Som offentlig sfære er prekestolen underlagt nisjesymbolene, og her må dermed politiske holdninger underkommuniseres, men det finnes andre scener i smågruppene der dette kan spilles ut, og etter hvert skal vi se eksempler på det. Menigheten som sosial arena utgjør ulike scener, der ulike roller forventes å spilles ut.

Er det derimot slik at Stuart og Geoffrey er så ulike at de må bruke nisjesymbolene til å konstruere en følelse av gruppetilhørighet? La oss, med utgangspunkt i Geertz (1973a,b) kulturkonsept, undersøke hvordan de tillegger mening til nisjesymbolene. Hvis vi ser på nisjesymbolet klassisk musikk, representerer klassisk musikk en forbindelse til det transcendent. Dette betyr at de legger samme mening i det, og den klassiske musikken er altså ikke bare en grensemarkør, men en felles interesse og åndelig forbindelse som stammer fra felles

symbolfortolkning. Shirley derimot, legger en noe annen mening i den klassiske musikken. Selv om hun setter pris på den som sekulær nytelse, altså en interesse, så representerer den ikke en forbindelse til Gud. Det synes likevel å være konsensus om den klassiske musikken som nisjesymbol. For å bli medlem av ZPC måtte Shirley, som Stuart og Geoffrey, akseptere klassisk musikk og de andre nisjesymbolene. I sitt rammeverk fokuserte Cohen (1985) på hvordan geografiske fellesskap finner konsensus, og ZPC er i motsetning til dette et interessefellesskap, valgt av medlemmene basert på før-eksisterende konsensus. ZPC trenger dermed ikke i stor grad å konstruere konsensus, da konsensus ligger til grunn for medlemskapet. Nisjesymbolene står ikke i kontrast til medlemmenes meningssystem, slik det gjorde for Stuart og Macy i Rosehill Pres. Dersom nisjesymbolene står i kontrast til ens meningsverden, blir man ikke medlem, eller eventuelt bytter menighet dersom det forandrer seg. Slik Geoffrey gjorde da hans forrige menighet endret musikkstil, og Shirley da hennes forrige menighet ble mer sosialt konservativ. ZPC tar ikke politisk standpunkt, og ingen av nisjesymbolene inkluderer politisk stilling. Dette gjør at Stuart og Geoffrey begge kunne velge ZPC og fører samtidig til at ZPC er organisert rundt kulturtrekk som ikke involverer politikk, og at menigheten da blir en upolitisk scene.

Til tross for forskjell og mangfold så fortolker medlemmene disse handlingene (klassisk musikk, tradisjonell gudstjeneste, sosial progressivitet, intellektuell og åpensinnet lære og sosial misjon) og objektene (Bibelen, kirkebygget) som meningsfulle symboler, om de enn legger noe ulik mening i dem. Dette betyr at identiteten mellom medlemmene er kulturell tilhørighet, i følge Geertz kulturkonsept. ZPC utgjør et meningssystem, ved at medlemmene legger omtrent samme mening i objekter, handlinger og symboler. Det medlemmene deler, er et forhold til nisjesymbolene som meningsfulle, og på denne måten tilhører alle medlemmene et felles mikrosystem av mening, innenfor det større vestlige og amerikanske kulturområdet. Dette innebærer at selv om medlemmene er del av samme meningssystem, er de også del av «overlappende» og kanskje kontrasterende meningssystemer (for eksempel etniske hybrider eller politiske minoriteter). Det er denne formen for mangfold og ulikhet vi finner blant medlemmene i ZPC.

Medlemmene har dermed noe grunnleggende til felles, nemlig symbolfortolkning, og trenger dermed ikke hovedsaklig å bruke grensemarkører for å skape tilhørighet. I følge Barth (2001a) er de kulturelle forskjellene mellom gruppene viktige fordi de er grensemarkører og identitetsmerker, ikke fordi de er karakteristiske eller mest opprinnelige for den kulturen det dreier seg om. I ZPCs tilfelle, vil jeg heller argumentere for å fokusere på meningssystemet, de kulturelle likhetene, som gjør ZPC til en nisjemenighet, enn form og grensesetting mot andre menigheter. Med det mener jeg at ZPC som et fellesskap er organisert rundt kulturell likhet,

heller enn kulturelle forskjeller. Det jeg mener er at fokuset på kulturelle likheter fremfor forskjeller gjelder ZPC og andre fellesskap som dannes ved at medlemmene velger seg inn basert på før-eksisterende konsensus om de kulturelle trekkene. For mange fellesskap, da spesielt etniske grupper som Barth studerer, vil det heller være fruktbart med et fokus på de kulturelle forskjellene. For eksempel når det gjelder en etnisk identitet som er medfødt og går over diaspora i mange nasjoner, der man kanskje har like mye til felles med majoritetsbefolkningen som sin egen minoritetsgruppe. I slike tilfeller må man spørre seg hva som skiller en ut, og fokusere på grensemerkørene som kulturelle forskjeller. Medlemskap i ZPC er derimot ikke medfødt, men valgt ut i fra de kulturelle likhetene.

Barth (1998a) anerkjenner at gruppeidentitet også handler om kulturell likhet, men at antropologen bør fokusere på grensemerkørene fordi dette er kulturelle trekk aktørene selv bruker for å konstruere seg en identitet og som bestemmer oppførsel, og ikke hva antropologen ønsker å bruke for å karakterisere kulturelle forskjeller mellom ulike grupper. På linje med Barth, har jeg som antropolog funnet frem til disse kulturelle trekkene ved hjelp av medlemmenes bruk og bevissthet. ZPC er en valgt gruppe, og i kapittel 2 og 3 fortalte medlemmene at de valgte seg til ZPC på grunn av nisjesymbolene. På denne måten utgjør nisjesymbolene noe medlemmene selv mener skiller ZPC ut fra de omkringliggende menighetene. Som vist ovenfor, vil jeg argumentere for at ZPC som en gruppe skiller seg ut fra andre ved å ha et unikt kulturelt innhold. Jeg foreslår at det er nettopp denne kulturelle karakteristikken som medlemmene er enige om som skaper dem som gruppe. Som et frivillig fellesskap har ikke medlemmene først kommet sammen for så å finne ut hva de har til felles overfor andre. De har derimot valgt seg inn i ZPC basert på dette unike og karakteristiske kulturelle innholdet. ZPC kan i så måte forstås som en sosial organisasjon av kulturelle nisjesymboler som er determinanter for oppførsel, verdier og koder, og som er i samsvar med medlemmenes meningsverden. Jeg vil nå se nærmere på hva som skaper dette kulturelle innholdet, og hvordan ZPC som en subkultur kan forstås i lys av etnisitet, rase og klasse. Før jeg går over til medlemmene, vil jeg gå gjennom perspektiver på etnisitet, rase og klasse i USA.

Debatten om etnisitet, rase og klasse i USA

Etnisitet, rase og klasse kan defineres ut fra objektive kriterier (for eksempel latinamerikansk etnisitet ut i fra nasjonal opprinnelse, afroamerikansk rase ut i fra biologiske karakteristikk, og middelklasse ut fra økonomisk- og statusrelaterte posisjoner), og de kan defineres ut fra kulturelt konstruerte kategorier, og hvordan individer identifiserer eller organiserer seg selv (se blant annet Ortner 2006b,c, Banks 1996 for mer om diskusjonen angående definisjon og bruk av etnisitet, rase og klasse).

I USA er det mest vanlig å analysere gjennom etnisitet og rase, fordi disse er emiske kategorier amerikanerne forstår seg selv gjennom (Ortner 2006b,c). I amerikansk hverdagspråk har begrepene rase og etnisitet ofte separat, men overlappende betydning. Rase brukes da om personens biologiske karakteristikk, mens etnisitet brukes om de kulturelle karakteristikkene til et individ som er medlem av en gruppe (Blu 1980, i Banks 1996). Wright (2004) og Kaufman (2004b) peker på at det har vokst frem en ny hvit amerikansk fellesidentitet som euroamerikanere. De fleste amerikanere har i dag en meget mikset genpool, og euroamerikanere er en bred kategori som omfavner alle amerikanere med europeisk bakgrunn. Hollinger (1995) argumenterer for et post-etnisk perspektiv både i analyse og i utformingen av nasjonale programmer i USA. Han ønsker større skille mellom kulturer og de etniske og rasemessige klassifikasjonene som ofte blir brukt som indikasjoner på grensene til en kultur. Han peker på at selv om det eksisterer et flerkulturelt USA, er det heller snakk om hvilken tilknytning en selv føler i ulike anledninger etter hvilken avstamning og kulturelle ferdigheter en besitter. Zhou og Lee (2007) peker imidlertid på vanskene for annengenerasjons innvandrere i å danne seg en amerikansk identitet, når man opplever utenforstående kategorisering. Afroamerikanere er sårbare overfor utenforståendes tilskrivelse, og rase er en mektig sosialt definert status i USA. Dette gjør at kulturell kompetanse blir irrelevant eller mindre viktige enn rasemarkøren «black». Det samme gjelder asiater, som ofte blir identifisert som «asian» og ansett som utenlandsfødt. Mens hvite kan hevde en distinkt etnisitet som ire eller italiener uten å påvirke deres amerikanske identitet, kan ikke asiater eller latinamerikaner gjøre det samme. Det er dermed en dialektisk prosess mellom selv-tilskrivelse og ekstern kategorisering.

I følge Ortner (2006b,c) viser objektive posisjoner at det er flere klasser i USA, mens amerikanere selv tenker at «alle» er middelklasse hvilket fører til at klasseperspektivet forsvinner ut av analysen. Ortner ønsker imidlertid å få inn klasse som analytisk kategori i amerikansk antropologi. Lloyd Warner (1963) viste blant annet at menighetene i Yankee City var del av det sosiale systemet. Medlemskap i menighetene gikk ikke bare på etnisitet (de irske katolikkene gikk til en annen kirke enn de fransk-kanadiske), men også på sosial klasse. En middelklassejøde uttalte at han sosialt sett var like langt fra en overklassejøde som sydpolen og nordpolen er fra hverandre. I følge Ortner er rase, etnisitet og klasse sosiale kategorier som krysser hverandre i USA. Å være etnisk jøde vil si å være middelklasse, å være afroamerikaner vil si å tilhøre lavere klasse, uavhengig av objektive posisjoner. Ortner prøvde å gjøre en klasseanalyse av sin egen avgangsklasse som bestod av 80 % jøder og 20 % hvite av lavere klasse. I intervjuene fokuserte hun kun på klasse og nevnte ikke etnisitet, men fant ut at det var umulig fordi disse var for sammenfiltret. Vi skal nå se hvordan etnisitet, rase og klasse kommer til uttrykk i ZPC, og hvordan disse kategoriene danner kulturell tilhørighet. Hvor viktig er

ekstern kategorisering og objektive posisjoner i forhold til kulturell kompetanse og selvtilskrivelse? Hvilken av disse kategoriene er viktigst i forhold til valg av menighet og relasjoner til fellesskapet?

«Highly educated and sophisticated»: kulturell tilhørighet i ZPC

Overskriften er basert på James beskrivelse av medlemsmassen i ZPC. Han var enig med meg i at ZPC kunne forståes som en nisjemenighet som tiltrakk seg sosialt progressive folk som liker klassisk musikk og tradisjonell gudstjeneste, og beskrev det slik: «Socially progressive, academically competent, not all by any means are academics: many are professional people, but they are highly educated or sophisticated. I mean, you know, in the churches history we have had news paper editors, we've had people in the film industry, professions as law, physicians...».

James mente altså at det medlemmene hadde til felles var en akademisk og sofistikert innstilling.

La oss gå nærmere inn på etnisitet, rase og klasse og se hva disse kategoriene har å si for medlemmene i ZPC. Vi begynner med den etniske og rasemessige euroamerikanske identiteten som majoriteten besitter. For det første må det nevnes at de euroamerikanske medlemmene ikke vektla noen andre former for etniske identiteter. Noen nevnte kanskje at de hadde forgjengere fra Norge når de møtte meg, men dette var situasjonelt fordi jeg var nordmann. Informantene mine var derimot flere generasjoners amerikanere, og euroamerikanske som i majoritetskulturen⁴⁷. For det andre har ZPC en anti-rasistisk profil, en målsetting om mer etnisk og rasemessig mangfold, og ledelsen har ved flere anledninger satt i gang tiltak. Dette er imidlertid noe de sliter med, og medlemsmassen i ZPC gjenspeiler ikke det etniske og rasemessige mangfoldet i Metrocity. Med ekteparet Mullens som unntaket vi etter hvert skal se, så har tiltakene mot det afroamerikanske miljøet feilet. Hvorfor er det slik, dersom menigheten er sosialt progressiv og anti-rasistisk? Diane beskrev forskjellen mellom afroamerikanske og euroamerikanske menigheter som en «twilight zone», og at ZPC ikke appellerer til typiske afroamerikanere fordi «vi sitter på hendene». Veronica beskrev dette slik at hver menighet har sitt eget synspunkt, filosofi og stil og at man tiltrekkes av det som gjør en komfortabel: «I'm not as comfortable in an African American church because I am more inhibited as a person... (...) ... I am a little bit cooler. So I can't 'A-men, A-men' and stand up and speak in tongues, or even move well when I am singing... (...) ... So it has nothing to do with it as a black church, it's more about style.»

ZPC er altså på flere måter organisert rundt euroamerikanske kulturelle trekk, og det handler dermed delvis om kulturell kompetanse som er i samsvar med det euroamerikanske mikrosystemet av mening. Som vi har sett identifiserer Henrietta seg helt med den

---

⁴⁷ Dette betyr ikke at medlemmene ikke besitter andre etniske identiteter, men at menigheten ikke var arena for å artikulere en slik identitet. Se blant annet Kaufman (2004b) og Niklasson (2010) for mer om etniske identiteter blant euroamerikanere

euroamerikanske kulturen, og hun fortalte meg at hun alltid har følt seg velkommen i ZPC. For Henrietta er det kun biologiske karakteristikk, altså ekstern kategorisering, som skiller henne ut i ZPC, og siden hun ikke føler seg annerledes behandlet av de andre medlemmene som følge av hudfargen, er det heller ikke noe hun tenker over. Solis har derimot hybrid identitet som både latinamerikaner og euroamerikaner, og har et større og mer overlappende meningssystem i hans latinamerikanske identitet. I Solis tilfelle handler det dermed mer om valg av identitet. Han har kulturell kompetanse til to kulturer, og hans valg av menighet er basert på hva han føler mest tilknytning til, og hvor hans selv-tilskrivelse ligger. Mens Henrietta ikke føler noen som helst tilknytning til den afroamerikanske kulturen, og ikke har kjennskap til eller forståelse for det afroamerikanske meningssystemet, har Solis likeverdige kunnskap om begge.

Det medlemmer som Stuart, Geoffrey, Henrietta, Irina, Solis og Craig har til felles er tilknytning til den euroamerikanske kulturen og høy utdannelse, og de ble tiltrukket av det høykulturelle og akademiske miljøet i ZPC. Dette betyr at valget av ZPC ble basert på kulturell kompetanse i den euroamerikanske og den akademiske kulturen, og som kulturelle trekk er nisjesymbolene påvirket av både euroamerikansk og akademisk kultur. Nylige immigranter som Irina er unntaket fordi de ikke besitter like god euroamerikansk kulturell kompetanse. Irina valgte hovedsaklig ZPC gjennom sin akademiske kulturelle kompetanse, og vi skal derfor se nærmere på hva høy utdannelse har å si. Hvis vi ser på Irina, er hun høyt utdannet, gift med en euroamerikaner, og har lite kontakt med det russiske miljøet. Hun har begynt å føle tilknytning til det euroamerikanske miljøet, og deler kulturell kompetanse som akademiker. Her synes dermed sosial klasse som i nivå av utdannelse å være avgjørende. James forklarte det lave nivået av etnisk og rasemessig mangfold med sosial klasse og nivå av utdannelse:

Well, this church is always going to appeal to educated people. So, you know, the class differences are there, and so, I mean, if you look at some of the people we have, ... (...) ... we have a professor from [universitetet i bydelen] who happens to be black, we have people from India who are certainly not Caucasian, uhm, and you know, a wide variety of people... (...) ... there is much more class driven than racial driven. Much more. I mean, people... feel commonality, and my hope is that it's pretty much across the board, but I don't know all the instances off course- but it seems to me that that's the climate that has been created here. And you are not going to find a lot of folk who... I mean the church has had a highly educated constituency. Not all, but on the whole that's pretty highly educated and sophisticated. Uhm... culturally connected, you know, that's been at least my experience in this church.

La oss se nærmere på sosial klasse, som i dette tilfellet handler om nivå av utdannelse. En distinkt overklasse eller middelklasseidentitet ble ikke artikulert, men derimot ble en akademisk

identitet artikulert. Hvis vi ser tilbake på church histories, ser vi at det ikke er økonomisk status som gjør at medlemmene føler seg komfortable med hverandre, men at de er intellektuelle og deler interessen for det høykulturelle. Det handler altså ikke om sosial klasse som i inntekt og rikdom, for på dette området kan det være stor differanse mellom medlemmene. Det handler heller om kulturelle kompetanse i form av et akademisk meningssystem, som stammer fra høy utdanning. I så måte kan vi kanskje snakke om en klasseidentitet, da den akademiske identiteten bygger på objektive posisjoner som utdanning. Shirley fortalte meg at hun trodde klasse er tungt påvirket av utdanningsnivået, og at man trives mest sammen med likesinnede. I motsetning til henne trivdes ikke broren på skolen, og ble i stedet elektriker. Han føler seg dermed mer komfortabel blant arbeiderklassen, og Shirley fortsatte med å si: «Jeg mener, hva kan jeg si om aircondition og lignende? Men en av hans svigerbrødre er «airconditionguy» og en annen jobber med varmeanlegg. Men det er det han er komfortabel med, og han ville ikke vært komfortabel her [i ZPC]». Objektive kriterier som nivå av utdanning er altså bestemmende for den sosiale klassen, og som tidligere vist er det afroamerikanere, asiater, russere og latinamerikanere som passer inn fordi de tilhører et felles akademisk meningssystem. Hybrider som Solis valgte dermed ZPC basert på etnisitet som i selv-tilskrivelse og kulturell kompetanse i den euroamerikanske kulturen, sammen med den akademiske kulturelle kompetansen som stammer fra sosial klasse definert av det objektive kriteriet nivå av utdanning. Hva med skuespilleren Phoebe og minoriteten uten høy akademisk utdanning? Hvis vi ser tilbake på Phoebe, ser vi at hun deler interessen for det høykulturelle som klassisk musikk og teater. Med unntak av samfunnsvitenskapelig perspektiver på egen religion, er hun «sofistikert» og har tilsvarende kulturell kompetanse som de andre medlemmene.

Jeg vil argumentere for at i ZPCs tilfelle, synes akademisk og euroamerikansk kulturell kompetanse å være definerende for medlemskap, og her kommer jeg inn på hvorfor jeg ikke kaller ZPC en etnisk gruppe til tross for at ZPC er sterkt påvirket av den euroamerikanske kulturen. Det akademiske er en tverr-etnisk komponent, og det er på mange måter de kulturelle trekkene som er i samsvar med en akademisk meningsverden som er bestemmende for den sosiale organiseringen av ZPC. Dette betyr at ZPC tiltrekker seg akademikere som ikke nødvendigvis besitter euroamerikansk kulturell kompetanse, men som fortsatt føler seg komfortable i ZPC. Nivå av utdanning og akademisk kompetanse synes dermed å være en enda sterkere faktor enn euroamerikansk kulturell kompetanse.

Alle kan i prinsippet bli medlem av ZPC, men det ligger bakt inn i forventningen i den amerikanske menighetsmodellen og church shopping prosessen at medlemskap ikke er basert på geografisk tilhørighet, men velges fordi «det klikker». Å «connecte» med det transcendent

gjennom samme ritualer og symboler og å dermed være «wired» på den samme måten som resten av medlemsmassen, forventes også av medlemmer som Bill som blir tilfeldig involvert, det skal «klikke» for dem og. Med andre ord, ut i fra Geertz (1973a,b,c) kulturkonsept, forventes medlemmene å tilhøre samme kultur. På denne måten er ZPC en nisjemenighet, hvis kulturelle innhold tiltrekker seg individer med tilsvarende fortolkningsrammer, og tilgang på medlemskap kan i så fall sies å defineres av kulturell kompetanse. Medlemmene har kanskje overlappende meningssystemer, men er samtidig del av det euroamerikanske og akademiske mikrosystemet av mening i ZPC som hovedsaklig defineres av den euroamerikanske kulturen (etnisitet og rase basert på kulturell kompetanse) og høy utdanning (sosial klasse basert på objektive kriterier som produserer akademisk kompetanse). Ekstern kategorisering, som i hudfarge, er derimot ikke bestemmende: Henrietta føler seg ikke utenfor transetnisk ZPC selv om biologiske karakteristikk skiller henne ut utseendemessig, hun aksepteres av de andre som en av dem, og føler seg komfortabel i forhold til nisjesymbolene og de andre medlemmene gjennom hennes kulturelle kompetanse. Dersom vi følger Barths (1998a) samt Haalands (1998) argumentasjon, skal medlemmene av en gruppe klassifiseres gjennom deres egne klassifikasjoner: selvtilskrivelse og tilskrivelse ut i fra rolleforventninger i den sosiale interaksjonen. I ZPC forventes det at medlemmenes oppførsel, verdier og roller skal samsvare med nisjesymbolene som er tungt påvirket av euroamerikansk og akademisk kultur. Dersom medlemmene så oppfyller disse rolleforventninger blir de klassifisert og godtatt som medlem av de andre. Jeg vil derfor argumentere for at det lave nivået av etnisk og rasemessig mangfold i ZPC ikke skyldes ekstern kategorisering, men heller handler om kulturell kompetanse i form av meningssystem. ZPC er organisert rundt nisjesymbolene, som for medlemmene representerer en åndelig forbindelse til det transcendent, og er bestemmende for rollene og interaksjonen i menigheten. Dersom man ikke besitter den kulturelle kompetansen vil man ikke føle seg komfortabel hverken i forhold til nisjesymbolene eller de andre medlemmene. La oss se hvordan mine funn passer inn i debatten om etnisitet, rase og klasse.

ZPC - et post-etnisk meningssystem?

Jeg har vist at det er det flere måter å forstå etnisitet, rase og klasse på, og at Hollinger (1995) promoterer et post-etnisk perspektiv. Han går i mot det tradisjonelle multi-kulturalistiske synet på at USA består av etnisk og rasemessig definerte kulturer og ønsker et større skille mellom kulturer og de etniske og rasemessige klassifiseringene som ofte blir brukt som indikatorer på grensene til kulturer⁴⁸. I følge Hollinger forneker ikke det post-etniske perspektivet historie, biologi eller behovet for tilknytning, men vektlegger valg fremfor tilskrivelse. USA har en

⁴⁸ Dette har blitt offentlig delt opp i fem kategorier: African American, Euro American, American Asian, Native Americans, og Latinos med ulike underkategorier.

nasjonal kultur, og individene er del av overlappende «oss» og kulturer hvis tilknytning ikke er begrenset av etnisitet og rase. Hollinger mener man kan se på religiøse grupper som etniske og etniske grupper som religiøse, og at det også er kulturer i transetniske fellesskap. Dette passer inn med min argumentasjon om at ZPC er et mikrosystem av mening, et transetnisk oss, hvis individuelle medlemmer er del av overlappende oss. Medlemskap i fellesskapet defineres ikke av ekstern kategorisering, men av tilknytning basert på kulturell kompetanse. I ZPC tilfelle er den kulturelle kompetansen ikke bare er definert av rase og etnisitet, men også sosial klasse som i nivå av utdanning. På denne måten er ZPC et fellesskap som passer inn i et post-etnisk perspektiv. La oss se på Mullens noe usedvanlige historie som er et godt eksempel på overlappende transetnisk gruppetilhørighet til flere «oss», som handler om tilknytning og kulturell kompetanse fremfor ekstern tilskrivelse.

Ekteparet Mullens og de tre menighetene

Vicky og Bernie Mullen er et euroamerikansk ektepar i sytti-årene, som er utdannet innen kunst og media. De vokste begge opp som presbyterianere, men det var en periode da de var nygifte de ikke var medlem av en menighet, fordi Bernie fikk det han kaller «prestesønn-syndromet» og ble ateist. Vicky overtalte han til å bli med til kirken under høytidene, og en påskesøndag for snart 30 år siden dro de ved en tilfeldighet til ZPC. De sier de ikke valgte ZPC, men at Gud gjorde det for dem ved å gi Bernie en religiøs opplevelse av å høre hjemme her. De ble involvert i menighetslivet og utviklet mange dype vennskap. Vicky er involvert i kvinnegruppene og i poesigruppa, og jobber for Hjemløshjelpen. Bernie som har utgitt skjønnlitterære bøker har deltatt i poesigruppa og sunget i koret. De setter pris på det sosialt progressive og åpensinnede miljøet, men følte til tider at prekenen til James ble for bevisst intellektuell. De er mer fornøyde med Diane, fordi de føler at hennes preken gir åndelige retningslinjer. Etter Rodney King-saken⁴⁹ var nasjonen rystet, og flere kirkesamfunn prøvde å gjøre tiltak mot rasisme. ZPC fikk Winchester Pres, en afroamerikansk presbyteriansk menighet i en fattigere bydel i Metrocity, som søstermenighet. Gjennom dette prosjektet ble de involvert i Winchester, og ble de eneste fra ZPC som utviklet sosiale bånd til medlemmene der. Bernie er dypt involvert der nå og har flere venner der enn i ZPC. Paret føler at de har to «church homes», og pleier å delta på gudstjeneste klokka ni i ZPC, for så å reise videre for å delta på elleve-gudstjenesten til Winchester Pres. De tok meg med til Winchester Pres og slik fikk jeg deltatt på gudstjenesten der

Winchester Pres har ikke eget kirkebygg, men er et lokale i en annen bygning. Kirkerommet ligner på ZPC i størrelse og utforming, gudstjenesten følger hovedsakelig den

---

⁴⁹ Rodney King er en afroamerikaner som ble filmet mens han ble utsatt for politivold. Da politifolkene ble frikjent i 1992 ble det store opptøyer i Los Angeles.

presbyterianske strukturen, og musikken er korsang. Bernie fortalte meg leende at han har vært med i koret og prøvd å hjelpe dem, men at det høres veldig surt ut. Med andre ord, de var ikke der for musikkopplevelsen. Winchester Pres sliter med å få inn nye medlemmer, og det er en eldre og liten forsamling. Når vi ankom menigheten ble vi ønsket velkommen ikke bare av håndhilsning, men også med intime klemmer. Det var ikke mer enn 30 i forsamlingen, og besøkende ble bedt om å reise seg opp og presentere seg. Etter dette fikk de besøkende klemmer og ble ønsket hjertelig velkommen. Under gudstjenesten kom forsamlingen med klapp og følelsesutbrudd, og Vicky og Bernie var av de mest aktive. Det var også en hendelse midt i gudstjenesten da alle ble bedt om å danne bønnesirkel og holde hender og be personlige bønner høyt sammen. Etter gudstjenesten gikk alle ned i kjelleren der det ble servert varm lunsj. I motsetning til kirkekaffen i ZPC kan medlemmene i Winchester Pres bli sittende ved bordene i timevis for å prate.

På vei hjem snakket vi om hvor ulik den euroamerikanske og den afroamerikanske kulturen er. Mullens sa at selv om medlemmene i ZPC er jordnære og åpne, satte de stor pris på intimiteten i den afroamerikanske kulturen. Ulikt mange andre euroamerikanere har de hatt mye kontakt med afroamerikanere i ungdommen, særlig gjennom interessen for jazz. De ble vant til å være eneste hvite i afroamerikanske jazzklubber, og føler dermed ikke at de skiller seg ut i Winchester. De har alltid følt seg komfortable med afroamerikanere, og i Winchester Pres har de det til felles at de er presbyterianere. De fortalte meg at de føler at ZPC handler mer om hodet og intellektet, mens Winchester Pres handler om hjertet og følelsene. ZPC og MaGuire Pres tilfredsstillers altså ulike aspekter ved deres religiøsitet og behov for fellesskap. De fortalte at de også har en tredje menighet på gang, en gresk-ortodoks menighet de kom i kontakt med gjennom en museumsutstilling av ikoner. Bernie har ved flere anledninger leiet et rom i et benediktterkloster for å meditere, og han håper den gresk-ortodokse menigheten kan fylle mangelen på åndelig mystikk i både ZPC og Winchester Pres.

Denne usedvanlige historien illustrerer hva jeg mener med overlappende meningssystemer og kulturelt samsvar. Mullens føler tilknytning og har kulturell kompetanse som gjør at de føler seg komfortable både i den euroamerikanske og den afroamerikanske kulturen. Både gjennom åndelig forbindelse til Gud og sosiale relasjoner føler de at mikrosystemet av mening i ZPC og i Winchester Pres komplementerer hverandre. Som jeg illustrerte med diskusjonen av besøket mitt til den afroamerikanske menigheten med Henrietta, besatt ikke Henrietta den afroamerikanske kulturelle kompetansen. Mullens føler seg imidlertid komfortable med menneskene både i ZPC og Winchester Pres. De liker nisjesymbolene til ZPC, men føler seg ikke tilfreds med bare disse, de trenger påskudd av andre sett nisjesymboler. Ett

for hodet, et annet for hjertet, og kanskje et tredje for sjelen. Jeg har drøftet hva symbolfortolking og kulturell kompetanse har å si for medlemskap i ZPC, og vil nå se nærmere på hva felles kulturell kompetanse har å si for interaksjonen mellom medlemmene.

Tredje delkapittel: To eksempler på interaksjonen mellom medlemmene

Vi har sett at ZPC som et mikrosystem av mening er basert på akademisk og euroamerikansk kultur. Høy utdanning og euroamerikansk kulturell kompetanse er det medlemmene har til felles, til tross for mangfold. Vi har sett at situasjonsdefinisjonen i ZPC bestemmes av nisjesymbolene. I dette delkapitlet skal jeg gi to eksempler på hvordan den sosiale interaksjonen i menigheten er organisert rundt nisjesymbolene og er basert på felles meningsforståelse. Disse eksemplene vil vise hvordan to ulike sidescener tillater politiske diskusjoner til tross for at det ikke er konsensus om politisk holdning. Det første eksempelet er fra kvinnenens bokklubb og har høy grad av homogenitet, og det andre fra TSS som har høy grad av heterogenitet.

Sosiopolitisk enighet i kvinnenens bokklubb

Kvinnenens bokklubb kommer sammen en onsdagskveld i måneden for å diskutere en bok skrevet av en kvinnelig samtidsforfatter. Det er ikke krav om å være medlem av ZPC for å være med, og mange av kvinnene tar med seg venninner og kollegaer. Med unntak av en avsluttende felles bønn er ikke bokklubben ment å være en religiøs arena, målet med gruppa er å være en møteplass for kvinnene samt arena for intellektuell diskusjon. Mange er opptatt med jobb og plikter, derfor er det ikke et krav om å ha lest boka for å delta. Gjennom årene har gruppa vokst, og de gangene jeg var med var det mellom tyve og tredve deltakere. Heidi er ansvarlig for gruppa, og som jeg tidligere har nevnt er det sannsynlig å tro at hun tiltrekker seg de mest sosialt progressive og økonomisk sosiale medlemmene. Bokvalgene og samtaleemnene syntes å gjenspeile dette, og flere av kvinnene er med på frokostbønnen og poesigruppa. Macy og en annen kvinne leder bokklubben og velger ut bøkene, samtidig som alle kan komme med forslag. Jeg skal nå gi leseren et innblikk i et bokklubbmøte⁵⁰. Vanligvis er det slik at Macy leser et utdrag fra boka og så holder et lite foredrag før diskusjonen, men denne gangen var forfatteren selv med.

Det er onsdagskveld og klokka begynner å nærme seg halv ni. Jeg møter Macy utenfor møtelokalet i kirken. Hun har med seg en venninne fra universitetet som er medlem av en metodistisk menighet og Molly Adams,

---

⁵⁰ Beskrivelsen av bokklubben bygger på hva Macy har fortalt meg og hva jeg har observert. Hendelsen fra bokklubben er en gjengivelse av første gang jeg var med, basert på feltnotater og egen hukommelse. Dialogen mellom kvinnene er ikke en direkte gjengivelse, men konstruert og basert på diskusjonen som oppstod.

forfatter av kveldens roman. Macy og Molly kjenner hverandre fra universitetet, og Macy forteller smilende at hun er svært fornøyd med at Molly kunne bli med, det er alltid litt spesielt når forfatteren selv kan være tilstede. Macy låser oss inn, og snart begynner kjellerrommet i møtelokalet å fylles av damer i alderen femti år og oppover. Damene prater i vei, og lydnivået blir ganske høyt. Magda vinker meg til seg og viser meg kjeks og hjemmelaget ost. Mollys bok er en blanding av skjønnlitteratur og kokebok, visstnok en sjanger som har nådd stor popularitet, og flere av damene har laget mat fra de kompliserte oppskriftene i boka.

Det tar en stund før alle setter seg ned i hestekoform rundt Macy og Molly. Macy presenterer Molly, og alle presenterer seg selv og kommer med en oppdatering siden sist. Så leser Molly et utdrag fra boka si. Rammen er en forstadskvinnens forberedelser til middagsselskap. Kvinnen er anerkjent gourmetkokk, og vi får innblikk i hennes nevrotiske forhold til perfektion sammen med tilbakeblikk på barndommens hennes på 1960-tallet. Moren til hovedpersonen var utdannet middelklassekvinne som giftet seg med en arbeiderklassemann og ble hjemmeværende i en forstad. Moren fikk mentale problemer, og ble regelmessig innlagt på mentalsykehus. Faren skilte seg fra moren, og som voksne har ikke barna særlig kontakt med hverandre. Molly forteller at boka er ganske autobiografisk og ment som samfunnskritikk. Det var ikke bare moren hennes som fikk mentale problemer, og hun viser til at forskningen i ettertid peker mot en epidemi av sinnslidende husmødre på den tiden. Dette innleder en diskusjon om kvinners rettigheter i USA.

«Det er ikke rart husmødrene ble gale av å bare gå hjemme,» sier en av damene. «Nei, og spesielt ikke moren min som hadde utdanning», svarer Molly. Damene begynner å snakke om hvordan det er å være kvinne og mor i USA, og at det er vanskelig å kombinere disse rollene. Magda forteller at hun jobbet fulltid som advokat frem til datteren var 6 år. Frem til da var hun på jobben fra sju om morgenen til sju om kvelden, og de hadde en barnepasser boende hos seg. Da firmaet ble lagt ned bestemte hun seg for å ikke søke jobb, men heller bli hjemme. «Det er så trist at man ikke kan kombinere karriere og barn i dette landet», sier en dame, og legger til at tre måneders ubetalt fødselspermisjon er for lite. «Hvordan er det i Norge, dere har jo velferdsstat?» blir jeg spurt. Jeg forteller om fødselspermisjon og mulighetene for barnehage og deltidsjobbing. «Korporasjonene har tatt over i dette landet», sier Molly, «vi drives av en grådighetskultur». «Du bør nok vente med å få barn til du kommer til Norge», sier Magda henvendt til meg, og damene sier jeg er heldig som kommer fra Norge. Diskusjonen går noe over tiden, og klokken beveger seg over ti. Flere blir stående og snakke lenge etter at diskusjonen er over, og Macy begynner å hinte om å låse. På vei ut forteller Molly at hun er overrasket over responsen blant damene fordi hun hadde forventet en kristen bokklubb, og at dette er det mest interessante foredraget fra boka hun har holdt. Macy inviterer henne med neste gang, og Molly takker ja til det.

Som vi ser av dette eksempelet besitter kvinnene samme kulturelle kompetanse og deler meningsforståelse, og diskusjonen endte i en sosialpolitisk diskusjon om det amerikanske samfunnet. Med andre ord, diskusjonen krevde en viss intellektuell forhåndskunnskap, samtidig som retningen diskusjonen tok forutsatte en felles sosiopolitisk plattform. Som hovedscenen utgjør bokklubben en form for sosial interaksjon, en scene, som er definert av nisjesymbolene sosialt progressiv og intellektuell lære og akademisk miljø. Derimot, ulikt hovedscenen, er

bokklubben en scene der medlemmene kan kommunisere sin venstrepolitiske holdning (i betydningen sosialt progressiv og økonomisk sosial). Vi skal nå se på en gruppe som ikke er like politisk heterogen.

Opphetede diskusjoner i TSS

I kapittel 1 beskrev jeg TSS som en diskusjonsgruppe som møtes hver søndag mellom de to gudstjenestene. Den ledes av Jonah som er pensjonert professor i religionsvitenskap og ordinert presbyteriansk prest, på omgang med Carl og Roger, to andre gjesteprofessorer. Som forberedelse til hver gang leses ti til femten sider av en bok. Jonah velger ut bøkene, men sier han prøver å variere utvalget fordi det er mange forskjellige typer folk. Selv er Jonah sterkt venstreorientert, men hele ideen bak TSS er at det skal være en svært åpen teologisk diskusjon. Jonah sier at alle spørsmål og kommentarer er velkomne, og de som ikke liker dette kan heller delta på bibelklassen. De har lest flere av Karen Armstrongs⁵¹ bøker, og i tillegg til kristen teologi, også bøker om Islam og jødedommen, samt mer samfunnsvitenskapelig orienterte bøker. Noen ganger leser de bøker som står i opposisjon til hverandre, som for eksempel har ulike perspektiver på treenigheten. Da jeg var i felten leste de to bøker. Den første var del av en serie de kalte «the new quest for the historical Jesus» som utforsket Jesus gjennom historie og teologi. Den siste boka var derimot mer politisk orientert. I boka «A moral creed for all Christians» argumenterer den katolske presten MaGuire for at Jesus var en politisk aktivist som gikk imot Romerriket, og at dette kan overføres til samtiden ved at kristne bør jobbe politisk mot USA og den globale kapitalismen.

Gruppen er heterogen, og kan hovedsakelig deles inn i fire grupperinger. Den første grupperingen er ikke-medlemmene, representert av Frank. Han har vært med i TSS i over 20 år, men det er også hans eneste tilknytning til menigheten. Han er nærmest ikke-religiøs, sosialt progressiv, og svært økonomisk sosial. Den andre grupperingen, representert av Lynnette, er den største på omtrentlig 2/3. Disse er sosialt progressive og økonomisk sosiale. Den tredje, representert av Geoffrey, er på omtrent 1/3, og består av sosialt progressive men økonomisk konservative medlemmer. Den siste er Hank Henderson som er alene. Han er økonomisk sosial, men litt mindre sosialt progressiv enn de andre. Jeg skal nå gjengi et typisk møte i TSS, som bygger på en av de første diskusjonene rundt MaGuire-boka⁵².

Kjellerrommet i møtelokalet er fullt da jeg ankommer like før klokken ti, og de har allerede begynt å finne

⁵¹ En tidligere katolsk nonne som har skrevet flere tverr-religiøse og universalistiske bøker.

⁵² Basert på feltnotater og hukommelsen. Dialogen mellom medlemmene er konstruert, men basert på typiske diskusjoner. Flere er også involvert i diskusjonen, men for leservennligheten har jeg gjort representantene for de ulike grupperingene til talerør for alle i grupperingen.

fram ekstrastolene. Som vanlig sitter Geoffrey og smiler ved siden av Jonah med notatblokka klar. Lynnette vinker meg til seg. «Vent et øyeblikk,» sier Hank, og klapper på stolen ved siden av seg. Han sitter som vanlig helt ytterst på den bakerste benkeraden, og spør humrende: «Hvordan går det med den norske hvalfangeren vår, har du fanget noen hvaler i det siste?». «Hun vil kanskje sitte litt lenger foran», påpeker Lynnette, og spør meg hva jeg synes om boka. «Jeg er nysgjerrig på hva Jonah har å si til dette», sier hun.

Alle lederne er samlet, og Carl innleder med å spørre hva folk synes om boka, og de fleste kommer med negative responser. «Hva tror dere han legger i en moralsk trosbekjennelse?» spør Carl, og begynner å diskutere definisjonen av trosbekjennelse, og viser at den har forandret seg historisk og rettet seg etter motene, til å etter hvert inkludere arbeiderklasserettigheter og miljøvern. «Hva er det MaGuire setter først for kristne?» spør Carl. «Han setter rettferdighet foran frelse», skyter noen inn. Geoffrey kommenterer at han synes boka er for profan, og at MaGuire ikke var teologisk nok, men altfor praktisk rettet. Han reduserer Jesus til en sosialarbeider, og ikke en åndelig leder. Lynnette sier at hun enig med hovedargumentene til MaGuire, men mener han går for hardt ut. «Jeg kjenner MaGuire personlig, og han bruker et provoserende språk med vilje for å få frem et poeng», sier Jonah. Han forklarer at vi må tenke på det som om hele vesten eller kapitalismen var et empire, ikke bare USA. «Så MaGuire mener å være kristen handler om å være sosialarbeider?» spør Geoffrey, og fortsetter: «jeg mener at å være kristen først og fremst handler om å vokse åndelig i relasjon til Gud». «MaGuire prøver å få frem at det er en sosial dimensjon til det å være kristen,» forklarer Jonah, «og at det er vår oppgave å gjøre noe med urettferdighetene i verden». «Jeg må si meg ganske enig med MaGuire,» skyter Frank inn, «men slik jeg forstår han ønsker han mer enn personlig veldedighet, men også systemskifte». Jonah nikker til dette, og Lynnette kommer inn: «Ja, jeg er enig i det, det hjelper ikke å bare donere penger, vi må kjempe for politisk forandring. USA er i ferd med å bli et tredjeverdensland!» «Markedet vil regulere det etter hvert», sier Geoffrey, men Lynnette skyter inn og sier at det ikke skjer. «Det står alltid en meksikaner på grensa som er villig til å jobbe for endra mindre», sier Frank. «Du liker vel at USA ikke er totalitært og luthersk som Norge», kommenterer Hank med hensyn til Geoffrey, «der statskirka sitter med all makta». «Hva i all verden snakker du om?» sier Lynnette. Før Hank får svart avbryter Geoffrey med at de kan være glad de slipper å dø i offentlig helsekø som i Skandinavia, mens Frank insisterer på at helseforsikring ikke er bedre.

Snart er diskusjonen opphetet og dreier seg inn på velferdsmodellen. «La oss høre det fra nordmannen selv», avbryter Jonah, og gir meg tegn til å stå opp. Jeg forteller at helsekøene i Norge i hovedsak ikke dreier seg om livstruende operasjoner, men heller kneskader og lignende, og påpeker overfor Hank at nordmenn er mindre religiøse enn amerikanere. «Ja, si det til den ensomme ateisten i Lillehammer OL som ble frosset ut av bygda», sier Hank. De andre nikker seg derimot enig med meg. «Vi amerikanere er noen av de mest religiøse selv om vi ikke har statskirke,» sier Geoffrey: «jeg mener likevel at det er viktig å skille mellom politikk og religion. Akkurat som Luther, det er vår protestantiske arv». «Ja, du er vel ikke som disse katolikkene som bare tar instruksjoner fra paven, akkurat som [navngir deltaker som opprinnelig er katolikk fra Italia] mens paven sitter der som enehersker», sier Hank. De andre overhører imidlertid Hanks kommentar, og diskusjonen om MaGuire fortsetter til langt utover klokken elleve. «Nei, nå må vi gi oss», avslutter Jonah, og de fleste pakker raskt sammen tingene sine og haster av gårde til kirken. Før jeg går henvender jeg meg til Hank: «når du snakker om nordmenn som svært lutherske, tenker du på norskamerikanere i Minnesota?» Hank nikker tankefull, og sier at han ikke tenkte over at det var så store forskjeller.

Som vi ser av dette eksempelet kan deltakerne i TSS ha svært ulike holdninger som gjør diskusjonen opphetet. I motsetning til hovedscenen er dette en åpen politisk scene, som tillater deltakerne å kommunisere sine politiske holdninger. Selv om Lynnette og Geoffrey kan fly i tottene på hverandre, fortalte de begge hvor givende de syntes diskusjonene dem imellom var, og at det var interessant å få inn nye perspektiv. De har begge et intellektuelt forhold til religion, og det er gjennom diskusjoner som dette de føler de vokser åndelig. Geoffrey sa til meg at han liker Jonah og de andre deltakerne svært godt selv om de hadde ulike politiske oppfatninger, og smilte lurt og sa han var glad de vanligvis prøver å styre unna politikk. Da vi snakket om det høye intellektuelle og samfunnsvitenskapelige nivået i diskusjonsgruppa uttalte Lynnette: «jeg trenger noe som utfordrer meg på mitt nivå, jeg har tross alt doktorgrad!» Det samme gjelder Frank. Til tross for at han er nærmest irreligiøs finner han diskusjonene givende fordi de holder et høyt intellektuelt nivå, og på denne måten får han diskutert religion innen et rammeverk som er interessant for han. Catherine, som befinner seg i samme gruppering som Lynnette, fortalte:

I really find it stimulating, it really makes me think about things which I probably wouldn't bother to think about otherwise...and it's interesting people there, in the spectrum, although I kind of in a sense go into my attack mode, I really do like the fact that there are people who are more conservative than I am, politically and theologically... because I really think there's a great deal of value in that position even though I don't maintain it myself.

Som de andre liker Hank TSS, og fortalte meg at han ser opp til Jonah, men at han samtidig synes det er slitsomt å dra til kirken «bare for å ha en ny krangel med presteskapet», og at TSS ikke er like utfordrende hver gang: «spesielt ikke når Lynnette står opp og forteller meg at jeg ikke vet hva jeg snakker om». Hank fortalte meg at han liker å kverulere eller kommentere for å sprite opp samtalene. Som hendelsen antyder blir kommentarene hans imidlertid oppfattet som meningsløse av mange medlemmer, og mange medlemmer sier og viser at de irriterer seg over han. Jeg mener disse rike illustrasjonene ovenfor underbygger argumentet mitt om at til tross for uenighet i TSS, så diskuteres det innenfor en felles referanseramme. Det er enighet om at det er en åpen politisk og intellektuell scene. Dette gjør at diskusjonen blir meningsfull for medlemmene av de tre første grupperingene fordi den baseres på deres kulturelle kompetanse. Hank derimot, mestrer ikke den rollen som forventes av han. Jeg mener derfor at Hank illustrerer poenget med at man må besitte denne kulturelle kompetansen for å være innenfor og aksepteres av fellesskapet, og avslutningsvis skal jeg se nærmere på det.

Avsluttende drøfting: «The lone ranger» - unntaket som bekrefter regelen

Til nå har jeg argumentert for at den klassiske musikken, den tradisjonelle gudstjenesten, den sosialt progressive og intellektuelle læren, det akademiske miljøet og muligheten for å gjøre veldedighet er nisjesymboler som til gjør ZPC til en nisjemening. Jeg har vist at nisjesymbolene er påvirket av euroamerikansk og akademisk kultur, og at ZPC dermed tiltrekker seg medlemmer med akademisk og euroamerikansk kulturell kompetanse. På denne måten er ZPC en symbolprodusent som tiltrekker seg mennesker med fortolkningsrammer som står i samsvar til nisjesymbolene. Jeg har argumentert for at fokus på kulturelle likheter er fruktbart da ZPC er et interessefellesskap valgt i forhold til før-eksisterende konsensus. På denne måten er ZPC som fellesskap organisert rundt nisjesymbolene, som er kulturelle trekk medlemmene vektlegger og finner meningsfulle, og som bestemmer oppførsel, roller, koder og verdier. Mens Barth (1998a) vektlegger hvordan den sosiale organiseringen av kulturelle trekk kommer til syne gjennom interaksjon, vektlegger Geertz (1973a,b,c) gjennom sitt kulturkonsept hvordan kultur gir mening til mennesker. Jeg har forsøkt å vise at nisjesymbolene bestemmer rolleforventningene i interaksjonen og at interaksjonen blir meningsfull for medlemmene fordi nisjesymbolene stemmer overens med deres meningsverden. Jeg har valgt å analysere gjennom kulturbegrepet heller enn etnisitet, rase og klasse fordi menigheten utgjør en subkultur basert på kulturell likhet gjennom euroamerikansk og akademisk kulturell kompetanse. Medlemmene tilhører gjerne overlappende meningssystemer, men alle er del av ZPCs mikrosystem av mening, og medlemskapet avgjøres av kulturell kompetanse til dette mikrosystemet av mening, heller enn ekstern kategorisering. I så måte passer dette inn i et post-etnisk perspektiv. Det medlemmene har til felles og som bringer dem sammen i et fellesskap er nettopp kultur som i felles mikrosystem av mening. Dette gjør at interaksjonen blir meningsfull for medlemmene, og bestemmes av kulturelle trekk medlemmene er enige om. Jeg vil nå vise på hvilken måte jeg mener Hank er unntaket som bekrefter denne regelen.

Hank Henderson er i 60-årene, og vokste opp i et skandinavisk miljø i Minnesota der han var medlem av en luthersk menighet. Da han flyttet til Harvard for å ta juss-studiene der var det en lang periode han ikke trodde på Gud eller gikk i kirken. Han leste religionsteoretikere som Marx og Freud, og fant troen igjen da han leste at verdiene til Marx er sekularisert kristendom. Ekskona hans var presbyterianer og han ble medlem av hennes presbyterianske menighet. Han fikk høre om ZPC for 13 år siden gjennom en kollega som var medlem, og liker den tradisjonelle gudstjenesten i motsetning til samtidsorienterte. Da han først begynte i ZPC var han med på mange sosiale aktiviteter og fikk noen nære venner gjennom disse. Så langt kan Hank synes å være like nær et idealmedlem som noen andre. Derimot, som eksempelet med TSS viste, passer

han ikke inn til tross for at han har lignende akademisk bakgrunn som de andre. Han skiller seg ut ved å være mindre sosialt progressiv, og er hverken klar for kvinnelige eller homofile autoriteter. Han tror det har mer med generasjon å gjøre, og forteller at datteren hans er svært sosialt progressiv: «Jeg hadde kanskje vært det selv hadde jeg vært ung i dag, men jeg er litt gammeldags». Han føler han har tatt med seg den skandinaviske arven fra oppveksten, med ønsket om en velferdsstat sammen med puritanisme. Da jeg intervjuet han på restaurant, bemerket jeg til han at han var den eneste i menigheten jeg har sett be bordbønn utenfor menigheten. Han fortalte meg at han alltid ber bordbønn, og at han under en lunsj på restaurant med en gruppe fra menigheten begynte å be bordbønn: «og Heidi var her, og hun sa 'slutt med det der, du gjør oss flau'... jeg mener, akkurat som om jeg var en mor som ammet offentlig».

Han føler at ZPC hovedsakelig består av sosialt progressive republikanere (åpensinnede, men økonomisk konservative), mens han selv er mer sosialt konservativ demokrat (økonomisk sosial, og mindre åpensinnet). Da jeg sa at mitt inntrykk var at deltakerne i TSS hovedsakelig var politisk venstreorienterte, svarte han: «det er ditt inntrykk ja. Men det er fordi Geoffriene er erkekonservative og bare sitter der og lytter. Denne menigheten er for det meste Reagan- og McCainiacs, i motsetning til en håndfull skolelærere og the Hendersons». I tillegg føler han ubehag over hans økonomiske situasjon fordi han etter skilsmissen og noen dårlige investeringer har fått svært dårlig råd, men føler seg presset til å donere til veldedighet. Vignetten: «a lone ranger», er hentet fra Hanks egen omtale av seg selv, fordi han føler han ofte står med egne meninger som ikke blir hørt. Det han liker med presbyterianere er medbestemmelsesretten, men han føler at mainlineprotestantene har blitt altfor frie som tar inn katolikker som ifølge han bare oppsøker ZPC «fordi de ikke har lyst til å ha paven til å fortelle dem hva de skal gjøre, men etter det....[beholder de]... knelingen, ave-mariaene, alt sammen!». Han føler at det har blitt for fritt, nærmest anarki, men ingen vil høre på han. Han er i aktiv diskusjon med presteskaper, er med på møtene i presbyteriet og reiser på generalforsamlingen annethvert år. For eksempel klaget han til Diane om feiringen av askeonsdag som han oppfatter som katolsk: «Akkurat som denne nye kvinnelige presten som kommer og skal grise til panna på Askeonsdag... (...) ... og dette er noe som skjer i Vatikanet, noe paven gjør, dette har ikke noe å gjøre i den reformerte troen... [og jeg spurte presten]... er dette å følge guds vilje? Å dra til kirken for å få aske smurt i panna?»⁵³

Under feiringen på St. Patricks dag i møtelokalet klaget han på at det ble servert alkohol, spesielt spriten i irish coffee, men føler at klagene hans aldri blir hørt: «Aldri! Jeg føler meg som en araber i Knesset». Han pleier å sjekke gudstjenesteprogrammet før han drar til kirken på søndager, fordi han liker de tradisjonelle presbyterianske hymnene, men dersom koret skal synges det han assosierer som katolsk musikk drar han bare til TSS. Ofte velger han heller å bli hjemme

⁵³ Askeonsdag ble markert med en gudstjeneste der prestene tegnet et kors i panna på deltakerne av aske.

på søndager og se gudstjeneste på TV. På den måten kan han bytte kanal når han er uenig med presten, og slipper å takke presten for en tale han ikke likte.

I min analyse har Hank vært regelen som bekrefter unntaket: ved å skille seg ut fra de andre har han fremhevet hva de andre har felles, og hvilken oppførsel som forventes. Hank illustrerer også at det ikke er ekstern kategorisering, men kulturell kompetanse som ligger til grunn for medlemskap. Hanks kulturelle kompetanse står ikke i samsvar til nisjesymbolene sosialt progressiv og intellektuell lære og akademisk miljø, hvilket fører til at han får problemer med interaksjonen med de andre medlemmene. Han klager ofte på ZPC, så hvorfor bytter han ikke menighet? Jeg har tidligere argumentert for at ZPC som nisjemenighet er organisert rundt konsensus om nisjesymbolene, og at church shopping-praksisen forhindrer stort mangfold ved at man kan bytte menighet og finne en passende. Hank sier han har spurt seg selv mange ganger hvorfor han ikke har sluttet i ZPC, og at det til syvende og sist er Guds vilje. Han føler at det ikke finnes noen menighet som passer han her i Metrocity. Han vil ha en presbyteriansk menighet, og sier: «jeg ville ikke drømt om å gå i en katolsk kirke, og jeg ville også hatt problemer med den metodistiske over gata, aldri i livet...». Problemet er imidlertid at de presbyterianske menighetene enten er samtidsorienterte eller etniske⁵⁴, og det er dermed ingen steder for han å «shoppe». Det er likevel noe som holder han i ZPC. Han har kroniske helseplager, og forteller at Heidi og flere andre diakoner besøker han på sykehuset. Det setter han stor pris på, og han føler seg godt ivaretatt av diakonene. Han har også en håndfull venner i ZPC, og fortalte meg at selv om han flere ganger har holdt på å gi opp medlemskapet, så har han enda ikke tatt steget fullt ut. Hver gang har det vært noe, som diakonene, gruppene og vennene, som har holdt han tilbake. Humrende innrømmet han: «[ZPC] sure isn't designed for me.» Med Hank som unntaket har jeg i dette kapitlet forsøkt å vise at forholdet mellom medlemmenes fortolkningsramme og menigheten som symbolprodusent er kulturelt samsvar, som gjør interaksjonen mellom medlemmene meningsfull fordi den foregår på felles kulturelle premisser. De neste to kapitlene vil gå nærmere inn på hvordan dette gjør menigheten til en arena for fellesskap og tilhørighet.

---

54 Det er mange koreanske og filippinske presbyterianske menigheter i Metrocity som ikke bare skiller seg fra majoritetskulturen ved kultur, men også ved språk.

Kapittel 5: ZPC som sosial arena

I dette kapitlet utforsker jeg det sosiale aspektet ved å være medlem i ZPC og dermed menigheten som sosial arena. Church histories i kapittel 2 viste at menigheten, sammen med blant annet arbeidsplassen og nabolaget, er en viktig sosial arena for medlemmene, og at de finner venner, nettverk, åndelig fellesskap og trygghet i menigheten. I dette kapitlet skal jeg beskrive de ulike måtene det sosiale aspektet av å være medlem i menigheten er viktig for medlemmene, og presentere medlemmenes beskrivelser av dette. Første delkapittel tar for seg hvordan medlemmene bruker menigheten for å bygge et sosialt nettverk av venner og kontakter. Andre delkapittel tar for seg hvordan fellesskapet er viktig for medlemmenes åndelige utvikling. Tredje delkapittel tar for seg hvordan det å være involvert i menigheten er en måte å føle forankring i en rutine og i et fellesskap. Gjennom disse delkapitlene skal jeg forsøke å vise at det er viktig for medlemmene å ha felles kulturell kompetanse, og at dette gjør menigheten til en møteplass for likesinnede. I så måte handler dette kapitlet om fellesskapet og tilhørigheten i menigheten, som jeg i neste kapittel skal analysere antropologisk.

Første delkapittel: Et sosialt nettverk, «a place to make friends»

I dette delkapitlet skal vi se på hvordan medlemmene møter venner og skaffer seg et sosialt nettverk gjennom menigheten. For mange av mine informanter var menigheten den viktigste sosiale arenaen, og Lynnette sa:

When you're in a big city, you need a community of some sort, a place to make friends, and some kind of center for your life, your social life. And a church is a natural place for that to be. If you live in a smaller town then you have more diverse interaction with people on a consistent basis, but in the city that really is much less so, so I think that the churches take on that role, -to a certain extent, if you're working, you'll have a social network of people from work, but now neither of us are working outside the condo. While I was working, I had a couple of people from the hospital that I knew, but we really didn't socialize with them very much... but even when I was employed, most of my friends were from church, because that was the people I was closest to and enjoyed the most. And in my whole life, for me, that has been the case.

Menigheten er dermed en sosial arena ikke bare for generelt fellesskap, men for å skaffe seg venner. Dette kan være venner man møter mest i menigheten, og det kan være venner man sosialiserer med utenfor menighetens kontekst. Først skal vi se på noen av smågruppene som har høyere grad av homogenitet og som på den måten tjener som arena for å møte mer likesinnede folk, som i høyere grad deler kulturell kompetanse. I den anledning, med utgangspunkt i Stuart

og Macy, skal vi se på herre- og kvinnegruppene samt koret som møteplass for likesinnede.

Kvinnegruppene, herrekomiteen og koret - eksempler på smågrupper

Som påpekt i kapittel 1 og 3 er ZPC en foregangsmenighet når det gjelder kvinnelig presteskap. Hvorfor da kjønnsdelte grupper? Ideen bak kjønnsdelte grupper ligger i tanken om at kjønnene relaterer seg til hverandre på ulike måter, og at menigheten skal tjene som arena for smågrupper der medlemmene kan føle seg hjemme. Heidi er spesielt opptatt av feministisk teologi og åndelighet, og det er hun som har ansvaret for kvinnegruppene. Kvinnene har bønnefrokosten hver onsdag og bokklubben og en syklubb som møtes månedlig. Poesigruppa er åpen for begge kjønn, men har en sterk overvekt av kvinner. Macy er svært aktiv i kvinnegruppene, og omtrentlig all hennes involvering i menigheten er gjennom disse gruppene. Hvis vi ser på Macys interesser, så sammenfaller de med kvinnegruppene. Hun er professor i bibliografi og relaterer seg til Gud gjennom poesi og musikk. På denne måten tjener kvinnegruppene som en arena for hennes interesser og for å møte likesinnede. Som vi så av hendelsen fra bokklubben hadde kvinnene like verdier, interesser og synspunkter som gjør interaksjonen meningsfull og kan danne grunnlag for nye vennskap også utenfor menighetens kontekst. Hendelsen fra bokklubben viste også at kvinnene sosialiserte gjennom småprat både før og etter, samt en oppdatering i plenum. Om bokklubben sier Macy:

I really loved having the opportunity to discuss the book, because women came from different backgrounds, and they shared a lot of their experience. When we read «The South», sett in the south, there were several women who grew up in the south, and they would talk about how that was like, the attitudes of their parents, or we talked about books from other parts of the world, and chances where that some of us had lived there or traveled there, and had those insights... (...) ... [Bokklubben] is more intellectual than spiritual I would say. But it's an opportunity for people in a very big city to have some kind of connection with other people. To get to know other people. We usually end the group with a prayer, I think there's been a few occasions that we haven't, and when we don't have such a large group or such a long discussion, we usually go around the room, and each person tells what they have been doing over the past month, so that way over the course of a longer period of time, you get to know the people who get there regularly.

Stuart har vært involvert i herrekomiteen, men for tiden er det færre aktiviteter for mennene enn kvinnene, og Stuart synes det er en ubalanse. Mens kvinnegruppene har mange små og intime grupper, holder herrekomiteen fast ved noen årlige arrangement, som pannekakefrokost til fastelavn. Etter hvert følte han seg utbrent i herrekomiteen fordi det ble for mye jobb på få personer, og en annen utfordring var å finne ut hva menn relaterer seg til. De prøvde ut mye

forskjellig, men det ble ikke noe særlig mer ut av det. Samtidig er det mange aktiviteter for begge kjønnene, og han synes menigheten er flink til å komme opp med nye aktiviteter. Stuart har også vært involvert som elder, og sitter i komiteen for nye medlemmer og synger i koret. Stuart forteller at det er en stor forpliktelse å være med i koret, for man må møte opp to ganger i uka og på ekstra øvinger i forbindelse med konserter. Innimellom har korgruppa fester og sammenkomster. Koret er i teorien åpent for alle, men man må gjennom opptaksprøve. Dette gjør at koret i praksis består av sang- og musikk-kyndige medlemmer. Som Stuart har mange blitt opplært i sang og musikk gjennom oppveksten, men det er også flere profesjonelle musikere. Å synge er for Stuart en måte å uttrykke følelser på, og han sa at å synge er en av de mest intime aktivitetene man gjør sammen med andre med klærne på. Han beskriver koret som en viktig subgruppe med faste medlemmer der folk kan bli kjent:

So the choir, it's almost its own dynamic within our church. And we care about one another...(...)...at the end of the choir practice, [dirigenten] will ask 'what's going on?' We have active performers and professional singers in the choir, so there will maybe be a concert that they are doing, but people will also say things that... like they have a new grandchild, or people will say I have this person who is sick, and if it's something like that which is brought up, we may pray at the end. And we get to know each other as individuals, certainly within your own section... (...) ...I mean you went to one of our parties [ler], we have nice parties, people talk a lot... (...) ... I know many people in this church, and the people I know the best are in the choir.

Som vi ser her, bruker både Stuart og Macy smågruppene til å finne venner i menigheten, og Stuart deler sin interesse for musikk med de andre kormedlemmene, mens Macy deler sin interesse for poesi og litteratur med kvinnene. Siden det er flere tilbud for kvinner enn for menn, blir koret hovedarenaen for Stuarts vennskap, mens Macy finner flesteparten av sine venner i kvinnegruppene. Dette gjaldt for så vidt også mange av de andre kvinnene jeg ble kjent med, og det var hovedsakelig de samme 20-30 kvinnene som deltok i disse gruppene. Dette trenger imidlertid ikke bety at flesteparten av de kvinnelige medlemmene bruker kvinnegruppene, mens mennene må ty til grupper med begge kjønn. Det indikerer heller, som jeg tidligere har nevnt, at kvinnegruppene, via Heidi, tiltrekker seg mer likesinnede kvinner, hva angår politikk (venstreorienterte) og interesser (poesi og litteratur). For disse kvinnene blir da disse gruppene et sted å møte likesinnede og få venner. Smågruppene blir dermed brukt til å bli kjent med andre medlemmer, og til å skaffe seg vennskap man også kan ta med seg ut av menighetens kontekst, og på denne måten er menigheten en arena der man bygger opp et sosialt nettverk. Det kan være på denne måten som er skissert her, ved dype og intime vennskap, eller det kan skje gjennom mer overfladisk nettverksbygging, som vi nå skal se på.

«Let me introduce you to this gentleman/lady»: nettverksbygging

Francine har vært medlem av ZPC i over 20 år, og er dypt involvert i menigheten på alle nivåer: hun synger i koret, sitter i ulike komiteer, organiserer ulike arrangementer, er en elder, og har blitt valgt ut som representant for presbyteriet til generalforsamlingen. Hun kjenner derfor de fleste medlemmene, og har en innarbeidet rutine i nettverksbygging når hun presenterer folk for hverandre, der hun sier: «Let me introduce you to this gentleman/lady», fordi det er vanskelig å huske alle navnene. Francine var min liaison (fadder) og sammen med Stuart som selv er antropolog, hadde de god kjennskap til temaet mitt, og presenterte meg for medlemmer i ulike subgrupper som de mente var interessante intervjuobjekter for meg. Dette viser hvordan menigheten er arena for nettverkbygging som foregår under kirkekaffen og andre sosiale arrangementene som legger opp til mingling og small talk. «Mandagskveldene» er en slik tilstelning. Det arrangeres hver tredje måned hjemme hos et medlem med stor bolig. Det er svært populært og nærmere 70 medlemmer deltar. Det er kurvfest, så alle bidrar med noe, og mens man spiser og drikker går man rundt og småprater med ulike personer. På denne måten kan man opprettholde kontakten, samt bli kjent med nye medlemmer og skaffe seg nye kontakter.

Nettverkbyggingen kan gå på å skaffe seg et sosialt nettverk av venner og bekjente innen menigheten, men også på å skaffe seg jobbrelevante kontakter. Som vi så kunne medlemmene av koret fortelle hverandre om konserter og lignende de skulle ha. Phoebe har holdt noen av forestillingene sine i ZPC, og sa at: «Church is a huge venue for actors and singers. They need to perform - and what other place than in a church?» Hun fortalte meg at hun aktivt bruker ZPC for å promotere forestillingene sine, og at ZPC er perfekt fordi medlemmene er interessert i høykultur og teater. I forbindelse med jobboppdrag må hun flytte midlertidig, og da ser hun etter lokale menigheter som ligner ZPC, både for den åndelige forbindelsen og promotering av forestillinger. Det er ikke bare medlemmene i underholdningsindustrien som har nytte av nettverkene, fordi nettverkene man har i kirken også overføres til næringslivet, og som vi har sett er de fleste medlemmene velutdannede euroamerikanere, mange akademikere og fra næringslivet, og på denne måten er ZPC innflytelsesrik. Bill forklarte det på denne måten:

[ZPC] is an affluent church, only five or six hundred members, so it's kind of small, but it has more effect than its size would indicate. Because, you know, it has a lot of interesting people, and politicians pay attention to the church- they come if we ask them to come and speak on something, because they know that people there are paying attention. And it's a politically involved church. Not democratic or republican politically, but socially activists church. And they want to do projects in the community.

Nettverkene man skaffer seg i menigheten kan også hjelpe en i vanskelige tider. Francine mente ZPC har et godt innebygget støttesystem, hvilket ble tydelig i etterkant av finanskrisa: «for de som har mistet jobben, trenger en jobb eller penger. Og vi har utrolige diakoner, fantastiske til å besøke folk, sjekke helsen deres, deres økonomiske tilstand og deres åndelige utvikling.» Som vi husker har Bill ansatt flere fra menigheten:

Our minister James, was always terrific in terms of saying; 'Oh Bill, you know this person', or 'Bill, come with me, I want to introduce you to someone after church, he needs a job, and maybe you have a job for him'. You know, putting people together. I have hired many people from church, from ZPC, who needed a job and the minister said; 'he is over qualified but he would be very good working for you'... (...) ... and you know, I have hired these people and they have been good employees and it has worked out well. But I would never have known them or hired them but because I knew the context; 'okay I am doing this, I trust the minister telling me this is a good person, and I'm thinking I can combine my business with church.

Til nå har vi sett at menigheten er arena for å skaffe sosiale nettverk. Dette kan være nære venner en møter på fritiden, vennskap relatert til menigheten og nettverk som kan være jobbrelevante. Smågruppene kan være en fin inngangsportale til nærere vennskap, spesielt siden man ofte deler interesser med de andre. Siden medlemmene som høyt utdannede tilhører samme sosiale klasse, kan de bruke nettverket de har i ZPC til å skaffe jobbrelevante kontakter, samt å skaffe seg jobb. Det er imidlertid flere sosiale aspekter i menigheten, og jeg skal nå vise de sosiale aspektene i gudstjenesten som åndelig fellesskap, samt det sosiale og åndelige aspektet i bønnegruppene.

Andre delkapittel: Det sosiale aspektet i det åndelige fellesskapet

Som vi husker fra church histories var det slik at Macy bodde hos en annen familie på high school som ikke gikk i kirken, men at det var viktig for henne å oppleve det åndelige fellesskapet, og hun forklarte det slik:

I felt like I needed to go to church. I mean nobody said I had to, in fact they didn't care one way or another but I have always felt a need to worship in a community of worshippers. And when I have traveled abroad, I sometimes go to a Catholic church for mass, even though I am not Catholic, and sometimes I take communion- all though I think you're not really supposed to... (...) ... I think some people feel a need to worship, and others feel they don't need to worship in group. Uhm my parents friends would say that you could worship right outdoors, walking, hiking, you know in the woods and whatever. So people have different attitudes about that, and for me, spirituality and worship has always been important.

Utover i dette delkapitlet skal jeg også vise at det er et sosialt aspekt som handler om likesinnethet i det åndelige fellesskapet, og at selv om Macy når hun er på reise oppsøker åndelige fellesskap som står for andre verdier og holdninger enn det hun selv har, så foretrekker hun et åndelig fellesskap med likesinnede:

[It is] important for me to be part of a community of worship. I mean I can walk up the hill with my dog, and really feel a sense of grace, a sense of prayer, and that's wonderful, I value that. But the community is the other aspect of it. Shared worship with other people, who believe something similar, who are not identically the same you know, but have a similar sett of believes and are sort of there with me... on this journey.

Gudstjenesten: «Shared worship with other people who believe something similar»

Ikke alle medlemmene av ZPC er aktivt involvert i menighetslivet, og noen kommer bare regelmessig på gudstjenesten. Cindy og hennes voksne datter Mandy er i ferd med å inngå medlemskap i ZPC som første menighet. De anser ikke seg selv som kristne, men spirituelle. Cindy har tidligere vært buddhist, men følte at det ble for individuelt. Europeiske katedraler har alltid fascinert dem når de har vært på reise, og de ønsket seg en menighet med høykirkelig gudstjeneste. De ble presentert for ZPC via bekjente, og trivdes med en gang, mye fordi folk var så åpne og varme. Cindy ønsker at Mandy skal få oppleve en annen type fellesskap enn det man finner ellers i Metrocity, men de søker ikke et fellesskap der de blir kjent med og utvikler vennskap med medlemmene, men et åndelig fellesskap. Cindy sammenligner det med å se en film hjemme alene i sofaen og å gå på kino siden filmopplevelsen blir mye sterkere når man deler den med andre som liker filmen. Henriettas beskrivelse av det åndelige fellesskapet som en mektig opplevelse ligner dette, og er en typisk beskrivelse:

Church is a very spiritual place because all the people there are feeling the same thing, they are connected to God, there's just a certain power of being with people who are feeling and experiencing the same things as you are feeling and experiencing. I am quoting a verse, but I am not doing a very good job: wherever two or more people are joined together, God is there with them.

Det er altså ikke bare viktig å være i et åndelig fellesskap, men fellesskapet under gudstjenesten oppleves som sterkere og mektigere fordi medlemmene vet at de er sammen med likesinnede, som føler og tenker det samme som dem. Felleskapsfølelsen som dannes under gudstjenesten har da et sosialt aspekt, ikke bare fordi man tilber Gud sammen med andre, men fordi de andre er

likesinnede og står for de samme verdiene som en selv, og et åndelig aspekt fordi ritualet og symbolene gjenspeiler ens egen meningsverden. I neste kapittel ser jeg nærmere på samsvaret mellom medlemmenes meningsverden og de religiøse ritualene og symbolene, men nå skal vi følge Macy videre, og utforske det sosiale og åndelige aspektet i bønnegruppa.

**«There is no place I'd rather be 8 o'clock on a Wednesday morning than here with you»
-damenes frokostbønn**

Utsagnet fra vignetten er tatt fra en samtale mellom damene rundt bordet, og viser hvor viktig denne gruppa er for damene. Innledningsvis ga jeg et innblikk i denne gruppa, gjennom mitt første møte med felten. Damenes frokostbønn ble startet for litt over seks år siden, og består nå av en fast kjerne på tolv damer som kommer fast, samt andre som er med innimellom. Planen er at man møtes i møtelokalet kvart over åtte hver onsdagsmorgen. Alle har med seg tilskudd til frokostbuffé, og frem til kvart på ni spiser og prater man. Tiden fra kvart på ni til halv ti er satt av til meditasjonsritualet Lexio Divina. Det er imidlertid slik at «skravla går» til langt over ni, og hele ritualet forsinkes til klokken ti. Dette er som regel uproblematisk, siden de fleste er pensjonister. Samtaleemnene varierer, og noen ganger diskuteres hendelser i nyhetene, og siden denne gruppen, som bokklubben, er rimelig sosiopolitisk heterogene, er det til felles interesse for alle. Som regel snakker damene heller om personlige ting som oppdateringer om familien, men også større kriser som sykdom og helse. Ofte taes tråden opp igjen under og etter Lexio Divina, slik at man blir sittende litt i etterkant for å prate.

I motsetning til åndelige diskusjonsgrupper som TSS, vektlegger ikke bønnegruppa det intellektuelle, men det følelsesmessige. Lexio Divina er en form for åndelig meditasjon over en tekst. Teksten kan være et dikt eller en bibeltekst, og damene bytter på å lede. Teksten leses så tre ganger. Første gang skal man finne og fokusere på en setning, andre gang bilder og assosiasjoner, og tredje gang på hva man kan gjøre i sitt liv. I denne sammenhengen snakker damene mye om alderdom og sykdom, samt gleder i livet som fargerike blomster i hagen. Dette er en følelsesladet prosess, der man åpner seg helt for hverandre, og det er gjerne følelsesutbrudd i form av gråt. Etter at meditasjonen er over, ber man en felles bønn relatert til damenes ønsker. Macy har skrevet et dikt som beskriver frokostbønnen som hun har kalt «circle of silence»:

Twelve women sit wrapped in silence soft as eiderdown. Off course the room is never completely quiet. Bright bursts of childish laughter drift in from the playground and fall on us like confetti. In the parking lot car doors slam while the whir of traffic on Boulder merges into white noise. Still we sit with closed eyes listening for that which is not heard but felt, in this silence deeper than sound.

Frokostbønnen utgjør dermed et ritual for damene. Under felles meditasjon åpner damene seg og deler følelser, glæder og bekymringer, og jeg mener dette ligner det Turner (1969) kaller «communitas». I følge Turner finnes det to dialektiske former for samfunn, struktur og anti-struktur. Strukturen består av roller, posisjoner og statuser, og i ZPCs tilfelle representerer menigheten det organisasjonelle samfunnet. Her besitter hver av damene en posisjon, status og rolle. Motsatsen til dette er ifølge Turner anti-strukturen, som han kaller *communitas* (latinsk for fellesskap) og som skiller seg fra fysiske fellesskap⁵⁵. *Communitas* er ikke lystbetonte og lette kameratskap som når som helst kan oppstå mellom venner og kollegaer. *Communitas* oppstår heller blant folk som søker transformative opplevelser, «som berører røttene i hver persons væren og finner i den roten noe dypt og inngående felles» (Turner 1969:138). Ifølge Turner kan *communitas* oppstå som spontane innfall mellom mennesker som er definert som medlemmer av en gruppe, og jeg mener dette ligner på det som skjer mellom damene i bønnegruppa og også det informantene mine, som Cindy, Macy og Henrietta, beskriver som en mektig opplevelse av fellesskap under gudstjenesten. La oss se nærmere på bønnegruppa.

Når damene kommer sammen i bønnegruppa for å meditere i *Lexa Divina* legger de bak seg rollene, statusene og posisjonene de har i menigheten og ellers i samfunnet. De vektlegger det personlige forholdet dem imellom heller enn sosiale forpliktelser, og de sosiale relasjonene dem i mellom blir egalitære, homogene og statusløse. I slike tilfeller mener jeg at det kan oppstå det Turner kaller spontane eller eksistensielle *communitas*: «å ikke være side ved side, ikke oven- eller nedenfor, men med hverandre» (Turner 1969:127). *Communitas* innebærer å bli et spontant oss, en eksistensiell kvalitet som involverer hele personen og dens relasjoner til andre hele personer. Her verdsettes personlig ærlighet, åpenhet og mangel på pretensjoner. I en slik anti-strukturell tilstand produseres filosofiske tanker, estetiske og religiøse symboler og metaforer med multivokale meninger på det psykologiske planet (i motsetning til strukturen, som for eksempel produserer lovverk) (Turner 1969, 1988). På denne måten er bønnegruppa viktig for damene fordi den gir dem en følelse av fellesskap, samtidig som det er en måte å relatere seg til og videreutvikle sin egen åndelighet.

Hvis vi ser på Macy setter hun stor pris på både det sosiale og åndelige aspektet i bønnegruppa, for fellesskap og åndelig utvikling. Hun fortalte at hun ikke liker å be for alt mulig, og sa leende at Gud er for opptatt til å lete opp en parkeringsplass til henne. Hun relaterer seg heller til bønnen som en måte å forandre ens innstilling til livet, å tenke på ting på en ny og mer kjærlig måte, som en åndelig vekst:

---

55 Turner (1969) bygger på Arnold Van Genneps rite de passage. Som et eksempel viser han hvordan unge menn forlater fellesskapet for å leve på utsiden før de igjen kan komme tilbake til samfunnet som voksne menn (går fra struktur, til anti-struktur og tilbake til strukturen). I midtfasen, eller liminalfasen, opphører individets sosiale status og rolle, og det oppstår en følelse av *communitas*. Turner videreutvikler *communitas* begrepet til å ikke måtte være del av et initieringsrite, men som en spontan fellesskapsfølelse som oppstår mellom mennesker i ulike situasjoner utenfor strukturen.

I think spiritual growth is often through awareness and mindfulness. I think poetry is an important avenue for spirituality, and I have been really very happy to be part of the poetry group. Uhm I started to read a lot of Mary Oliver, she's one of my favorite poets- I am not sure what religion she would claim herself to be...(....) whatever her religious persuasions might be, she is very spiritual. And I also think that some people that turn their back on organized religion- like Virginia Wolf... (...) ...well she was a very important British modernist, and her parents basically abandoned their faith at the end of the 1900th century and she grew up in a non-believing family and never went to church. But there is this sense of spirituality in her works, as she connects to nature... (...) ...so I don't think that spirituality is confined to any given sett of doctrines. It's something that goes beyond doctrine, a sense of the presence of God.

Dette viser at tekstlesning som i poesigruppa og Lexio Divina er svært viktig for hennes åndelighet. Samtidig er det sosiale er viktig, og Macy fortalte at hun begynte regelmessig på frokostbønnen fordi hun likte alle damene der. Hun passer på å ikke holde forelesninger onsdags morgen, slik at hun får presset det inn:

And I found that it was good to feel like a part of this community, it was good to spend some time each week reflecting on other people and kind of...- I can't say that I believe every time we pray for someone, that there will be some sort of miraculous intercession, but I think it's a way of focusing on others, of increasing one's sense of compassion. And I think many people in the prayer breakfast do help one another out in a number of different ways.

For henne representerer frokostbønnen en motvekt til jobben og akademia:

This is a group of people who are striving to be better in whatever way, to deal with issues in their lives, with problems they have in their relationships, and willing to admit their failures. In academia, everybody has to always be talking about how good they are, and how many conferences they went to, and I've grown tired of that. It's just kind of...there's a falseness to it...I mean, some of these people [damene i bønnegruppa] are very bright and they're very good and do a lot of wonderful things, but on the other side of this is the humility that people bring when they come to the prayer breakfast.

Hun setter pris på at de andre damene er akademiske og åpensinnede, slik at de deler interesser, synspunkter og verdier, men målet med bønnegruppa er å åpne seg helt, å være åndelig, ikke intellektuell. Chrystal setter også pris på dette. Nå som hun er i 80-årene er hun klar over at livet ikke vil vare evig, og hun føler en sterk støtte ved å være med i bønnegruppa. Både i form av

fellesskap med de andre, og i form av åndelig vekst: «Yes, I think it does help, and not only the faith in itself, but the people that are there, that will encircle you... I love this prayer breakfast- I think it's the best thing in the church... (...) ... I think this has been the most personal thing for me». Hun er regelmessig med på både TSS og frokostbønnen, og beskriver TSS for hodet og bønnefrokosten for hjertet. Intimiteten er derimot svært viktig for Chrystal:

I love this group [bønnefrokosten] because of the intimacy we have here. I think it's very meaningful, and this is my favorite group - although I like the reading group [TSS] too, but I think there is something special about being in this circle on Wednesday mornings... (...) ... and [TSS] has always been an important group to me too. But now it's so big, and there are people in it that I don't know, and they change, people come and go, and so I don't have the same feeling of connection that I used to.

Dette viser oss at bønnefrokosten er viktig for deltakernes åndelige relasjon til Gud og egen religiøsitet, og gir følelse av tilhørighet til et fellesskap av troende. Meditasjonsritualet og intimiteten danner en motvekt til hverdagslivet, og deltakerne videreutvikler sin åndelighet sammen gjennom følelsesmessige uttrykk. Det sosiale aspektet i frokostbønnen handler derimot ikke bare om å meditere sammen med andre, men at damene trives sammen fordi de deler kulturell kompetanse slik at den sosiale interaksjon blir meningsfull. Til nå har jeg drøftet det sosiale aspektet i vennskapene, nettverkene og det åndelige fellesskapet man får i ZPC, og videre vil jeg drøfte det sosiale aspektet i å føle seg som del av et større fellesskap av likesinnede.

Tredje delkapittel: «A Church family»

I dette delkapitlet skal vi se på et tredje sosialt aspekt ved menigheten, som er følelsen av å være i et fellesskap som gir struktur til livet og et sikkerhetsnett. Menigheten representerer på mange måter familieverdier ved å involvere hele familien og gi forankring i et fellesskap som mange beskriver som en «church family». Først skal vi se hvilken plass menigheten får i familien.

«Church is a family thing»

Å dra på søndagsgudstjenesten og å involvere seg i menighetslivet ble beskrevet som en familieting av informantene mine, noe som Ammermans (2005) studie viste er typisk for amerikaneres forhold til menigheten. Menigheten er en inter-generasjonell organisasjon, som har aktiviteter for hele familien, og adskilte aktiviteter tilpasset kjønn og alder. På denne måten er menigheten en sosial arena der familien kan delta sammen på gudstjenesten, samtidig som de

kan finne seg til rette i ulike subgrupper som herre- og kvinnegrupper, og barne- og ungdomsgrupper.

Under seminaret for nye medlemmer påpekte Diane at Cynthia og mannens church history var representativ for et amerikansk «livsfasemønster». Cynthia og mannen vokste begge opp med å være aktive i hver sin presbyterianske menighet i Kansas. De flyttet til Metrocity da de var i begynnelsen av tyve-årene, ble vant til den urbane livsstilen, og sluttet å gå i kirken. Moren til Cynthia hadde lenge mast om at de måtte finne seg en menighet, men det var først nå, da de hadde fått barn, at de begynte å føle et behov for fellesskap og røtter. Som blant annet Bills og Shirleys church history viste er det ikke uvanlig at det er en periode, spesielt i ungdommen og som ung voksen at man slutter å gå i kirken. For flesteparten av mine informanter var dette ofte en kombinasjon av at man har dårlig tid, vektlegger «sekulære nytelser» som collegefester på lørdagskvelden fremfor gudstjeneste søndagsmorgen, og at man begynte å stille spørsmål ved egen tro på Guds eksistens. Etter hvert begynner man derimot å føle savn etter fellesskapet i menigheten. Når man får barn ønsker man at de skal ha samme positive opplevelse som en selv hadde av å være del av en menighet, samt lære om kristendommen gjennom søndagsskole ettersom det ikke er religiøs opplæring i den amerikanske skolen. Søndagsskole og eventuelt andre aktiviteter for barna blir dermed satt høyt, og flere av mine informanter fortalte at de i sin tid hadde valgt ZPC delvis på grunn av den gode førskolen og søndagsskolen, som passer inn med deres sosialt progressive oppfattelse av den religiøse læren. Mange menigheter har separat gudstjeneste for barn og voksne, mens barna er med på første halvpart i ZPC, noe foreldrene setter pris på. Det er også flere aktiviteter og arrangementer som involverer hele familien, der foreldrene kan bli kjent med hverandre. Barnegruppa har flere oppvisninger, samt barnas musikal, og diverse utflukter som lørdagspiknik arrangeres⁵⁶.

En utfordring som ZPC deler med de fleste andre mainlinemenigheter, er at færre kommer tilbake til menighetslivet etter oppholdet i ungdommen (se Putnam 2000). Neste kapittel ser nærmere på om dette er generasjonsforskjeller, men faktum er at ZPC sliter med å få inn nye yngre medlemmer. Dette var noe ledelsen oppfattet som et stort problem, og for tiden prøver de ut ulike tiltak som ungdomsgrupper for å få inn flere unge medlemmer. Et problem er at det er så få ungdommer og unge voksne som er involvert, slik at det blir en ond spiral, der de som egentlig er interessert dropper ut fordi det er så få på deres egen alder og så lite aktiviteter. Dette betyr også at menigheten som en inter-generasjonell familiearena heller tungt mot den eldre garde. Barna til majoriteten av pre- og baby-boom informantene mine var ikke involvert i ZPC. Dette skyldes blant annet at barna var voksne og hadde flyttet til andre byer. For eksempel

---

⁵⁶ Som sagt fokuserer denne avhandlingen på de eldre medlemmenes forhold til menigheten, så jeg vil ikke gå mer inn på opplegget for barn og foreldre.

beskrev Stuart det å gå i kirken som en familieting. Som barn gikk han i kirken med familien, og da han selv fikk barn, gikk familien sammen. Nå har derimot sønnen flyttet til en annen by, der han, kona og sønnen er passive medlemmer av en menighet. Stuart og Macy er dermed «alene» i ZPC. Det var også noen som var aktivt involvert uten ektefellen. Veronica er gift med en jøde, men da datteren var liten ønsket hun likevel at hun skulle få oppleve å være del av en menighet. For henne handlet dermed det å gå i kirken om familie, det vil si at datteren skulle få religiøs opplæring og fellesskap, samtidig som menigheten som sosial arena ikke involverte hele familien siden ektefellen står utenfor. Nå er datteren voksen, og Veronica er aktiv i ZPC uten henne. Hun og mannen har mange personlige venner utenfor menigheten, men hun ser likevel på menigheten som et viktig fellesskap: et «church home», en «church family». La oss se nærmere på denne helhetlige tilhørigheten medlemmene føler til menigheten som et fellesskap.

«A church home»: støtte, trygghet og vennskap

«Church home» var et begrep flere brukte for å beskrive hva de følte for relasjonene til menigheten. Daniel er diakon i ZPC og har vært medlem i snart 30 år. Han fortalte at han og partneren nå har bosatt seg i nabobyen som ligger over en halvtimes kjøretur unna på freewayen dersom man er heldig og unngår kø. Han beskrev nabobyen som et sted med mye kulturelt mangfold og mange homofile uten å være en «gay ghetto», og sa: «I could have found a church out there, but I kept thinking about my family here [ZPC]. It's really family». Hannah og Veronica, som også er med i diakongruppa, var helt enig i det. Daniel sa at det var vanskelig å beskrive, «but there is a sense of family here». Hannah utbroderte: «Friendships, friendships that are like family».

Hannah og Daniel har venner fra menigheten de sosialiserer med på fritiden, mens Veronica har venner sammen med mannen, så disse tre sosialiserer dermed ikke med hverandre på fritiden. Daniel er en homofil mann i femtiårene, mens de andre er eldre heteroseksuelle damer, og de beskriver hverandre som forskjellige. Samtidig har de det til felles at de er åpensinnede og varme. De beskriver forholdet dem i mellom som inderlig og ekte, og Daniel forklarer at det å være del av dette church home er svært viktig for han. Uten både fellesskapet og troen hadde han vært «a bitter bastard». Da den forrige partneren hans døde av AIDS for mer enn 20 år siden opplevde han utrolig mye støtte fra menigheten, selv om dette var på 80-tallet da AIDS var et stort stigma. En diakon avlastet han ved sykesengen, og han følte så mye varme og medmenneskelighet. Fellesskapet gir han en følelse av at det ikke bare er hans kamp, at han ikke er alene: «[Diakonene] is a very loving group of people, that have the same desire as I have, when it comes to putting together something meaningful». Båndene Daniel, Hannah og Veronica har til ZPC dreier seg dermed ikke bare om personlige relasjoner til andre medlemmer, men til

støtten av fellesskapet, følelsen av å tilhøre en «church family». Vennskapene man får i og gjennom menigheten kan være vel så sterke. Som vi husker gikk Bill gjennom en svært rotete skilsmisse, men både han og ekskona valgte å bli i ZPC: «Both my wife and I stayed at this church. It was very weird. Usually someone get's the house, someone get's the kids, someone get's the church. We both said; 'I'm not giving up the church'... (...) ... and we have many of the same friends.... (...) ...so I guess you just wanna be around people you feel connected to...».

ZPC er også viktig som et church home for Cora som er en kvinne i 60-årene. Hun ble oppdratt katolikk, men sluttet å gå regelmessig i den katolske kirken i slutten av tyveårene, og hadde en lang periode da hun ikke var medlem av noen menighet. Hun flyttet til Windthree, og da mannen døde av kreft ble hun involvert i menighetslivet til ZPC gjennom venner. Som katolikk ble hun oppdratt til at «det bare finnes en sann kirke», så hun klarte ikke å ta det fysiske steget med å bli offisielt medlem før etter tyve år, våren 2010. Hun fikk kallenavnet «the non-member pillar», fordi hun var en av de som fikk hjulene til å gå rundt i menigheten⁵⁷. Hun er involvert i mange ulike aktiviteter, og forklarer det slik at hun trives med å være del av et slik organisasjonsaktig fellesskap. Det er viktig for henne at de andre medlemmene deler samme verdier og interesser som henne, og hun forklarer at hun ikke er en joker som bare kan hoppe inn i det ukjente med folk som er svært forskjellig fra henne selv. Nå føler hun seg hjemme i ZPC, og forklarer at selv om hun ikke kjenner alle personlig, så har hun blitt kjent med dem over tid: «når du ser noen hver dag i mange år, slik som jeg har sett Craig i korridorene, så føler du at du kjenner dem fordi du blir så vant til dem.» Å være del av menigheten er dermed en måte ikke bare å finne fellesskap, men også struktur til livet. Som vi husker har Shirley hele sitt nåværende sosiale liv i menigheten, og på denne måten fungerer menigheten som en struktur i hverdagen, og gir aktivisering som samtidig gir henne et sosialt nettverk. Vi skal nå se nærmere på hvordan menigheten passer inn i medlemmenes liv.

«That's just the rhythm of our lives»: menigheten som struktur og rutine

Flesteparten av mine informanter forklarte at det å være del av en menighet er en viktig rutine. Lynnette snakket på vegne av seg selv og Brett, og forklarte det slik:

We were both lifelong presbyterians. And that was our church experience, and also regular church goes, so there was never a question `well are we going to go to church this morning?` or a question of why would we not go. If there's something special going on, will that mean we are not going to church? Do we want to do that, you know, it is a choice. When we go up to the cabin in the summer we don't go to church, because we would have to go into Tahoe, and there's not much of a church, but otherwise we go to church.... (...) ... It's just

⁵⁷ På denne måten illustrerer Cora at man ikke nødvendigvis må være offisielt medlem for å godtas som del av fellesskapet, men at medlemskap i fellesskapet hviler på kulturell kompetanse.

a part of our lives, like I say, we have just always done that. So it didn't seem like how do we make time for it, we just did it. Sunday morning is church. We just don't schedule anything else on Sunday morning before one o'clock. That's just the rhythm of our lives.

Chrystal, som vi husker fra bønnefrokosten, er i 80-årene. Med unntak av sabbatsårene til mannen som er professor på universitetet, har hun alltid vært involvert i en menighet. Det var en kort periode frem til barna var 2-3 år at hun og mannen ikke hadde tid til å gå, men hun følte etter hvert savn etter et fellesskap. Mannen sluttet å være aktivt involvert i ZPC for mange år siden fordi han heller ville konsentrere seg om karrieren, men for Chrystal er menigheten en sentral del av livet. Hun har på mange måter hatt et stabilt liv, og beskriver menigheten som en av grunnsteinene som har gjort livet hennes meningsfullt:

We bought a house in 1956 and we never moved.... (...) ...so I have had one husband- one house and two children [latter]. It gives some stability to your life, not moving around... (...) ... [going to church] is part of my routine, and I think it is good to have certain things that are important to do. And I guess that's the way I have lived... (...) ... at this time, I can't imagine not having this church. It's part of my life... (...) ... I feel at home here... (...) ... [ZPC] has been an important part of my life, and it's a way of centering my life. It's a focal point. And the other things that I do have to be in harmony with how I feel about my life here.

Det er viktig for henne at menigheten gjør ting som står i samsvar med hennes moral og omvendt, og hun ser på menigheten som et sted å finne tilhørighet i et fellesskap. Hun og mannen har venner i menigheten, fra universitetet og i nabolaget, men det hun forventer mest av menigheten er: «support when you need it. I guess that's the most important for me. To feel that people are there for you, and will support you. And, I realize that both [mannen] and I are old now, we are in our eighties, and so one of these years one of us is gonna be left alone. And I feel that being part of this community is a source of strength and support». Det sosiale aspektet av å være medlem handler altså om å strukturere livet rundt et sosialt og åndelig fellesskap av likesinnede.

Avsluttende drøfting: Et church home i det amerikanske samfunnet

I dette kapitlet har jeg forsøkt å vise at det sosiale aspektet i menigheten er nært knyttet opp mot likheten mellom medlemmene, og at menigheten er en sosial arena på flere måter. For det første finner medlemmene nære venner i menigheten gjennom smågruppene. For det andre skaffer de seg en vennekrets og eventuelt jobbrelevante kontakter gjennom nettverksbygging. For det tredje finner de et åndelig fellesskap av likesinnede, som også hjelper dem med å utvikle

sin personlige tro gjennom diskusjoner og bønnegrupper. Familieaspektet er fjerde punkt, da idealet er at familien involveres i menigheten og at fellesskapet i menigheten føles like sterkt som familie. Dette innebærer også at menigheten har et innebygd støttesystem og sikkerhetsnett. Siste punkt er den faste rammen menigheten gir til tilværelsen, da mange strukturerer livet sitt rundt denne rutinen. Sammen med kapittel 4, har dette kapittelet vist at ZPC som sosial arena er basert på at medlemmene tilhører samme akademiske og euroamerikanske mikrosystem av mening, og at interaksjonen blir meningsfull fordi medlemmene deler referanseramme. Gjennom å være en sosial arena der medlemmene kan møte likesinnede, og som en menighetskultur å være en institusjon eller organisasjon med faste rutiner, symboler og ritualer og medlemsmasse, kan dermed menigheten være et sted medlemmene finner forankring.

I et samfunnsvitenskapelig perspektiv kan dermed menigheten være en viktig arena for fellesskap og tilhørighet. Amerikanske samfunnsforskere, med Putnam (2000) i spissen, har argumentert for at det amerikanske samfunnet har blitt mer og mer individualistisk, og at dagens amerikanere har færre sosiale forbindelser. Uansett, som Ammerman (2005:53) skriver: «om det er sant eller ikke at samfunnet er mer fragmentert i dag, så tror mange mennesker at det er slik, og menighetene synes å ta opp disse bekymringene og utfordringene». Warner (2005) mener menighetene, som arena for subkulturell reproduksjon, er viktig fordi de skjenker medlemmene med identitet og solidaritet, og tjener som motkultur i forhold til den fremmedgjørende populærkulturen. Putnam (2000) mener menighetene er den viktigste sosiale arenaen i USA, for både formelle og uformelle sosiale forbindelser. Gjennom deltakelse i menigheten får en opplæring i lederskap og drift, og vennskap som rekrutterer en inn i andre typer felles aktiviteter. Kirkegjengere har større sannsynlighet for å ha dypere og uformelle sosiale forbindelser, og religiøs deltakelse øker ens daglige ansikt til ansikt møter⁵⁸. I følge Charles Taylor (1989) lever vestlige i en kultur med fri (disengaged) og instrumentell livsmodus. På den ene siden har de solide og langvarige ekspressive objektene blitt tilsidesatt til fordel for raske og erstattelige forbruksvarer. På den andre siden har individet blitt tatt ut av et rikt fellesskap og entret en rekke mobile og ofte spesialiserte assosiasjoner som hele tiden endrer seg. På denne måten ender man opp med å relatere seg til hverandre gjennom en rekke ufullstendige roller. Steve Bruce (2002) foreslår at religion spiller en rolle som sosialiseringssagent i den kulturelle overgangen til moderniteten, og dette passer inn med Durkheims anomalimodell og sosiologenes forslag om at moderne religion reflekterer menneskers søken etter fellesskap (Drooger 1998, Hunt 1999)⁵⁹.

---

58 Putnam kan ikke si om det er regelmessig kirkedeltakelse som «produserer» sosiale forbindelser, eller om folk oppsøker menigheten for å skaffe seg sosiale forbindelser.

59 Denne forklaringsmodellen samsvarer med det reduksjonistiske og funksjonalistiske synet Marx og Freud hadde på religion. Durkheim, Marx og Freud så religion som et uttrykk for en virkelighetsflukt, behov for trøst, fellesskap og solidaritet (se Pals 1996). Dog, selv med utgangspunkt i medlemmenes emiske oppfattelse av menigheten, kan fellesskapsaspektet fra anomalimodellen belyse menighetens rolle i deres liv.

Disse modellene har ofte blitt brukt for å forklare fremveksten av konservativ og regelbundet religion, som pinsebevegelsen, og går ut på at innflyttere til byene opplever en følelse av anomali, normløshet, fordi det ikke lenger finnes sterke retningslinjer for livsførsel som på landsbygda. På denne måten representerer pinsebevegelsen en mulighet for å gjenetablere sosiale bånd og tre inn i et normfellesskap (Drooger 1998).

Sammen med kapittel 2, har dette kapitlet vist at informantene mine føler at de finner fellesskap og røtter gjennom menigheten i en ellers anonym og individuell by. Gjennom å være en symbolprodusent og meningssystem, organisert rundt nisjesymbolene, er også ZPC et normfellesskap, en menighetskultur. Medlemmene forventes å ha en spesiell innstilling som i ZPCs tilfelle er å være sosialt progressiv, åpensinnet, intellektuell og høykulturell, og menigheten gir medlemmene retningslinjer for videre oppførsel via nisjesymbolene og gjennom preken, diskusjonsgrupper, bønnegrupper og lignende. Som et valgt fellesskap er medlemmene enige om normene og retningslinjene på forhånd, og det gir dem mening fordi det samsvarer til deres forestilling om hvordan verden skal være (modell av virkeligheten, Geertz 1973c). Selv om medlemmene er enige om nisjesymbolene og besitter lignende kulturell kompetanse, er det som vi har sett noe mangfold. Samtidig opprettholdes ZPC som et normfellesskap til tross for politisk uenighet, fordi medlemmene er enige om de essensielle nisjesymbolene. På denne måten finner både Stuart og Geoffrey et normfellesskap i ZPC, og medlemmene føler tilhørighet til menigheten ikke bare gjennom relasjoner til andre medlemmer, men til menigheten som et fellesskap fordi de står for de samme verdiene, interessene og holdningene. I neste kapittel vil jeg analysere dette fellesskapet og denne tilhørigheten samt helhetsopplevelsen av å være medlem i ZPC gjennom Geertz kulturkonsept.

Kapittel 6: Meningsfull tilhørighet og fellesskap

I dette kapitlet vil jeg analysere menigheten som arena for fellesskap og tilhørighet gjennom Geertz (1973a,b,c) kulturkonsept. Innledningsvis forklarte jeg at fokus var på det sosiale aspektet i fellesskapet og tilhørigheten i menigheten, men i dette kapitlet skal jeg peke på hvordan det åndelige og det sosiale aspektet på flere måter henger sammen i forhold til tilhørighet og fellesskap i menigheten. I kapittel 4 viste jeg at forholdet mellom medlemmenes fortolkningsramme, menigheten som symbolprodusent og interaksjonen mellom medlemmene var kulturelt samsvar. I forrige kapittel viste jeg hvordan dette fører til at menigheten blir en viktig møteplass for likesinnede. I dette kapitlet ser jeg på hvilken betydning dette har for fellesskapet og medlemmenes følelse av tilhørighet. I første delkapittel tar jeg for meg medlemmenes sosiale og åndelige forventninger til menighetens rolle og utforsker forskjellen mellom mine eldre og yngre informanter. I andre delkapittel analyserer jeg hva det betyr for medlemmene å være med likesinnede i menigheten og at formen for gudstilbedelse stemmer overens med deres forventninger gjennom Geertz kulturkonsept. Det innebærer et syn på mennesker som avhengig av kultur for å gi orden og mening til tilværelsen, og jeg vil forsøke å vise hva det betyr for medlemmene at ZPC utgjør en subkultur, og hva symbolene og ritualene betyr for dem. I dette kapitlet tar jeg dermed for meg den helhetsopplevelsen av tilhørighet og fellesskap medlemmene føler til ZPC, og avslutningsvis vil jeg drøfte hvordan de åndelige og sosiale aspektene ved menigheten skaper tilhørighet og fellesskap. På hvilken måte føler medlemmene tilhørighet til hverandre og til menigheten som et større fellesskap?

Første delkapittel: Forventninger til menighetens rolle

Dette delkapitlet tar for seg medlemmenes forventninger til menighetens rolle, og jeg begynner med et tilbakeblikk på hvordan medlemmene beskriver forholdet mellom det åndelige og sosiale.

«Spiritual guidance and community»: sosialt og åndelig for de eldre informantene

Stuart og Macys forventninger til menighetens rolle i deres liv er representative for både pre- og baby-boom informantene mine, og jeg skal derfor bruke dem som utgangspunkt. I tidligere kapitler har det kommet frem at for Stuart og Macy er menigheten viktig som en møteplass for likesinnede og et åndelig fellesskap som tenker og føler det samme, og nesten alle deres nåværende vennskap finnes i menigheten. Macy beskrev åndelig rettledning som del av en pågående prosess av å forbedre seg selv som menigheten var en del av. Hun forventer altså at

menigheten skal gi henne både sakral åndelig forbindelse til Gud og profane sosiale forbindelser til et fellesskap. Mange medlemmer beskrev deres forventning til menighetens rolle i deres liv på lignende måte. Menigheten skal gi åndelig rettleiding, eller være et «moralsk kompass» som Henrietta kalte det, og samtidig være et sikkerhetsnett der en finner støtte, og et sosialt nettverk der man finner venner. Som mange andre nektet Stuart å dikotomisere mellom menigheten som sosial og åndelig arena. Han mente forbindelsen til Gud gjennom klassisk musikk og forbindelsen til de andre medlemmene gjennom felles referanseramme er uadskillelige. Som et eksempel på dette, fortalte Stuart at da han var medlem av den kongregasjonalistiske menigheten i Minneapolis ble han lei av å synge i koret, av å være der hele tiden, og tok seg et helt år fri. Mens Macy og sønnen gikk i kirken lå han på sofaen og så på fotball. Han fortalte videre at:

It was more the music than the preaching that brought me back. I missed the music more. And I also missed the people. I missed that community. And we have established that discipline [å gå i kirken] and it's important. It's a structure in my life. And it's a structure in my life that is centered around God and Jesus Christ. And I am sorry Diane, I do not read the Bible daily, we do not say grace over meals, I probably pray a little more than I think, but I don't set a side a quiet time every day to pray. Uhm I do go to [choir] rehearsal on Thursday and I do go to church virtually every Sunday. So, you know, I can't separate the two [det åndelige og det sosiale].»

Dette viser at menigheten er like viktig som sosial og åndelig arena for mine eldre informanter, hvilket passer med Ammermans (2005) studie som viser at amerikanere først og fremst forventer at menigheten skal være en åndelig arena, samtidig som den skal være et fellesskap. Innledningsvis viste jeg til at det er indikasjoner på et generasjonsskille i hva man forventer av menigheten i mitt materiale, og jeg vil derfor vise på hvilken måte de yngre informantene mine som er født etter 1965 gir et annet bilde.

Livsfase eller generasjonsforskjeller? De yngre medlemmenes forhold til ZPC

I sekulariseringsdebatten er det flere som argumenterer for at nedgangen i kirkedeltakelse handler mer om at individene finner religiøs tilfredsstillelse utenfor institusjonalisert religion, heller enn at de er mindre religiøse (se blant annet Roof og McKinney 1992, Taylor 2007, Wuthnow 1998, Patridge 2004, Heelas og Woodhead mfl. 2005). Samfunnsforskere som Wuthnow (1998), Putnam (2000) og Warner (2005) forslår at nedgangen i kirkedeltakelse i USA gjenspeiler sekulære trender som handler mer om endrede holdning til deltakelse i organisasjoner enn nedgang i religiøs tro⁶⁰. Pre-boomerne var «the civic generation», mens de påfølgende generasjonene er mye mindre interessert i den type fellesskap, som kan minne om

---

60 Putnam (2000) viser at former for organisasjoner som krever faktisk deltakelse som religiøs deltakelse, fellesskapsorganisasjoner og politisk deltakelse, og ikke bare et formelt medlemskap, har blitt «hult ut».

Heelas og Woodhead mfl. (2005) og forskjellen mellom life-as og subjective-living modusen. Hva med Gen-X'erne som er medlem av ZPC? Er det forskjell på deres forhold til menigheten og de eldre generasjonenes? Er det få yngre folk i menigheten fordi de er for opptatt i denne livsfasen, eller har de en annen innstilling til det å være i en menighet ved å tilhøre en annen generasjon? Putnam (2000) viser til det kjente livsfasemønsteret, der ekteskap og barn fører til økt kirkedeltakelse, samt at eldre mennesker er mer bevisste sin egen dødelighet. Samtidig tyder tallene på generasjonsforskjell: når baby-boomere var i tyveårene på 1960 og 70-tallet var de mer misfornøyde med institusjonalisert religion enn pre-boomere da de var i tyveårene, og færre har kommet tilbake og etterlatt seg et gap, mens Gen-X har ytterligere forsterket denne trenden⁶¹.

Det tyder altså på et generasjonsskille i forhold til innstilling til organisasjoner, og samfunnsforskningen viser at det begynte da baby-boomere var i ungdommen. Blant mine informanter viste livsfasemønsteret seg noe sterkere hos baby-boomerne enn pre-boomerne, og mens alle av de gjenlevende i søskenflokkene til de fleste pre-boomerne er aktivt involvert i en menighet, er flere av baby-boomerne de eneste i søskenflokkene som er det. Stuart er for eksempel den eneste av tre brødre som er aktivt involvert i en menighet, og han tror det er fordi menigheten gir han positive opplevelser som musikkinteressen hans, en interesse brødrene ikke delte. Samtidig fortalte baby- og pre-boomer informantene mine at de vokste opp i en kontekst der menigheten hadde en sentral rolle i samfunnet og det å være kristen og å gå i kirken ble tatt for gitt. I følge mine observasjoner synes de dermed å ha samme forhold og forventning til menigheten som både sosial og åndelig arena, og deres kristne identitet er en integrert del av deres selv. Som jeg nå skal vise synes derimot Gen-X informantene mine å ha en annen forventning til menigheten og et annet forhold til sin kristne kirkegjenger identitet.

Norman er 38 år og kan sies å passe inn i livsfasemønsteret. Han vokste opp i Atlanta og var aktivt involvert i en menighet som lignet ZPC ved å være en sosialt progressiv og intellektuell presbyteriansk menighet med tradisjonell og høykirkelig gudstjeneste. Under college bodde han flere steder og oppsøkte noen menigheter, men gikk hovedsakelig bare i kirken når han var hjemme på besøk. Etter hvert flyttet han tilbake til Atlanta, giftet seg, og begynte i barndomsmenigheten igjen. Ekteparet flyttet til Metrocity i 2008, «shoppet» etter en menighet som lignet den forrige, og endte i ZPC. Kona er diakon mens Norman sitter i en komité og deltar på TSS. Til nå virker dette som en typisk inter-generasjonell church history. La oss derimot se nærmere på hva Norman legger i medlemskapet sitt: «Is it important for me to go to church? Uhm, I think to a degree. But what we [han og kona] like is just finding a community- like this- that's focused on spiritual enhancement and trying to always continue ask

---

61 Dette gjelder i hovedsak mainlineprotestantismen, mens fundamentalismen har vært relativt stabil (Putnam 2000). Heelas og Woodhead mfl. (2005) foreslår at dette kan ha noe å gjøre med at fundamentalister søker life-as modus.

questions about religion and spirituality.» Norman forteller at TSS er viktig for hans åndelige utvikling fordi de diskuterer samtidsaktuell religion, og jeg brukte hans beskrivelse av intellektuelt forhold til religion som eksempel i kapittel 3. Han forteller videre at han og kona har seks-syv venner i ZPC, men at han ikke tenkte på menigheten som et sted å møte likesinnede:

Ahhh, you know, it's funny, I would say that over the different churches I have gone to, for the most part I have not looked at the church community as a place to find new friends, explicitly, but I have always made friends and acquaintances there, but just as an off shoot of being in a community where people are drawn to the same kind of things, so you have certain things in common... uhm... But I have not viewed it as primarily about finding friends: 'Oh we have moved to a new city- let's go find a church so we can make friends there'- that hasn't been much of the focus.

Han forteller at han heller finner nye venner gjennom alumnigrupper, jobben og venners venner, og at det som tiltrekker han ved en menighet er mulighetene for åndelig vekst, og at det er viktig for han å ha et mangfold av venner: «I don't want to be too lined up in any one community, because it can become a little isolating. So I don't seek that out too much, because it can go to the flipside, and then you just don't have the same exposure to different people from different backgrounds and walks of life.» Han er derfor ikke interessert i å ha hele sitt sosiale liv i menigheten, og dette handler kanskje om endrede sosiale omstendigheter. Mens de fleste eldre informantene mine vokste opp i en small town der «alle kjente alle» og «alle gikk i kirken», vokste Gen-X informantene mine opp i urbane miljøer der det å gå i kirken ikke ble tatt for gitt og hvor man var del av ulike fellesskap. Ønsket om å tilhøre flere fellesskap kan kanskje sees i sammenheng med det Taylor (1989) beskriver som den frie (disengaged) og instrumentelle livsmodusen blant vestlige individer og det Appadurai (1996, 2002) beskriver som globale prosesser som påvirker kultur og identitet i samtiden⁶². Gjennom den globale flyten av inntrykk og forestillinger finner Norman sin identitet og tilhørighet flere steder, og menigheten er dermed ikke viktig som sosial arena for han, og han forteller:

I tend to actually stay away from some of those groups [aktiviteter i menigheten]. In terms of, like I said before, in terms of the wider community of friends, I am not seeking to just identify myself as being part of, you know, this one church community. And so actually, I don't want to overemphasize that, but at some point it becomes a turn off to other folks that you are only orienting yourself around one community. This is important

⁶² Appadurai benytter seg av fem ulike «landskap» (ethno-, techno-, finance-, media-, og ideoscapes) som flyter i hverandre, er i utakt og fortolkes ulikt av subjekter. I den globale verden flytter mennesker på seg, og gjennom teknologi får man tilgang til informasjon om andre mennesker mens media og ideologi produserer forestillinger om verden. Flyten av penger, varer og personer har avterritorialisert verden og det har blitt flere forestilte fellesskap (Imagined communities), relasjoner mellom mennesker som har noe til felles, men som ikke nødvendigvis møtes (for eksempel mellom diaspora og hjemland). Verden har blitt mer fragmentert, og individer tilhører gjerne flere fellesskap som ikke er geografisk basert.

for one aspect, for one asset of my life, but in other ways, if I am going to play basketball, it would not be through a church based team -not that I'd be against it- I would just not go seek that out.

Norman forteller videre at vennene hans har høy utdanning, og at over halvparten ikke er kirkegjengere. Intellektuelle og eksistensielle spørsmål tiltrekker derimot Norman, og det er fruktbart for han å være i ZPC. Når de han kjenner fra alumnigrupper og lignende får høre at han går i kirken blir de nysgjerrige, og lurere på hvorfor han er medlem, og han er opptatt av å ikke bli puttet i bås som typisk kirkegjenger:

Well you see, I don't think in terms of my identity, I don't think that I would ever describe myself among community of friends as- 'oh I am a Christian, I am a church goer, and I am looking at the world through that lens of a church goer Christian', - I, uhm, happen to go to church on a pretty regular basis, but I would never define myself in a larger group as a church going Christian, uhm, because I think that's a connotation among the wider society, that that type of person sees the world in a certain way, and I think that I have a more open minded view, and that the church community that I am part of has a more open minded view, but it may not be representative of the perception of the church going Christian.

Norman forteller at han har lest boka *A secular age* av Charles Taylor, og drar paralleller mellom denne og egen situasjon. Boka handler om at samtidens individer heller finner svar på åndelige spørsmål utenfor institusjonalisert religion, og overfor vennene vektlegger han da at de alle har de samme eksistensielle spørsmålene, bare at han finner svarene gjennom et åndelig fellesskap som TSS. Dermed synes dette å handle om hvilken status Norman ønsker å få blant vennene utenfor menigheten, og passer inn i Goffmans (1990) beskrivelse av underkommunisering av en status i den sosial interaksjonen. Omfatter dette også hans selv, hans identitet? Han beskriver nemlig den kristne identiteten som et tilbehør eller aspekt ved hans totale identitet: «As long as [church going Christian] would not be perceived as the defining characteristic, that say I would use for myself, then it would be just one more asset of my personality among other assets of my personality.» Dette synes å passe inn i entifiseringsprosessen jeg beskrev i forbindelse med church shopping i kapittel 3. Ifølge Larsen (2009) har identitet blitt entifisert ved at individer tematiserer og objektiviserer sin væren, slik at det dannes en avstand til selvet og dets vedheng. Ens egenskaper, adferd og verdensanskuelse blir da til løsøre som kan hektes av og på etter behov (Larsen 2009). Dersom jeg forstår Larsen rett, vil det si at når Norman kategoriserer det å være kristen kirkegjenger som et av mange trekk ved personligheten, impliserer han at han kan henge av og på seg den identiteten som et løsøre uten at det transformerer hans selv. En avstand til, og en entifisering av religionssfæren, er kanskje en forutsetning for å kunne velge menighet

på den måten både de eldre og yngre informantene mine gjør gjennom church shopping. De eldre informantene mine synes midlertidig å ha et integrert forhold til det å være kristen og til det å være kirkegjenger. De beskrev det å være kristen og å gå i kirken som en naturlig del av livet, noe de tok for gitt, og Lynnette beskrev det å være kristen kirkegjenger som hennes selv: «jeg er kristen, jeg går i kirken, og det er hvem jeg er». I motsetning til dette synes Norman å ha et bevisst og gjennomtenkt forhold til sin kristne kirkegjenger identitet, som har blitt et vedheng som tilfredsstillende visse aspekter ved hans selv, og som han kan ta av og på i forhold til situasjonen. Norman synes å ha et oppstykket forhold til sine forventninger til menigheten: at menigheten er viktig for et aspektet i livet hans, det åndelige, men at han ønsker å gjøre sosiale ting, som å spille basketball, med andre.

Jeg mener dette indikerer et skille, der Normans syn på menigheten er annerledes enn de eldre informantene mine. For de eldre informantene mine er det å være aktiv i en menighet en del av hverdagens rutine. Det er en måte å strukturere livet på, og et sted å finne vennskap, fellesskap og tilhørighet. Det sosiale og det åndelige aspektet er like viktig for de eldre informantene mine, mens Norman synes å ha et mer oppstykket syn på menighetens rolle i hans liv. Det er et sosialt aspekt der, i og med at han vokser åndelig gjennom plenumsdiskusjoner. Samtidig handler dette kun om hans åndelige vekst, og han sier selv at han ikke ønsker at menigheten skal gi han aktiviteter. I motsetning til de eldre medlemmene som bruker menigheten aktivt for å finne venner og danne seg et sosialt nettverk, er de vennskapene Norman har gjennom menigheten ikke resultat av et bevisst forhold til menigheten som en sosial arena, og han passer også på at han har venner ulike steder. For å si om Normans holdninger gjenspeiler et mønster av generasjonsforskjeller trengs mer empiri. Denne oppstykkede holdningen med vektleggelse av menigheten som arena for åndelig vekst, kom best frem hos Norman, mens de andre Gen-X informantene mine til ulik grad utviste lignende holdninger. Ariel, en kvinne på 34 år, prøver å få med seg gudstjenesten og en og annen aktivitet, men har få venner i menigheten. Edward og Bernard, et homofilt par i begynnelsen av tredveårene, søkte et varmt og jordnært fellesskap i menigheten i kontrast til det de ellers oppfatter som overfladisk i Metrocity, men har likevel de fleste vennene utenfor menigheten. Bernard sa at den kristne identiteten var en del av han, men ikke 100 % av han, og Edward sa han følte det på samme måte: «Jeg anser det som viktig, og det er en del av meg, men det er ikke den første måten jeg ville identifisere meg selv overfor en fremmed på gata. Det er en av kanskje fem ting som karakteriserer meg.» Dette synes i alle fall å reflektere entifiseringsprosessen Larsen (2009) beskriver og fragmenteringen Appadurai (1996, 2002) og Taylor (1989) beskriver. Med hovedvekten på de eldre informantene mine ønsker jeg å utforske og drøfte forholdet mellom det åndelige og sosiale enda nærmere.

Forholdet mellom det åndelige og det sosiale

Som utvalget av church histories i kapittel 2 illustrerte, fant majoriteten av mine informanter ZPC gjennom church shopping heller enn å bli tilfeldigvis involvert i det sosiale livet, og det var et mønster blant disse at church shopping prosessen innebar å delta på gudstjeneste i ulike menigheter, for så å bestemme seg for å bli medlem etter relativt få besøk. De lette etter menighet innenfor mainlineprotestantismen, og valgte i hovedsak ZPC basert på nisjesymbolene. Valget av ZPC representerer dermed ikke nødvendigvis en søken etter religion: medlemmene har allerede sin personlige teologi som ZPC tillater dem å ha og dyrke, og derfor vil jeg si at detaljert teologi og doktriner ikke er viktig, mens den åndelige forbindelsen til det transcendent gjennom nisjesymbolene derimot er avgjørende. Nisjesymbolene relateres i hovedsak til medlemmenes åndelighet på en pragmatisk måte. Med dette mener jeg at den klassiske musikken, den sosiale misjonen, den tradisjonelle og høykirkelige gudstjenesten, den sosialt progressive og intellektuelle læren representerer en forbindelse mellom medlemmene og Gud, det er den måte de personlig «connecter» med Gud, det er måten det «klikker».

Som vist i kapittel 2 og 3, baseres valget av menighet som oftest på nisjesymbolene, som hovedsakelig er åndelige symboler som representerer en forbindelse til Gud. John, lederen for ungdomsgruppa, trodde fellesskapet var en sekundæreffekt av gudstilbedelse: «I think a lot of people are primarily drawn here because we offer a traditional worship style that's a little more rare [in this part of the city], and then when they get here, they realize they have a lot in common with the other church members.» Dette forholdet mellom det åndelige og sosiale kommer tydeligst frem med Gen-X'eren Norman, som valgte ZPC basert på nisjesymbolene og ikke tenkte på menigheten som arena for vennskap. Likevel har han funnet nære venner der, og som han sier er det trolig en effekt av at likesinnede tiltrekkes av samme type menighet. Her vil jeg derimot påpeke at som tidligere vist i dette kapitlet og i kapittel 2 og 5, så forventer de eldre informantene mine at menigheten er en sosial arena, og oppga fellesskap og det å føle seg komfortable med de andre medlemmene som en like viktig grunn til å søke seg en menighet som gudstilbedelse. Det åndelige og sosiale aspektet er dermed like viktig for de eldre informantene mine, men ut i fra mine observasjoner vil jeg foreslå at menigheten genereres som en sosial arena basert på felles meningssystem hovedsakelig gjennom church shopping prosessen og det religiøse markedet. Med dette mener jeg at medlemmene velger ZPC basert på nisjesymbolene, altså hva ZPC tilbyr av åndelige forbindelser til Gud, heller enn medlemmenes kategorisering og sosiale identitet. Selv om medlemmene forventer fellesskap og vennskap, kommer dette gjerne i etterkant av at man har bestemt seg for å inngå medlemskap. Nisjesymbolene («tilbudssiden») korresponderer med medlemmenes symbolfortolkning («etterspørselen»), og på denne måten

tiltrekker ZPC seg medlemmer som «connector» med Gud på samme måte. Siden deres åndelige «connection» er basert på deres kulturelle meningssystem, tilhører medlemmene samme meningssystem, hvilket fører til at interaksjonen mellom medlemmene baseres på et felles meningssystem, og medlemmene «connector» sosialt med hverandre. I det følgende vil jeg forsøke å gå dypere inn på hva dette kulturelle samsvaret mellom medlemmene og menigheten betyr for fellesskap og tilhørighet.

Andre delkapittel: Tilhørighet og fellesskap - kulturelt samsvar i ZPC

I dette delkapitlet skal jeg analysere tilhørigheten og fellesskapet gjennom Geertz kulturkonsept.

«Man depends upon symbols and symbol systems»: Geertz kulturkonsept

I kapittel 2 og 3 fortalte medlemmene at det er viktig at formen for gudstjenestene samsvarer med måten de «connector» med Gud. Det åndelige aspektet er dermed viktig fordi ritualet og symbolene gjenspeiler ens egen meningsverden. Som jeg viste i kapittel 4 er det konsensus blant medlemmene om nisjesymbolene, hvilket vil si at det er konsensus om ritualet og symbolene under gudstjenesten. Kapittel 2 og 5 viste at det sosiale aspektet i gudstjenesten er viktig ikke bare fordi man tilber Gud sammen med andre, men fordi de andre er likesinnede og står for de samme verdiene som en selv. Både Geertz (1973c) og Durkheim (2002) var opptatt av hvordan religiøse symboler og ritualer gjenspeiler samfunnet. Durkheim kaller et samfunn der medlemmene står samlet på grunn av felles tro, deler synet på det sakrale og det profane, og praktiserer dette, for en kirke. På denne måten kan vi forstå ZPC som en kirke, det vil si som en gruppe der alle medlemmene føler seg bundet av hverandre i felles tro. Geertz (1973c) symbolske syn ligner Durkheims, i og med at han var opptatt av hva religion representerte og hvordan symboler og ritualer er metaforer for det sosiale livet. Durkheims tilnærming er derimot en reduksjonistisk forklaring av religion som en sosial funksjon, mens Geertz la vekt på hva religion gjorde for individene, og det er denne tilnærmingen jeg skal ta videre i dette avsnittet⁶³.

Ut i fra Geertz (1973b) kulturkonsept er mennesker avhengig av kultur, som strukturelle konsepter av systematiserte symboler og mening, for å gi mening og orden til tilværelsen. Som dyr benytter mennesker seg av genetiske instruksjoner for å puste, men i følge Geertz er mennesker avhengig av strukturelle konsepter for å tenke. Mennesker er altså ifølge Geertz ufullstendige dyr som fullstendiggjør seg gjennom kultur, og mennesker skal derfor ikke defineres alene ved de medfødte kapasitetene eller ved den faktiske observerbare oppførselen, men heller ved

---

63 Se også Pals 1996 og Bowie 2006 for mer om forskjellene mellom Durkheim og Geertz.

hvordan disse medfødte kapasitetene transformeres inn i faktisk oppførsel. Noen ting, som det å puste, ligger i menneskets genetiske instinkter, mens andre ting, som det å være for plan- eller markedsøkonomi, er kulturelt betinget. Geertz viser til at bevere bygger dammer ut i fra genetiske instruksjoner som vekkes av ekstern stimuli når de ser andre gjøre det, mens mennesker bygger dammer veiledet av konseptuelle strukturer. Symboler har et dobbelt aspekt, nemlig at de er del av individets forestillingsunivers som modell av virkeligheten, og foreskriver handling som modell for virkeligheten. Geertz viser igjen til eksempelet med dammen: symboler er modell av virkeligheten ved at vi kan forestille oss hvordan en dam virker ved å utvikle en teori om vannføring, mens symboler er modell for virkeligheten ved at vi kan følge teoriene om vannføring for å konstruere en dam. Dette betyr at kulturelle mønstre har et dobbelt aspekt: de gir mening til den sosiale og psykologiske virkeligheten ved å både forme seg selv til det og ved å forme det til seg selv (Geertz 1973b,c).

Dette betyr at i følge Geertz er kultur et sett av symbolske verktøy som gir mening og orden til tilværelsen, dog ikke generell kultur, men spesifikke former for kultur, som nasjonale, etniske og klasseavhengige kulturer: «Man depends upon symbols and symbol systems with a dependence so great as to be decisive for his creaturely viability and, as a result, his sensitivity to even the remotest indication that they may prove unable to cope with one or another aspect of experience raises within him the gravest sort of anxiety» (Geertz 1973c:99). Ut i fra dette vil jeg derfor argumentere for at det er viktig for medlemmene å være i en menighet med et symbolsystem som står i samsvar med deres meningsverden, som en måte å gi orden og mening til tilværelsen. Som et normfellesskap organisert rundt nisjesymbolene, stemmer symbolsystemet i ZPC overens med medlemmenes modell av virkeligheten og gir følelse av orden og mening, samtidig som den handlingen og oppførselen nisjesymbolene forventer og foreskriver står i samsvar med medlemmenes modell av virkeligheten og kan derfor overføres til modell for virkeligheten. For eksempel, det åpensinnede og sosialt progressive budskapet i læren om at homofil seksuell legning ikke er en synd, stemmer overens med Stuarts modell av virkeligheten, og gjøres om til modell for virkeligheten ved at han oppfører seg varmt og respektfullt overfor de homofile medlemmene. Å synge klassisk musikk som ritual under gudstjenesten stemmer overens med Stuarts modell av og for virkeligheten: hvordan hans forestillinger om hvordan han kan komme i kontakt med det guddommelige gjennom klassisk musikk resulterer i at han synger og lytter til klassisk musikk.

Jeg mener at når medlemmene sier de «connecter» med Gud gjennom klassisk musikk, så føler de samsvar mellom utførelsen av klassisk musikk under gudstjenesten som et religiøst symbol og ritual og deres meningsverden. I følge Geertz (1973c) er religion et system av

symboler som gir langvarige og sterke motivasjoner og sinnsstemninger, og ut i fra dette vil jeg argumentere for at det at nisjesymbolene stemmer overens med medlemmenes meningsverden fører til religiøs sinnsstemning hos medlemmene, de føler «connection» til det guddommelige. Gjennom sitt doble aspekt både uttrykker og former nisjesymbolene, som religiøse symboler og ritualer i gudstjenesten, medlemmenes meningsverden. Geertz sammenligner religiøse ritualer med kulturelle oppvisninger (cultural performances), og jeg mener gudstjenesten i ZPC er en slik kulturell oppvisning av de kulturspesifikke nisjesymbolene slik at ritualet bekrefter og forsterker følelsen av at det er rett: «In a ritual, the world as lived and the world as imagined, fused under the agency of a single set of symbolic forms, turn out to be the same world, producing thus that idiosyncratic transformation in one's sense of reality...» (Geertz 1973c:112)⁶⁴. Avslutningsvis vil jeg forsøke å vise nærmere hvordan det kulturelle samsvaret mellom nisjesymbolene og medlemmenes meningsverden påvirker tilhørighet og fellesskap i ZPC.

Avsluttende drøfting: meningsfullt fellesskap og tilhørighet basert på kulturell likhet

For det første vil jeg nok en gang se på fellesskapet mellom medlemmene. Tidligere i dette kapitlet foreslo jeg at menigheten genereres som møteplass for likesinnede fordi medlemmene velger å inngå medlemskap i ZPC basert på før-eksisterende konsensus om nisjesymbolene. Menigheten blir et meningsfullt åndelig fellesskap, fordi det er enighet om ritualene og symbolene i gudstjenesten og medlemmene har lik kulturell kompetanse som fører til at de kan diskutere egen religiøsitet i et rammeverk alle kjenner til. Fellesskapet mellom medlemmene blir meningsfullt ettersom interaksjonen mellom medlemmene er basert på lik kulturell kompetanse. På denne måten møter medlemmene personer som deler interesser, verdier og verdenssyn, og ZPC blir som Lynnette sa: «a place to make friends».

For det andre vil jeg se på hvordan konsensusen om nisjesymbolene påvirker følelsen av tilhørighet til de andre medlemmene. Sosial identitet er ifølge Jenkins (2006) en dialektisk prosess mellom interne likheter og eksterne forskjeller, og i så måte har medlemmene felles sosial identitet, fordi nisjesymbolene er noe de har til felles og som skiller dem ut i forhold til andre. Jeg ønsker derimot å se nærmere på de interne likhetene i denne sosiale identiteten, som jeg mener kommer av konsensus om nisjesymbolene. Phoebe sa: «It is an unspoken communality that binds us together», og illustrerte med dette utsagnet at medlemmene vet at de andre medlemmene tenker og føler det samme som de selv. Denne konsensusen er viktig i den

---

⁶⁴ I følge Geertz (1973c, 1983a) ser mennesker verden gjennom fire ulike hovedperspektiver: det religiøse, det vitenskapelige, det estetiske og det «common-sensical», og det er gjennom religiøse ritualer at mennesket opprettholder en religiøs tro. I denne avhandlingen har jeg imidlertid ikke anledning til å gå mer inn på hvordan medlemmene opprettholder eller får religiøs tro gjennom symbolene og ritualene i menigheten, men fokuserer heller på hvordan deres meningsverden er i samsvar med de religiøse symbolene og ritualene og hva det betyr for tilhørighet og fellesskap i menigheten.

sosiale interaksjonen og i det åndelige fellesskapet, fordi det skaper en følelse av tilhørighet til de andre medlemmene, tilhørighet til et fellesskap som tror og føler det samme som en selv. Gjennom symbolbruk og ritual i gudstjenesten får medlemmene følelse av at sidemannen føler og tenker det samme som en selv, hvilket fører til at medlemmene føler seg komfortable i fellesskapet: de føler en forbindelse, eller connection, til hverandre.

For det tredje vil jeg påpeke at symbolbruken og ritualen skaper en følelse av tilhørighet i seg selv. I tidligere kapitler har medlemmene fortalt at de føler en «connection» til Gud gjennom nisjesymbolene, at de føler seg komfortable med de andre medlemmene og formen for gudstjeneste, og beskriver det med utsagn som: «this feels right», «it just clicked» og «I am home». Jeg vil argumentere for at medlemmene føler seg hjemme i ZPC fordi nisjesymbolene står i samsvar med deres meningsverden, og ved å passe inn i deres modell av virkeligheten gir nisjesymbolene mening og orden til medlemmenes tilværelse. Siden det er konsensus om nisjesymbolene blir ritualen og symbolikken en feiring av fellesskapets konsensus, og følelsen av at sidemannen føler og tenker det samme som en selv forsterker følelsen av tilhørighet og samhold. Jeg vil dermed argumentere for at medlemmene føler tilhørighet til menigheten fordi de finner et kulturelt fellesskap med de andre medlemmene, og at medlemmene føler kulturell tilhørighet til menigheten gjennom de religiøse symbolene og ritualene.

I tidligere kapitler har jeg vist at medlemmene baserer valg av menighet på personlige preferanser i forhold til om det «klikker» for deres «connection» til Gud, og jeg har relatert valget av ZPC til samsvar mellom nisjesymbolene og medlemmenes symbolfortolkning. I dette kapitlet har jeg vist at for menigheten som arena for fellesskap og tilhørighet betyr dette at medlemmene føler kulturell tilhørighet til menigheten fordi nisjesymbolene korresponderer med deres kulturspesifikke meningssystem. Dette betyr at menigheten blir arena for meningsfull tilhørighet og fellesskap gjennom interaksjonen mellom medlemmene, og at medlemmene føler tilhørighet til hverandre fordi de identifiserer seg med hverandre. Dette kapitlet har dermed vist at tilhørigheten medlemmene føler til menigheten og hverandre er basert på kulturell likhet. Som kapittel 4 viste er grensemerkene, bevisstheten over hvilke kulturelle trekk som skiller dem ut som fellesskap, viktige som identitetsmerker og for gruppetilhørighet. Det er imidlertid kulturelle likheter, det kulturelle innholdet, som fører dem sammen som fellesskap og som fører til en følelse av tilhørighet til hverandre. Til nå har analysen i all hovedsak basert seg på symbolsk antropologi, mens jeg i neste kapittel reflekterer over menigheten som et frivillig fellesskap og dens rolle i det amerikanske samfunnet i forhold til andre teoretiske rammeverk.

Kapittel 7: Refleksjoner, overførbarhet og nytteverdi

I dette kapitlet vil jeg utforske studiens overførbarhet og nytteverdi, og gi flere teoretiske refleksjoner på hvordan man kan forstå ZPC som et frivillig fellesskap. Som jeg viste i kapittel 3 er det uenighet om hvordan man skal forstå det religiøse bildet i USA, men forskerne er enige om at det er et religiøst marked, og fokuserer på tilbudssiden. Stark (1997) og Iannacone (1997) promoterer rational choice theory som benytter seg av økonomiske modeller, mens Warner (1997, 2005) ønsker fokus på hva religion gjør for medlemmene i form av kulturell tilpasning gjennom disestablishment paradigmet. Det religiøse markedet har vært en sentral del av analysen min, da jeg har drøftet hvorfor medlemmene valgte ZPC og ZPC som et frivillig fellesskap. I dette kapitlet vil jeg derfor se på hvilken måte min antropologiske tilnærming kan bidra i debatten om den religiøse økonomien, og hvordan min studie kan belyse menighetens rolle i det amerikanske samfunnet. For å utforske menighetens rolle i det amerikanske samfunnet vil jeg i tillegg til Geertz benytte meg av Pierre Bourdieu og Fredrik Barth, for å se om menigheten kan være positiv subkulturell reproduksjon for medlemmene, eller reproduksjon av medlemmenes sosiale klasse, status og posisjon i samfunnet, eller en strategi for sosial mobilitet. Jeg begynner kapitlet med en gjennomgang av hva forskningen sier om menighetens rolle i USA.

«Birds of a feather flock together» i forhold til amerikansk samfunnsforskning

Mye av nyere amerikansk samfunnsforskning benytter seg av begrepet sosial kapital i forbindelse med fellesskap. Det er mange ulike definisjoner, samt ulik bruk av sosial kapital⁶⁵, men i hovedsak refererer det til sosiale forbindelser og nettverk. Jeg skal først se hvordan sosial kapital har blitt brukt til å forstå etnisitet, og så hvordan det kan brukes for å forstå menighetens rolle. I motsetning til assimileringsspektivet, som går på at kulturell opprettholdelse hindrer suksessfull tilpasning til vertslandet, og at innvandrere får suksess og sosial mobilitet etter hvert som de blir del av majoritetssamfunnet (typisk andregenerasjon), går «etnisitet som sosial kapital» perspektivet ut på at innvandrere kan bruke enten nettverket i fellesskapet til å skaffe seg jobber og trygge ansettelser ved å ekskludere andre (Waldinger 2007) eller at de kulturelle verdiene og forventningene til det etniske fellesskapet gjør at man kan klatre sosialt (Zhou og Bankston 1994). Zhou og Bankston (1994) gjorde en studie av hvordan vietnamesiske innvandreres sosiale kapital innen det etniske fellesskapet påvirket tilpasningen til

65 For eksempel fokuserer Putnam (2000) på sosial kapital forstått som forbindelser mellom individer som påvirker resiprositet og tillit i samfunnet, mens andre som Zhou og Bankston (1994) bygger på Colemans definisjon av sosial kapital, som et lukket system av sosiale nettverk som ligger i strukturen av forhold mellom personer og blant personer i et kollektiv. Bourdieu (1986) ser på sosial kapital som den formen for kapital som handler om institusjonaliserte sosiale nettverk, og de ressursene som følger av dette og kan transformeres inn i annen kapital.

andregenerasjon. Foreldrenes interesse i barnas læring kan gi akademiske resultater selv om foreldrene har liten human kapital (personlige ressurser som utdanning) dersom fellesskapets sosiale struktur er stabil og sterk. I visse tilfeller der man bor i et dårlig nabolag kan fellesskapet bevisst måtte bevare tradisjonelle verdier for å beskytte barna fra assimilering i det underprivilegerte segmentet av samfunnet. Etnisk sosial kapital og sosial integrering skaper en form for sosial kapital som gjør immigrantfamilier i stand til å motta støtte og retning fra andre familier og fra de religiøse og sosiale assosiasjonene til denne etniske gruppen. Immigranter med nok human eller finansiell kapital assimileres rett inn i vertslandets fordeler, mens etnisk sosial kapital kan være avgjørende som en form for sosial integrering for de dårligere stilte, og et middel til å forstå hvordan mønster av sosiale relasjoner innen etniske grupper påvirker tilpasningen til vertslandet.

Zhou og Lee (2007) presenterer to immigranthistorier som blant annet viser de ulike forventningene de forskjellige etniske fellesskapene har til suksess. Mens en latinamerikansk immigrant uten college, men med eget firma føler seg suksessfull, så føler en asiatisk immigrant med college-nivå seg ikke suksessfull fordi hun manglet høyeste nivå som alle de andre i fellesskapet hadde og forventet. Som dette viser er det dermed kulturelt betinget hva som ansees som suksess, og til hvilken grad man ut fra innvandremiljøets etniske sosiale kapital kommer seg opp i samfunnet. Waldinger (2007) viser til at etniske fellesskap i USA som regel utgjør nettverk, sosial kapital, mellom arbeidssøkere og arbeidsgivere. Waldinger mener dette er et eksempel på et mønster av sosial organisasjon i USA, der det finnes ulike arbeidsnisjer som aktiverer et sett av grenser som motiverer ulike grupper til å ekskludere de som ikke er medlem av samme etniske klubb. På denne måten fungerer dette som sosial reproduksjon innen en etnisk gruppe, som kan føre til sosial stagnasjon eller mobilitet, og ekskludering av andre grupper. Jeg vil snart drøfte om vi kan se på menigheten som arena for etnisk og klasseavhengig sosial kapital, men la oss først se hva samfunnsforskningen sier mer spesifikt om menighetenes rolle i det amerikanske samfunnet.

Både Putnam (2000) og Warner (2005)⁶⁶ er opptatt av hvordan man skal skape fellesskap og bygge bro mellom ulike subkulturer i det amerikanske samfunnet, og begge mener menigheten er en viktig sosial organisasjon. Putnam (2000) skiller mellom bonding og bridging sosial kapital. Bonding sosial kapital er eksklusiv, og rettet inn mot en gruppe for å forsterke eksklusive identiteter og homogene grupper, som for eksempel etniske organisasjoner, bokklubber for kvinner i en menighet, og country clubs, i mitt tilfelle amerikanske menigheter. Bridging sosial kapital er inklusive nettverk som er rettet ut og omhandler folk på tvers av

---

⁶⁶ Mye av Warners (2005) etnografi er basert på oppdrag fra en filantropisk stiftelse, som anvendt forskning i forhold til immigranter.

diverse sosiale skiller, som for eksempel menneskerettighetsbevegelsen og økumeniske religiøse organisasjoner. Putnam mener amerikanere må delta i aktiviteter som lagsport og sanggrupper som ikke krever felles ideologi, og Warner mener musikk og fellesritualer kan være brobygger mellom ulike religiøse organisasjoner. I følge Warner pågår det en «av-europeisering» av amerikansk religion som følge av innvandringsloven fra 1965. De fleste innvandrere er katolikker eller pinsetilhengere fra Latin-Amerika og Asia, mens muslimer, hinduer og andre religioner ikke har like stor endringskraft (det er ikke en «av-kristning»). Warner mener at dagens innvandrere som kommer til USA tilpasser seg den amerikanske menighetsmodellen, og han finner spor av dette blant muslimer, hinduer og katolikker. Katolikkene i USA har historisk sett beholdt sognemodellen, men nyere forskning tyder på at man også har «katolske shoppere». Immigrantenes tilpasning til den amerikanske menighetsmodellen representerer ikke hegemonisk overtakelse ifølge Warner, men er en måte de kan finne fellesskap og sikre sine rettigheter, og samtidig gjøre dette på en måte som er gjenkjennelig for amerikanere. Warner hevder at også hvite mainlineprotestanter er en minoritet i dag, og at det ligger latente «empowerment»-funksjoner i den amerikanske menighetsmodellen. At USA er segregert søndag klokken elleve, betyr også at enhver gruppe kan ha sin egen menighet, og Warner sier videre om dette:

Churches, synagogues, mosques and the like, as human institutions dedicated to spiritual matters, also inherently have access to the worldly; they combine the symbolic and the material, the cultural and the structural, group morale and social networks. Insofar as a subordinated group requires for its emancipation access to financial and social resources, churches in the United States are a convenient and legitimate means of organization, and in some cases- the classic example may be found among African Americans- they may be the only such means available (Warner 2005: 38).

Mens Warner ser på hvordan immigranter og amerikanere bruker menigheten til kulturell reproduksjon, så Vasquez (1999) på hvordan latinamerikanske immigranter kunne bruke menigheten som en måte å klatre sosialt. Latinamerikanerne Vasquez studerte var opprinnelig katolikker som ble medlem av en pinsemenighet da de flyttet til USA. Pinsemenigheten representerte egalitæritet, i motsetning til katolisismens hierarki, og spesielt for kvinnene innebar dette større deltakelse. Samtidig holdt pinsemenighetens strenge regler immigrantene i tøylene, med sine krav om avhold fra alkohol, krav om hardt arbeid og familieverdier. På denne måten var det å bli medlem i en pinsemenighet en måte å fullføre den amerikanske drømmen om å bli middelklasse. Vasquez bruker ikke terminologi som church shopping og den amerikanske

menighetsmodellen, men studien hans kan tyde på at det ikke er innenfor de etniske rammene (katolisismen) innvandrerne klatrer, men gjennom vertslandets. Jeg vil nå diskutere hvordan min studie kan belyse noe i forhold til å forstå menighetens rolle i USA.

Den religiøse økonomien: «empowerment», sosial reproduksjon og sosial mobilitet

Gjennom det symbolske rammeverket har jeg vist at menigheten, som kulturell nisje (symbolprodusent og meningssystem), gir medlemmene meningsfull tilhørighet og fellesskap. Den sosiale kapitalen, forstått som de sosiale nettverkene og forbindelsene, som produseres i ZPC, gir medlemmene vennskap og kontakter. I så måte er menigheten en sosiokulturell nisje med positiv effekt for medlemmene, à la Zhou og Bankston (1994), Zhou og Lee (2007) og Warner (2005). Imidlertid kan også ZPC forstås som et fellesskap av eksklusiv bonding sosial kapital som Putnam (2000) kaller det, eller en etnisk nisje som skaper sosial reproduksjon som Waldinger (2003) påpeker. Menigheten kan også forstås som en måte å klatre sosialt på, som Vasquez (1999)⁶⁷, Waldinger (2003)⁶⁸ og Zhou og Bankston (1994)⁶⁹ på ulike måter peker på. Er ZPC, som et interessefellesskap basert på kulturspesifikt innhold, resultat av sosial reproduksjon der menighetene er del av et segregert samfunnsmønster? Ligger det symbolsk makt bak menigheten basert på likesinnede som har valgt å være sammen? Eller er menigheten arena for sosial mobilitet som medlemmene velger seg til basert på rasjonelle avgjørelser? I den anledning ønsker jeg å benytte meg av makt- og prosessperspektiv. Jeg skal dermed belyse disse delene av materialet mitt ved hjelp av Barth og Bordieu.

Som i rational choice theory fokuserer også Barth (1971, 1981a,b, 1998a,b) på menneskers rasjonelle og målorienterte handlinger. Barth (1981a) ønsket å analysere prosessene som generer formen for sosial organisasjon, ved å studere den sosiale interaksjon som genererer et mønster av regelmessige hendelser, og dermed reflekterer de begrensningene og insentivene mennesker handler ut i fra. Barth (1971, 1981a) benyttet seg av spillteori, og så på hvordan folk handler strategisk i forhold til hva de oppfatter som verdifullt. I sin studie av pathanfolkets to-parti system, viste han at de kulturelle omstendighetene der nære slektninger rivaliserer om jord, og får støtte av undersåttene gjennom vasallsystemet, førte til at pathanerne oppnådd større gevinst ved å alliere seg mot sine nærmeste slektninger. Det betyr at pathanernes lojalitet ikke bestemmes av slektsavstamning, men at de heller rekrutteres inn i korporative politiske enheter gjennom individuelle valg mellom alternative lojaliteter, og at det dermed er viktig å analysere selve grunnen bak de individuelle valgene og utspringet til den indre solidariteten som råder blant gruppene (Barth 1971). Barth (1998b) skildret hvordan enkelte pathaner endrer etnisk

67 Klatre via valg av fordelaktiv menighet.

68 Klatre via etniske arbeidsnisjer og nettverk.

69 Klatre ved hjelp av etniske verdier og nettverk.

tilhørighet når de har noe å tjene på det, og valget av ZPC kan forstås som rasjonelt, fordi medlemmene oppnår noe ved medlemskapet. La oss se nærmere på dette.

Gjennom dette teoretiske rammeverket analyserer jeg dermed medlemmene av ZPC som aktører som handler i forhold til de verdiene som gir belønning, og ved se på begrensningene og insentivene som ligger bak valget, kan vi oppdage prosessene som danner ZPC som en sosial organisasjon. Church shopping er da en kulturell verdi fordi det har vist seg at valg av menighet har mest positiv effekt for de individuelle aktørene, og i ZPCs tilfelle er medlemmenes valgmulighet begrenset av og basert på kulturell kompetanse til nisjesymbolene og belønning i form av glede over gudstjeneste, vennskap og kontakter. Som kapittel 4 viste er nisjesymbolene determinanter for den sosiale interaksjonen, og dersom medlemmene oppfyller disse rolleforventningene kan de forvente seg belønning i form av vennskap og jobbrelevante kontakter, eller som Hank, «straffes» i form av sanksjoner og færre venner. Dersom USA er post-etnisk og ikke begrenset av ekstern kategorisering (se kapittel 4), betyr dette at medlemmene blir aktører som velger menighet begrenset av deres kulturelle kompetanse og ut i fra forventning om belønning. På denne måten blir medlemmers, som Stuarts, valg av ZPC underlagt deres akademiske og euroamerikanske kulturelle kompetanse, mens vennskap, kontakter og gudstilbedelse blir en belønning og verdi som kan byttemaksimeres. Etniske hybrider som Solis, eller medlemmer i underholdningsindustrien som Phoebe, kan da velge å vektlegge den kulturelle kompetansen som gjør dem i stand til å velge ZPC, og velge ZPC fremfor en latinamerikansk eller arbeiderklassemenighet. På denne måten kan menighetene i USA være verktøy for sosial mobilitet, ved at church shopperne som aktører gjør et strategisk valg av den menigheten som best utrunder dem med vennskap og kontakter.

I motsetning til Barths aktørorienterte rammeverk, ønsket Bordieu (2008a) å forene agent og struktur perspektivet med konseptet om habitus. Habitus er menneskers kroppsliggjøring av objektive strukturer (posisjoner, roller, statuser og forventninger), som danner disposisjoner (skjema for persepsjon, tanke og handling). Mennesker tilegner seg kulturell kapital (evner, estetisk smak, kunnskap) ut fra deres posisjon i samfunnet (Bordieu 1986). På denne måten kan vi si at siden medlemmene som velutdannede middelklasse-euroamerikanere har hatt ganske lik oppvekst og muligheter, og Solis og andre hybrider har på lik måte gjennom utdannelsen og euroamerikanske venner tilegnet seg samme type kulturell kapital. Dette genererer sosiale rolleforventninger og estetisk smak, og når medlemmene velger ZPC er det fordi ZPC som en nisjemenighet er tilpasset deres habitus og tilegnede kulturelle kapital. Bordieu opererte med to typer mening: opinion er bevisst mening, mens doxa er kroppsliggjort mening. Når Stuart er i ZPC produseres en doxic situasjon, fordi det er harmoni mellom de objektive strukturene

(nisjesymbolene) og de subjektive indre strukturene (hans kulturelle smak) (Bourdieu 2008a,b).

Bourdieu (2008a) konsept om habitus ligner Geertz (1973a,b,c) kulturkonsept ved at medlemmene velger og trives i menighet basert på kulturell smak eller symbolfortolkning. Derimot skiller Bourdieu (1986, 1996a-d) seg fra Geertz ved å fokusere på symbolsk makt og sosial reproduksjon. Bourdieu mente det franske skolesystemet var arena for sosial reproduksjon, ved å ikke ta hensyn til at overklasse- og arbeiderklassebarn hadde ulik kulturell kapital. Overklassebarna ble så reprodusert som akademikere, mens arbeiderklassebarna ble skoletapere. For Bourdieu hang overklassens kulturelle, sosiale og økonomiske kapital tett sammen. Et overklassebarn vil tilegne seg høykulturell smak og forventninger til å innta en viktig rolle og posisjon i samfunnet, uavhengig av medfødte evner. Ved hjelp av foreldrenes sosiale og økonomiske kapital og samfunnets forventninger hjelpes barna til å oppnå dette. Det motsatte skjer med arbeiderklassebarna, og på denne måten reproduseres klasseposisjonene. Hvis vi tenker på medlemmene av ZPC, er deres habitus og kulturelle kapital basert på sosial klasse som i nivå av utdanning. For medlemmene i ZPC kan da deres kulturelle kapital, som er deres smak som fører til valg av menighet, overføres til sosial kapital, det vil si vennskap og nettverk i menigheten, og igjen til økonomisk kapital som for eksempel jobbrelaterte kontakter.

I følge Bourdieu (1996a) ligger det ofte symbolsk makt bak initieringsritualer. Et omskjæringsritual representerer overgangen fra gutt til mann, men samtidig ligger det skjult at menn er annerledes fra kvinner fordi kvinner ekskluderes. ZPC er i praksis åpen for alle, og mangfold ønskes velkommen, spesielt av ledelsen. Likevel ligger det innbakt i de kulturelle forventningene til church shopping prosessen og den amerikanske menighetsmodellen at medlemmene velger basert på kulturell smak. En symbolsk makt som ekskluderer medlemmer uten euroamerikansk og akademisk kulturell kapital ligger bak dette, og på denne måten kan ZPC forstås som en institusjon som fremmer sosial reproduksjon av samfunnet. For medlemmene av ZPC, som kan defineres som overklassen, kan dette være positivt, mens det kan være ekskluderende for utenforstående som ikke får tilgang til samme sikkerhetsnett, sosiale nettverk og kontakter.

Avsluttende drøfting: Den religiøse økonomien og symbolsk antropologi

Dette viser at en symbolsk, en aktørorientert og en maktorientert tilnærming gir ulike svar på hva menigheten utgjør i samfunnet. Dersom vi som rational choice theory⁷⁰ og Barth fokuserer på menneskers målrettede handlinger, kan vi forstå menighetens rolle i det amerikanske

---

⁷⁰ Rational choice theory fokuserer på at bak det å være religiøs/å velge å bli religiøs, ligger en målrettet rasjonalitet, fordi man ønsker frelse. Samtidig har det også kommet forklaringsmodeller på hvorfor det for eksempel lønner seg å bli medlem av konservative grupper i forhold til hva man kan tjene på det i dette livet.

samfunnet som en strategi for sosial mobilitet, men dersom vi som Bordieu fokuserer på valget som kulturelt betinget og de usagte kriteriene for medlemskap, kan vi komme til å se menigheten som en form for sosial reproduksjon av etnisitet, rase og klasse. Gjennom et symbolsk rammeverk forstår vi derimot menigheten som en symbolprodusent som gir medlemmene meningsfull tilhørighet og fellesskap fordi det er kulturelt samsvar mellom medlemmene og gudstilbedelsen, og innbyrdes mellom medlemmene fordi de tilhører samme subkultur. Med bakgrunn i mitt empiriske materiale, vil jeg foreslå at symbolsk antropologi er den beste måten å forstå den religiøse økonomien og menighetens rolle i samfunnet på. Det finnes kanskje aktører som tar et bevisst valg om å bli medlem i den menigheten de tror gir dem best muligheter. Imidlertid synes ikke sosial mobilitet å være motivasjonen bak valget av ZPC for noen av mine informanter. Selv for Phoebe, som forteller at hun aktivt bruker menigheten for å få arbeid og promotere forestillinger, var motivasjonen bak valget av ZPC heller å finne en menighet som la opp til den foretrukne formen for gudstilbedelse og et fellesskap av likesinnede. Siden menigheten velges ut i fra personlig smak, blir den i så måte arena for reproduksjon av ulike subkulturelle grupper. Mine informanter viser at den personlige smaken ikke er statisk, men at det også handler om ervervelse. For eksempel har søskenflokket til Bill havnet i ulike menigheter, Bill og broren i to forskjellige sosialt progressive kirkesamfunn, mens søsteren havnet i en sosialt konservativ megakirke, og Shirley er middelklasse mens broren er arbeiderklasse. Medfødt status som hudfarge og nasjonal opprinnelse er ikke avgjørende for medlemskap i ZPC, men heller høy utdanning som kan erverves gjennom individets livsløp, dog avhengig av hvilke muligheter individet faktisk får. I kapittel 4 viste jeg at ZPC på grunn av dette passer inn i Hollingers (1995) post-etniske perspektiv, men dette er ikke nødvendigvis overførbart til alle menigheter. Dersom medlemskap defineres av rase eller etnisitet som i biologiske karakteristikk, språk og nasjonal opprinnelse, tyder det mer på statisk sosial reproduksjon, lignende Waldingers (2003) ekskluderende etniske nisjer.

Mine observasjoner viser at ZPC er arena for solidaritet og identitet som foregår på medlemmenes premisser, og jeg observerte tilsvarende under ungdomsgudstjeneste i Guds Tempel. Guds Tempel er en stor pinsemenighet, og gudstjenesten ble holdt i noe som lignet en konsertsal, og var lagt opp for ungdommer på skråplanet fra de dårligere bydelene i Metrocity. Det var høyt under taket og benkerader med plass til et par tusen. Tre ulike ungdomsband spilte kristenrock og kristen hip hop til lasershow og røykmaskin mens hundrevis festkledde euro-, afro-, og latinamerikanske ungdommer danset. Det var spørrekonkurranser der den heldige kunne vinne CD'er og T-shorter, som også ble kastet ut fra scenen. Den unge og energiske presten entret scenen til stormende applaus. Prekenen tok utgangspunkt i Lukas-Evangeliet, og teologien ble forenklet ned til budskapet: «you are not a failure, even if you have failed», til stor applaus

fra publikum. En ung gutt entret scenen og skildret en livshistorie med misbruk, helt til han fikk hjelp av Guds Tempel. Jeg var sammen med Gabriella på denne samlingen. Jeg ble kjent med henne i Windthree, der hun jobbet som resepsjonist på kontor. Hun er i midten av tredveårene, født i USA av meksikanske foreldre, og vokste opp i samme område som disse ungdommene. Gabriella kjente til ZPC, og sa det var uaktuelt for henne å bli medlem av en slik menighet fordi hun ikke ville følt seg komfortabel med gudstjenesten eller medlemmene, men at hun virkelig likte gudstjenesten i Guds Tempel, hun sa at den snakket til henne. Hun likte å danse og hun likte prekenen, og sa: «jeg har aldri hatt det så gøy i kirken før. Hit kunne jeg faktisk begynt å dra.»

Dette viser at Guds Tempel, på samme måte som ZPC, kommuniserer et budskap hvis relevans er subkulturelt betinget. På denne måten kan menighetene være kilde til empowerment, i form av identitet, vennskap og tilhørighet, og i form av sosial transformasjon fordi den hjelper dårlige stilte ungdommer innenfor et rammeverk som er forståelig for dem. Som Zhou og Lee (2007) påpekte har de ulike etniske gruppene ulike forventninger til suksess, og Gabriella fortalte meg at meksikanerne verdsatte manuelt arbeid og storfamilie. Siden hun var singel og hadde kontorjobb fikk hun ofte kommentarer på hvorfor hun ikke skaffet seg en «skikkelig jobb» eller fant seg en mann og ble husmor, og hun mente at de kulturelle verdiene på denne måten er med på å reprodusere meksikanere som arbeiderklasse i USA. Dette tyder på at dersom menigheten er nisje for subkulturelle verdier, kan det i visse tilfeller føre til sosial reproduksjon av kulturelle trekk med negative økonomiske og maktmessige konsekvenser for medlemmene. Derimot, ut i fra de observasjonene jeg har gjort, synes menigheten, som nisje for subkulturelle verdier, å hjelpe en befolkningsgruppe oppover. Som for eksempel Guds Tempel: ved å tilpasse seg ungdommenes kulturelle smak og holde gudstjenesten som en alkoholfri konsert, kan menigheten utkonkurrere sekulær festing som inkluderer alkohol og dop. Gabriella fortalte meg at hun skulle ønske hun hadde hatt en slik menighet da hun var ung og med i en gategjeng, og at hun trodde hun kunne føle seg hjemme i en slik menighet. Dette betyr at med utgangspunkt i mitt materiale, synes menigheten, som arena for subkulturell reproduksjon, å ha en positiv effekt for medlemmene som empowerment og arena for meningsfull tilhørighet og fellesskap.

Funnene fra min studie passer på mange måter inn i Warners (1997, 2005) argumentasjon, der menighetene blir sett på som nisjer for ulike subkulturer, og viktig for identitet og fellesskap. Jeg har derimot analysert medlemmenes forhold til menigheten og relasjoner til hverandre gjennom et symbolsk rammeverk, og professor i sosiologi, Paul Lichterman, fortalte meg under samtale 5. juni 2010 at det ikke har vært noen studier som har fokusert på meningsaspektet i denne debatten. Min avhandling kan dermed sees på som et tilskudd i denne debatten, og for det første ønsker jeg å foreslå at det Warner (2005) kaller den

amerikanske menighetsmodellen som arena for subkulturell reproduksjon tilsvarer det jeg kaller den amerikanske menigheten som et felles meningssystem, fordi medlemmene finner subkulturelt fellesskap og tilhørighet sammen med en subkulturelt tilpasset form for gudstjeneste i menigheten. For det andre vil jeg foreslå at det religiøse markedet består av nisjemenigheter hvis subkulturelle nisjesymboler utgjør tilbudssiden som korresponderer med etterspørselen, medlemmenes subkulturelle meningsverden. Her ønsker jeg å understreke at mine observasjoner tyder på at etterspørselen etter nisjemenigheter vil variere i forhold til menneskers kulturspesifikke meningsverden. Rational choice theory og disestablishment paradigmet fokuserer på tilbudssiden, mens jeg har vektlagt tilbud og etterspørsel like mye. Det synes å være et dialektisk forhold, der ZPC som en religiøs entreprenør fyller en nisje ved å tilby tradisjonell og høykirkelig gudstjeneste med klassisk musikk og intellektuell og sosialt progressiv lære, og blir opprettholdt som nisjemenighet fordi det finnes mennesker som relaterer seg til det transcendent på denne måten. Sist vil jeg peke på at church shopping som sosialt akseptert strategi synes å være tilpasset subjectiv-living som beskrevet av Heelas og Woodhead mfl. (2005), fordi medlemmene legger vekt på egne følelser i valg av menighet. Elementet av subjektivitet i mine informanters church shopping prosess synes å handle om «connection» og «klikking» ut fra symbolfortolkning, og motivasjonen for å være med i menighet synes, på lik linje med Warner (2005), å handle om søken etter subkulturelt vennskap, fellesskap og form for gudstjeneste. Med bakgrunn i min empiri ønsker jeg ikke å spekulere på hvilke prosesser som har generert church shopping som sosialt akseptert strategi for å finne ny menighet, men foreslår at symbolsk antropologi, ved å se på forholdet mellom menighetens symbolbruk og medlemmenes symbolfortolkning, er et godt analyseverktøy for å forstå hvorfor medlemmene velger ZPC og hvorfor de trives.

Kapittel 8 Avslutning: Symboler, menighet og medlemmer

I denne avhandlingen har jeg forsøkt å vise sammenhengen mellom symboler, menighet og medlemmer og hva dette betyr for fellesskapet og tilhørigheten i en amerikansk menighet. Gjennom Geertz (1973a,b,c) kulturkonsept har jeg forsøkt å vise at medlemmene velger menighet fordi det er samsvar mellom deres symbolfortolkning og menigheten som symbolprodusent, og at menigheten dermed blir arena for meningsfull tilhørighet og fellesskap fordi symbolene og ritualene i gudstjenesten og de sosiale relasjonene mellom medlemmene bygger på kulturell likhet.

Problemstillingen for denne avhandlingen har vært å utforske forholdet mellom symboler, valg av menighet og menigheten som arena for fellesskap og tilhørighet. I delen som omhandler valg av menighet, har jeg forsøkt å vise at den klassiske musikken, den tradisjonelle og høykirkelige gudstjenesten, den sosialt progressive og intellektuelle læren, det akademiske miljøet og muligheten for å gjøre veldedighet alle er nisjesymboler som gjør ZPC til en nisjemenighet som tiltrekker høyt utdannede euroamerikanere. Jeg har forsøkt å vise at nisjesymbolene, måten ZPC presenterer objekter, handlinger og symboler, er påvirket av euroamerikansk og akademisk kultur, og at euroamerikansk, og spesielt akademisk kulturell kompetanse synes å være avgjørende for å velge ZPC og for å passe inn i fellesskapet. Videre har jeg forsøkt å vise at nisjesymbolene er kulturelle trekk som er determinanter for situasjonsdefinisjonen i menigheten. Dersom en ikke besitter den kulturelle kompetansen som er forventet i interaksjonen, passer en ikke inn i fellesskapet. Nisjesymbolene kommer også til syne som meningsfulle åndelige forbindelser til det guddommelige i medlemmenes meningssystem. I forhold til Geertz er da nisjesymbolene både modell av og for virkeligheten, hvilket vil si at nisjesymbolene står i samsvar med medlemmenes forestilling om hvordan ting skal være samt at den handlingen nisjesymbolene foreskriver er meningsfull for medlemmene.

I delen av problemstillingen som omhandler tilhørighet og fellesskap, har jeg forsøkt å vise at medlemmene tilhører samme mikrosystem av mening og dermed besitter lignende kulturell kompetanse, hvilket fører til at interaksjonen mellom medlemmene blir meningsfull og foregår på deres kulturelle premisser. Videre har jeg forsøkt å vise at dette påvirker de sosiale relasjonene mellom medlemmene og menigheten som sosial arena ved at menigheten blir en møteplass for likesinnede. Dette betyr at medlemmene finner uformelle nære vennskap, mer formelle sosiale nettverk, og et fellesskap for åndelig støtte og vekst. Jeg har forsøkt å vise at dette gjør menigheten til et viktig fellesskap på flere måter. ZPC er en arena for meningsfullt

fellesskap fordi interaksjonen mellom medlemmene er basert på lignende kulturell kompetanse, og medlemmene har felles interesser, verdier og verdenssyn. Dermed føler medlemmene tilhørighet til hverandre fordi de identifiserer seg med hverandre og vet de er i et fellesskap av likesinnede. Det er konsensus om ritualene og symbolene i gudstjenesten, situasjonsdefinisjonen samt verdiene og holdningene til fellesskapet, og medlemmene føler dermed kulturell tilhørighet til de andre medlemmene og til menigheten som et større fellesskap.

Jeg har foreslått at likesinnede samles i ZPC - «birds of a feather flock together» - fordi den kulturspesifikke formen for gudstjeneste tiltrekker seg medlemmer med like verdier, interesser og verdenssyn. Det vil si at menigheten er en symbolprodusent av åndelige forbindelser til det guddommelige som tiltrekker seg medlemmer som tilhører samme meningssystem. Mangfoldet blant medlemmene består av overlappende meningssystem, der alle tilhører samme mikrosystem av mening som gjør nisjesymbolene meningsfulle. ZPC blir i så måte et interessefellesskap, basert på før-eksisterende konsensus. Derfor mener jeg det er fruktbart å fokusere på hvordan kulturelle likheter danner menigheten som fellesskap, og med bakgrunn i mine observasjoner av menigheten som et interessefellesskap basert på konsensus, har jeg argumentert for et fokus på kulturelle likheter i analysen av ZPC som fellesskap. Ved å modifisere Geertz kulturkonsept, har jeg forstått en subkultur som et mikrosystem av mening, hvis medlemmer tillegger objekter, handlinger og symboler lik mening. Jeg har forsøkt å vise at med modifikasjoner som tar hensyn til at kulturer ikke er helheter, men heller delvise og overlappende, har Geertz kulturkonsept, som tar for seg forholdet mellom symboler og meningsfortolkning, vist seg å være et passende rammeverk for å analysere fellesskapet og tilhørigheten i ZPC.

Det er altså gjennom kulturell likhet at ZPC er arena for meningsfull tilhørighet og fellesskap, et subkulturelt fellesskap hvis symboler gir mening og orden til medlemmenes tilværelse. I så måte er dette et symbolsk og antropologisk bidrag i debatten om den religiøse økonomien, og på lik linje med Warner (1997, 2005) foreslår jeg at menigheten er viktig for medlemmene og i det amerikanske samfunnet fordi det gir subkulturell tilhørighet og fellesskap. Målet ledelsen i ZPC setter seg om mer etnisk, rasemessig og sosiokulturelt mangfold med utgangspunkt i det kristne fellesskapet er da kanskje et paradoks, dersom det nettopp er det kulturelle samsvaret mellom menigheten og medlemmene som gjør det meningsfullt å være medlem.

Referanseliste

Abu-Lughod, Lila 2008:

Writing against culture, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta and Sanders, Todd (red). Blackwell Publishing

Ammerman, Nancy T. 1998:

Studying congregations. A new handbook. USA; Abingdon Press

Ammerman, Nancy T. 2005:

Pillars of Faith. American congregations and their partners. USA og England; University of California Press.

Appadurai, Arjun 1996:

Global ethnoscapen: Notes and queries for a transnational anthropology, i Modernity at large. University of Minnesota Press.

Appadurai, Arjun 2002:

Disjuncture and difference in the global cultural economy, i The anthropology of globalization. In: J.X. In: Rosaldo (red). Blackwell Publishing.

Asad, Talal 2008:

Anthropology and the analysis of Ideology, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta og Sanders, Todd (red). Blackwell Publishing

Banks, Marcus 1996:

Ethnicity: antropological constructions. London; Routledge

Bankston, Carl L. Og Min Zhou 2002:

Social Capital as Process: The Meaning and Problems of a Theoretical Metaphor, i Sociological Inquiry, 72(2).2002, 285–317.

Barth, Fredrik 1971:

Segmentær opposition och spelteorin. En studie av pathanfolkets organisation, i Socialantropologiska problem. Vanersborg boktryckeri; Bokforlaget Prisma

Barth, Fredrik 1981a:

Models of social organization 1, i Process and form in social life. England; Routledge & Keagan Paul Ltd

Barth, Fredrik 1981b:

Models of social organization 2, i Process and form in social life. England; Routledge & Keagan Paul Ltd

Barth Fredrik 1994:

Økologiske relasjoner mellom etniske grupper i Swat i Nord-Pakistan, i Barth, Fredrik Manifestasjon og prosess. Oslo; Universitetsforlaget AS

Barth, Fredrik. 1998a:

Introduction, i Ethnic groups and boundaries. The social organization of cultural difference. Barth, Fredrik (red). USA; Waveland Press, Inc.

- Barth, Fredrik. 1998b:
 Pathan identity and its maintenance, i Ethnic groups and boundaris. The social organization of cultural difference. USA; Waveland Press, Inc.
- Barth, Fredrik. 2001a:
 Nye og evige temaer i studiet av etnisitet, i Norsk tro og tanke 1940-2000. Ebbestad Hansen, Jan-Erik (red). Universitetsforlaget
- Barth, Fredrik. 2001b:
 Cosmologies in the making. A general approach to cultural variation in inner New Guinea. Cambridge; Cambridge University Press.
- Berger, Peter 1967:
 The sacred canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion. Anchor Books
- Berger, Peter 1999:
 The desecularization of the world: a global overview, i The desecularization of the world: resurgent religion and world politics Berger, Peter (red). USA: Ethics and Public Policy Center and Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Bolaffi, Guido, Raffaello Braccalenti, Peter Braham, og Sandro Gindro 2003:
 Dictionary of race, ethnicity and culture. Sage Publications.
- Bordieu, Pierre 2008a:
 Structures and the habitus, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta and Sanders, Todd (red). Blackwell Publishing
- Bordieu, Pierre 2008b:
 Objectification objectified, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta and Sanders, Todd (red). Blackwell Publishing
- Bordieu, Pierre. 1986:
 The forms of capital, i Handbook of theory of research for the sociology of education. J.E. Richardson (red). Greenwood Press
- Bordieu, Pierre 1996a:
 Ritualer som innstiftede handlinger, i Symbolsk makt. Artikler i utvalg. Oslo; Pax Forlag A/S
- Bordieu, Pierre 1996b:
 Om symbolsk makt, i Symbolsk makt. Artikler i utvalg. Oslo; Pax Forlag A/S
- Bordieu, Pierre 1996c:
 I statens ånd. Det byråkratiske feltets opprinnelse og struktur, i Symbolsk makt. Artikler i utvalg. Oslo, Pax Forlag A/S
- Bordieu, Pierre 1996d.
 De symbolske goders økonomi, i Symbolsk makt. Artikler i utvalg. Oslo; Pax Forlag A/S,
- Bowie, Fiona 2006:
 The Antropology of Religion. Blackwell Publishing Ltd.
- Bruce, Steve 1999:
 Choice and Religion. A critique of rational choice. UK og USA; Oxford University Press
- Bruce, Steve 2002:
 God is dead: Secularization in the West. UK, USA og Australia; Blackwell Publishing Ltd.
- Butler, John, Grant Wacker og Randall Balmer 2007:
 Religion in American life Oxford University Press
- Cerwonka, Allaine 2007:
 Nervous conditions: the stakes in interdisciplinary research, i Improvising theory:

- Process and temporality in Ethnographic fieldwork. Cerwonka, A og L. Malkki.
Chigaco; University of Chicago Press
- Charmaz, Kathy og Richard G. Mitchell 2002:
Grounded theory in Ethnography, i Handbook of Ethnography. Atkinson, Paul, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland og Lyn Lofland (red).London: Sage
- Clifford, James 1986:
Introduction: Partial truths, i Writing Culture. The poetics and politics of ethnography. Clifford, James og George. E Marcus (red). University of California Press
- Cnaan, Ram A. 2002:
The invisble caring hand. American congregations and the provision of welfare. New York University Press
- Cohen, Anthony. 1985:
The symbolic construction of community. London og New York; Tavistock publishers
- Comaroff, Jean and John Comaroff 2008:
Introduction to of revelation and revolution, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta og Todd Sanders(red) Blackwell Publishing
- Datesman, Maryanne K. (mfl.).1997:
The American Way. An Introduction to American culture. Prentice Hall Regents White Plains NY
- Droogers, Andre.1998:
Paradoxal views on a paradoxical religion, I More than opium. An anthropological approach to Latin American and Caribbean Pentecostal Praxis. Boudewijnse, Barbara (red). Lanham, Md, & London; The Scarecrow Press, Inc.
- Durkheim, Emile 2002:
The Elementary forms of Religious Life, i A reader in the anthropology of religion. Lambek, Michel (red). Blackwell Publishers Ltd.
- Desjarlais, Robert R. 1992:
Body and Emotion: the aesthetics of illness and healing in Nepal Himalayas. USA; University of Pennsylvania Press
- Eidheim, Harald 1998:
When ethnic identity is a social stigma, i Ethnic groups and boundaris. The social organization of cultural difference. Barth, Fredrik (red). USA; Waveland Press, Inc.
- Eggen, Øyvind 1998:
Troens bekjennere: Kontinuitet og endring i en læstadiansk menighet. Institutt for sosialantropologi, Universitetet i Tromsø. Hovedoppgave i sosialantropologi.
- Eriksen, Thomas Hylland og Nielsen, Finn Sivert. 2005:
Til verdens ende og tilbake. Fagbokforlaget
- Finke, Roger og Rodney Stark 2002:
The Churching of America, 1776-1990: Winners and Losers in Our Religious Economy. USA; Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- Forbes, Bruce David 2005:
Introduction: Finding religion in unexpected places, i Religion and Popular culture in America. Forbes, Bruce David og Jeffrey H. Mahan (red). University of California Press
- Geertz, Clifford. 1973A:

- Thick description: Toward an interpretive theory of culture, i The interpretations of cultures. USA; BasicBooks, A division of HarperCollins Publishers.
- Geertz, Clifford. 1973b:
The impact of the concept of culture on the concept of man, i The interpretations of cultures. USA; BasicBooks, A division of HarperCollins Publishers.
- Geertz, Clifford. 1973c:
Religion as a cultural system, i The interpretations of cultures. USA; BasicBooks, A division of HarperCollins Publishers.
- Geertz, Clifford. 1973d:
Ethos, Worldview, and the analysis of sacred symbols, in The interpretations of cultures. USA; BasicBooks, A division of HarperCollins Publishers.
- Geertz, Clifford. 1973e:
Deep play: notes on the Balinese Cockfight, in The interpretations of cultures. BasicBooks, A division of HarperCollins Publishers. USA
- Geertz, Clifford 1983a:
Common sense as a cultural system, i Local knowlegde. New York; Basic Books Inc., Publishers
- Geertz, Clifford 1983b:
Art as a cultural system, i Local knowlegde. New York; Basic Books Inc., Publishers
- Gibbs, Eddie and Ryan K. Bolker 2005:
Creating Christian communities in post modern culture. Emerging churches. USA; Baker Publishing Group
- Goffmann, Erving. 1990:
The presentation of self in everyday life. London; Penguin Books Ltd.
- Gupta, Akhil og James Ferguson 2008:
Beyond culture: space, identity and the politics of difference, i Anthropology in theory. Moore, Henrietta og Todd Sanders (red). Blackwell publishing.
- Haaland, Gunnar 1998:
Economic determinants in ethnic processes, i Ethnic groups and boundaris. The social organization of cultural difference. Barth, Fredrik (red). USA; Waveland Press, Inc.
- Haram, Liv 1991:
Tswana Medicine in interaction with biomedicine. Utgitt i Soc. Sci. Med. Vol. 33, No. 2, pp. 167 -175. Great Britain; Pergamon Press plc
- Hebdige, Dick 1998:
Subculture: the meaning of style. New York; Routledge
- Heelas, Paul, Linda Woodhead, Benjamin Seel, Bronislaw Szerszynski & Karin Tusting 2005:
The spiritual revolution: why religion is giving away to spirituality. UK, USA, og Australia; Blackwell Publishing.
- Hollinger, David. 1995:
The post ethnic America. New York; Basic books
- Holy, Ladislav og Milan Stuchlick 1983:
Anthropological data and social reality, i Actions, norms and representations: Foundations of anthropological inquiry. Cambrigde; Cambrigde University Press
- Holy, Ladislav 1984:
Theory, methodology and the research process, i Ethnographic research: A guide to general conduct, R. F. Ellen (red). London; Academic Press

Hoover, Stewart M. 2005:

The cross at Willow Creek. Seeker religion and the contemporary marketplace, i Religion and Popular culture in America, Forbes, Bruce David og Jeffrey Mahan (red). H. University of California Press

Hunt, Stephen 1999:

Introduction, i Charismatic Christianity. Sociological Perspectives
Hunt, Stephen (red). Anthony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire

Iannaccone, Lawrence R. 1997:

Rational choice: Framework for the scientific study of religion, i Rational Choice Theory and Religion. Young, Lawrence A. (red). New York og London; Routledge

Jenkins, Richard. 2006:

Social identity. Second edition. London og New York; Routledge

Kaufman, Eric. P. 2004a:

Introduction: dominant ethnicity: from background to foreground, i Kaufman Eric.P. (red). Rethinking ethnicity. Majority groups and dominant minorities. London og New York; Routledge.

Kaufman, Eric. P. 2004b:

The decline of the WASP in the United States and Canada, i Kaufman Eric.P. (red) Rethinking ethnicity. Majority groups and dominant minorities. London og New York; Routledge.

Keesing, Roger 2008:

Anthropology as interpretive quest, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta & Todd Sanders (red). Blackwell Publishing

Larsen, Tord 2009:

Den globale samtalen. Om dialogens muligheter. Norge; Scandinavian Academic Press

McGrath, Allister E. 2006:

Christianity. An introduction. USA, UK og Australia; Blackwell Publishing

Miller, Donald 1997:

Reinventing American Protestantism. Christianity in the new millennium. USA; University of California Press

Morgan, Gareth 2004:

Organisasjonsbilder. Innføring i organisasjonsteori. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Niklasson, Emma Karoline 2010:

«100 percent Norwegian». En studie av moderne norskamerikansk etnisk identitet. Masteroppgave i sosialantropologi våren 2010. Trondheim: NTNU

Ortner, Sherry B. 1973:

On Key Symbols. Utgitt i American Anthropologist, New Series, Vol. 75, No. 5 (Oct., 1973), pp. 1338-1346. Published by: Blackwell Publishing on behalf of the American Anthropological Association

Ortner, Sherry B. 2006a:

Updating practice theory, i Anthropology and social theory. Culture, power and the acting subject. Durham og London; Duke University Press

- Ortner, Sherry B. 2006b:
 Reading America: Preliminary notes on class and culture, i Anthropology and social theory. Culture, power and the acting subject. Durham og London; Duke University Press
- Ortner, Sherry B. 2006c:
 Identities: the hidden life of class, i Anthropology and social theory. Culture, power and the acting subject. Durham og London; Duke University Press
- Ortner, Sherry B. 2006d:
 Subjectivity and cultural critique, i Anthropology and social theory. Culture, power and the acting subject. Durham og London; Duke University Press
- Pals, Daniel L. 1996:
 Seven Theories of religion. Oxford University Press
- Partridge, Christopher. 2004:
 The re-enchantment of the West. Volume 1. Great Britain; CPI Bath
- Putnam, Robert D. 2000:
 Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York; Simon & Schuster.
- Radcliffe-Brown, A.R. 2008:
 Structure and Function in Primitive society, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta og Todd Sanders (red). Blackwell Publishing
- Roof, Wade Clark & William McKinney 1992:
 American Mainline Religion: it's changing shape and future. USA; Rutgers, The State University
- Stark, Rodney og William Bainbrigde 1985:
 The future of religion: secularization, revival and cult formation. University of california press
- Stark, Rodney 1997:
 Bringing theory back in, i Rational Choice Theory and Religion Young, Lawrence A. (red). Routledge
- Taylor, Charles 1989:
 Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. Cambridge; Harvard University Press
- Taylor, Charles 2007:
 A secular age. Cambrigde, Massachusetts, London; The Belknap Press of Harvard University Press
- Turner, Victor 1969:
 The ritual process. Chigaco; Aldine Publishing company
- Turner, Victor 1988:
 The antropology of performance PAJ Publications
- Turner, Victor. 2002:
 Passages, Margins, and Poverty: Religious symbols of communitas, i The anthropology of politics: a reader in ethnography, theory and critique. Vincent, Joan (red)Blackwell Publishing

- Vasquez, Manuel A. 1999:
 Pentecostalism, collective identity and transnationalism among salvadorans and peruvians in the U. S. Utgitt i Journal of the American Academy of Religion, Vol. 67, No 3 (Sep. 1999), pp. 617-636 Publishert av: Oxford University Press
- Waldinger, Roger og Mehdi Bozorgmehr 1996:
 Introduction. The making of a multicultural Metropolis, i Ethnic Los Angeles. Waldinger, Roger og Mehdi Bozorgmehr (red). New York; Russel Sage Foundation
- Waldinger, Roger. 2003:
 Networks and niches; the continuing significance og ethnic connections, i Race, Ethnicity and Social Mobility in the US and UK. Glenn Loury, Tariq Modood og Steven Teles (red). New York; Cambridge University Press,, pp. 343-362.
- Warner , W.Lloyd 1963:
 Yankee City. New Haven and London; Yale University
- Warner, Stephen R. 1997:
 Convergence toward the new paradigm: a case of induction, i Rational Choice Theory and Religion. Young, Lawrence A. (red). New York og London; Routledge
- Warner, R. Stephen 2005:
 A church of our own. Disestablishment and diversity in American religion. USA; Rutgers, The State University
- Wolf, Eric 2008:
 Europe and the people without history, i Anthropology in Theory. Issues in Epistemology. Moore, Henrietta & Todd Sanders (red). UK, USA, og Australia: Blackwell Publishing
- Wright, Theodore P. Jr. 2004:
 The identity and changing status of former elite minorities: the contrasting cases of North Indian muslims and American WASPs, i Rethinking ethnicity. Majority groups and dominant minorites. Kaufman Eric.P. (red). London og New York; Routledge.
- Wuthnow, Robert 1998:
 After heaven:spirituality in America since the 1950s. USA; University of California Press
- Young A. Lawrence 1997:
 Phenomenological images of religion and rational choice theory, i Rational Choice Theory and Religion. Young, Lawrence A. (red) New York og London; Routledge
- Zhou, Min og Lee, Jennifer. 2007:
 Becoming Ethnic or Becoming American? Tracing the Mobility Trajectories of the New Second Generation in the United States. Du Bois Review, 4 (1): 1-17
- Zhou, Min og Bankston, Carl. L 1994:
 Social capital and the adaptation of the second generation: the case of vietnamese youth in New Orleans, i international migration review, vol. 28, No. 4, special issue: the new second generation, 821-845

Appendix 1: ord- og begrepsavklaring

Flere begrep og uttrykk mangler god norsk oversettelse, og jeg vil da bruke det emiske. Som for eksempel church shopping, church history, church home, og connection to God. «Connection to God» ble svært mye brukt av medlemmene, og forbindelse til Gud vil i noen tilfeller erstatte det, men ellers vil jeg bruke det emiske uttrykket. Et sentralt begrep som mangler en god norsk oversettelse er Mainline/Mainstream Protestantism. Det referer til den konvensjonelle og typiske protestantismen man finner i USA, og istedet for å komme med en dårlig oversettelse velger jeg å fornorske dette begrepet til **mainlineprotestantene**. I USA benytter man seg av *reverent*, *minister* og *pastor* for å beskrive menighetens åndelige og organisasjonelle leder, mens jeg benytter meg av den norske betegnelsen *prest*. Jeg har valgt å bruke betegnelsen menighet fremfor kirke. Menighet og kirke kan begge bety samfunn av alle kristne, men har noe ulik betydning. I følge bokmålsordboka på nett kommer menighet fra det latinske ordet fellesskap, og betyr folk som sogner til samme kirke eller et lokalt kristent samfunn utenfor statskirka, altså sekter og frikirker ⁷¹, mens kirke kan referer til bygning til kristen gudstjeneste ⁷². Informantene mine brukte hovedsakelig bare congregation (nærmest menighet) for å beskrive forsamlingen, mens church (nærmest til kirke) for å beskrive helheten (kirkebygg og forsamling). Siden jeg skriver på norsk, og menighet gjerne konnoterer frikirke og forsamling, mens kirke kan konnotere statskirka, så er det mer naturlig ut i fra en norsk ordforståelse å bruke *menighet* om ZPC, selv om informantene bruker *church*. Jeg har likevel ikke grepet inn i medlemmenes utsagn og sitater, så jeg ber leseren om å ikke bli forvirret, men heller tenke at disse to begrepene brukes om hverandre.

Så til begrepsavklaring. **Amerika** og **amerikanere** vil alltid referere til USA og innbyggerne i USA. **Euroamerikanere** omfatter hvite, anglosaksere, cacautions. **Afroamerikanere** omfatter svarte og fargede. **Latinamerikanere** omfatter hispanjoler og immigranter fra sør-Amerika. I USA er bruken av betegnelsen liberal svært tvetydig, og brukes både for å karakterisere folk som har en liberal (fri, åpensinnet) holdning på det moralske området (i forhold til blant annet sex utenfor ekteskapet og homofili) og folk som har en liberal (fri) holdning til økonomisk politikk (imot skattelegging og statlig innblanding). Under samtaler og intervju klargjorde jeg alltid med informantene hva de mente med liberal, og for å unngå forvirring vil betegnelsen **sosialt progressiv** omfatte folk som er åpensinnet på det moralske og sosiokulturelle området. Det vil si at de støtter homofiles rettigheter, likestilling, sex før

71 11.03.2011, klokken 13.29 <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=menighet&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>

72 11.03.2011, klokken 13. 30 <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=kirke&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>

ekteskapet og så videre. **Sosialt konservative** omfatter folk som er konservative på det moralske og sosiokulturelle området. Det vil si at de er skeptisk til homofile, sex før ekteskapet, skilsmisse osv. **Økonomisk sosiale** er folk som er politisk venstreorienterte, hvilket vil si for regulert marked og høy skatteleggelse (omtalt som røde i norsk politikk, blå i amerikansk politikk). **Økonomisk konservativ** omfatter den politiske høyresiden, folk som er imot reguleringer, ønsker mindre stat og lave skatter (omtalt som blå i norsk politikk, røde i amerikansk).

Appendix 2: Religion i USA - leserveiledning

For de som ikke er kjent med religion i USA kan det være greit å få en rask innføring i konfesjonslæren. Religion i USA kan deles opp i flere ulike religiøse retninger eller tradisjoner, som fungerer som uoffisielle paraply betegnelser; konservative protestanter, mainlineprotestanter, afroamerikanske protestanter, katolikker og ortodokse, sekter, jøder og andre religioner. Under hver religiøs tradisjon er det flere kirkesamfunn (også kalt konfesjoner og denominasjoner). Mens Norge er dominert av den lutherske religiøse tradisjonen, og statskirka som er et kirkesamfunn, har USA mange religiøse retninger som igjen består av mange uavhengige kirkesamfunn. Et kirkesamfunn er en unik og uavhengig religiøs sammenslutning som organiserer retningslinjer for menighetene som er del av kirkesamfunnet. Menigheten jeg gjorde feltarbeid i tilhørte det presbyterianske kirkesamfunnet PCUSA, og er lovmessig og retningsmessig bundet til PCUSA. PCUSA går under den religiøse tradisjonen mainlineprotestantene. Mainlineprotestantiske menigheter er ikke lovmessig eller organisasjonelt bundet sammen, men utgjør en religiøs tradisjon, som består av flere kirkesamfunn (konfesjoner/denominasjoner); lutheranere, presbyterianere, kongregasjonalister, metodister og episkopale (Kilder til dette er Ammerman 1998, 2005 samt informasjonsskriv fra ZPC).